

T-08258-Dep-T

Samvirke

Årg. 75 nr. 3
(2002)

Statsbiblioteket

17-06-09

marts · 3 · 2002

Samvirke

Frankrigs gastronomiske kludetæppe

Den første af tre artikler om
landets regionale køkkener

Medlemspris: 78 kr årligt. Abonnement for ikke-medlemmer: 240 kr årligt

FDB-medlemmer kan se frem til en sikker varmeløsning hos OK

Bruger du fyringsolie, og er du samtidig medlem af FDB, så kan du med fordel benytte dig af OK's tilbud på fyringsolie.

Hver gang du køber fyringsolie hos os, indsætter vi bonus på din medlemskonto*. Overvejer du automatisk olielevering eller oliefyrsservice, så har vi et godt tilbud til alle FDB-medlemmer. Prøv også at klikke dig ind på www.ok.dk for flere oplysninger.

*Gælder dog ikke medejere af OK.

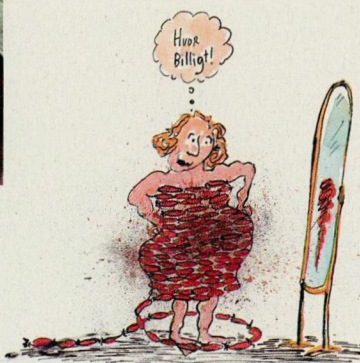
Nordjylland
Nordvestjylland
Østjylland
Syd- og Vestjylland
Fyn
Nordsjælland
Midtsjælland
Storstrømmen
Bornholm

98 12 99 44
97 85 15 88
89 32 23 88
75 12 14 88
66 13 23 85
701 00 701
57 67 50 50
54 85 51 66
57 67 50 50

OK
DET DANSKE OLIESELSKAB

Etik, moral, Robinson og Big Brother. Side 50

Discountdanske. Side 16

Liv uden land. Side 66

6 Ny serie:

Frankrigs gastronomiske kludetæppe

Det franske køkken regnes for at være det førende i verden, og det er et kludetæppe af regionale køkkener

Tekst: Jesper Uhrup Jensen

Foto: Valérie Loubet de Condillac

16 Discountdanske

Vi er tilbudsjægere og ikke meget for at betale ekstra for kvalitetsmad

Tekst: Laura Engstrøm

Illustration: Alice de Champfleury

32 Bjørnen sover, bjørnen sover...

i sin lune bolig. Den børnesang kender de fleste. Her er historien om dens vinterhi og de store sidegevinster for mennesker, der måske er ved det

Tekst: Gunilla Heick

Foto: Seppo Lammi

40 Sproglaboratorium i cyberspace

Chat: Hvem er *sweetie girl 13* og Fræk Fitness Fyr - og hvor er de? Den korte version er, at det er unge chattere i cyberspace. Den lange version er artiklen

Tekst: Tina Thode Hougaard

48 Mit yndlingsfoto

Den første af en serie, hvor en række af de bedste fotografer har udvalgt det af deres billeder, de er mest glade for

Tekst og foto: Linda Hansen

50 Etik, moral, Robinson og Big Brother

Debatten om reality-tv forplumres af, at der ikke skelnes mellem etik og morals forskellige betydninger

Tekst: Jan Foght Mikkelsen

60 Gamle husdyrracer i fare

De kan kun overleve ved et målrettet bevaringsarbejde

Tekst: Poul Erik Pedersen

66 Liv uden land

Tilværelsen set fra en palæstinensisk flygtningelejr

Tekst og foto: Ditte Bjerregaard

78 Synspunkt: Kunsten i børns hverdag

Tekst: Bente Scavenius

80 Hip hop fra subkultur til massekultur

Kulturen, der udsprang for 30 år siden fra undergrundens barske miljø i USA, er tilbage - og nu på de bonede gulve

Tekst: Marie Riegels Melchior

Illustration: Lise Rønnebæk

84 Månedens interview: Jeg bevæger mig - derfor er jeg!

Tekst: Helle Broberg Nielsen

86 Ridderen og det delte land

Silvio Berlusconi har delt sit land i to lejre, for eller imod, også helt nede i det daglige privatliv

Tekst: Jesper Storgaard Jensen

Foto: Søren Rud/Scanpix

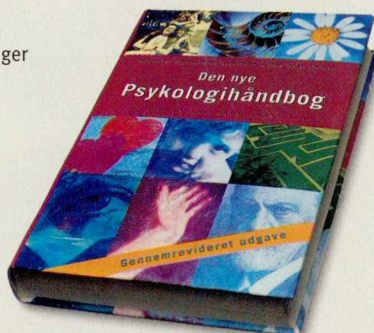
102 Trøsteløse udsigter

Globale markeds mekanismer fejrer livsgrundlaget til side for verdens fattige kvinder

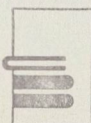
Tekst: Jette Lyhne

Mit yndlingsfoto. Side 48

Bogklubben Samtid. Side 30

STATSBIBLIOTEKET

I HVERT NUMMER

- 4 Læserne skriver
- 30 Bogklubben Samtid
- 56 Madsiderne
- 74 Samvirke Rejser
- 92 Månedens plakat
- 94 Forbrugernyt
- 95 Krydsord
- 100 Samlæs for børn

Forsidefoto: Valérie Loubet de Condillac

LÆSERBREVE

Skriv til: Læserbreve Samvirke Roskildevej 65 • 2620 Albertslund • Alle henvendelser besvares, men ikke alle spørgsmål/svar bliver bragt • Husk: Navn, adresse og evt tlf nr. • Anonyme breve besvares og offentliggøres ikke • Tegninger: Grete Lis

Hurtig-kasse

Sonja Dons Tychsen, Birkerød, skriver:

Jeg savner en »hurtig-kasse« i COOP Danmarks forretninger, for det er ikke særlig grinagtigt at stå bagest i en lang kø af propfulde indkøbsvogne, hvis man selv kun har en kurv med et begrænset antal varer.

I udlandet har mange supermarkeder indrettet hurtig-kasser for kunder med max 10 varer. Det ville være herligt, hvis det blev indført, ikke mindst for ældre mennesker, for hvem det kan være plagsomt at skulle stå så længe og vente på at komme til at betale for nogle få dagligvarer.

Elisabeth Schaldemose, Forbrugerkonsulent, svarer:

Vi har forståelse for dit ønske, men kan desværre ikke umiddelbart imødekomme det.

Hurtigkasser er primært aktuelle i forbindelse med spidsbelastningsperioder, hvor der er mange mennesker i kassekøerne. Men netop på disse tidspunkter er der behov for at kunne bruge alle de kasser, vi

har til rådighed, for alle kunder, og i de fleste af vores butikker ville en »øremærkning« af en af udgangskasserne derfor forårsage længere køer ved øvrige kasser.

COOP?

Peter Foersom, Sakskøbing, skriver:

Jeg kan ikke forstå, hvordan FDB Møbler både kan være ejet af COOP Norden AB via COOP Danmark A/S og være en »partner« jf side 4 i Samvirke 1-2002.

Jeg kan heller ikke forstå, hvor OBS! er havnet efter fusionen.

Hvordan udtaler I COOP? Det ser engelsk ud, men kommer sikkert af ko-operation. Siger I ko-op, ko-åp eller kup?

Poul Dines, FDB Informationsafdelingen, svarer:

Det er en kompliceret konstruktion.

FDB Møbler, som det endnu lidt misvisende hedder, ejes af Coop Danmark. Derfor

er det en partneraftale, som FDB har indgået med virksomheden.

OBS! ejes af selskabet OBS! Danmark A/S, hvor den svenske, norske og danske ejerforening ejer hver en tredjedel af aktierne.

Fremover vil OBS! Danmark A/S indgå i COOP Norden.

COOP kommer fra det engelske *cooperative* og udtales ko-åp.

Flere breve side 29

Samvirke

Udgives af FDB og udkommer også på lydbånd (spørg på biblioteket).
ISSN 0036-3944

Adresse:

Roskildevej 65,
2620 Albertslund

Internet:

www.fdb.dk/Samvirke

Plakatbestilling/Krydsord:

Postbox 89, 2620 Albertslund

Telefon:

43 86 43 86, kl 9-15

e-mail:

samvirke@fdb.dk

Telefax:

43 86 44 89

Redaktion:

Poul Dines (ansvarshavende
chefredaktør) og Merete Carlsen

Produktchef:

Peter Wegeberg

Lay-out:

Kim Kragh-Møller, Christine Jahn

Sekretariat:

Karin Johannsen, Gerda Lavrens

Samvirke Rejser:

Poul Hedemann,
Tina Langtved, Annette Norup

Abonnement:

Ikke medlemmer 240 kr
Norden og Grønland 240 kr
Europa 300 kr. Resten af verden,
luftpost 450 kr. Lydbånd: 360 kr

Medlemsservice:

Telefon 43 86 20 20
E-mail: medlemsservice@fdb.dk

Klassesæt til undervisningsbrug

Telefon 43 86 46 56

Annoncesalg:

Jungersted & Brostrøm
Allégade 8 F, 2000 Frederiksberg
Telefon 33 22 20 20
e-mail: jbmedia@post4.tele.dk
Telefax 33 22 99 59

Repro:

GBC color A/S

Tryk:

Winkowski / Octopus Print

Papir:

Gallerie Lite
(opfylder kravene til Svanemærket)

Annoncer indrykket i Samvirke
udtrykker ikke nødvendigvis
redaktionens holdning

M E D L E M S F O R D E L E

SPECIELT PÅSKETILBUD TIL FDB-MEDLEMMER

Du optjener 5% medlemsbonus. Tilbudet gælder for en overnatning i Scandics moderne og velindrettede dobbelt- eller familieværelser inklusive morgenbuffet.

HER KAN DU RESERVERE PÅSKETILBUDET PÅ SCANDIC HOTEL

COPENHAGEN, TLF. 3314 3535
WEBERS, TLF. 3331 1432
GLOSTRUP, TLF. 4343 4200
HVIDOVRE, TLF. 3686 0400
EREMITAGE LYNGBY, TLF. 4588 7700
ROSKILDE, TLF. 4632 4632
RINGSTED, TLF. 5761 9300
ODENSE, TLF. 6617 6666
ÅRHUS, TLF. 8615 6844
PLAZA ÅRHUS, TLF. 8732 0100
KONGENS EGE RANDERS, TLF. 8643 0300
GRENÅ, TLF. 8632 2500
SILKEBORG, TLF. 8680 3533
REGINA HERNING, TLF. 9721 1500
KOLDING, TLF. 7551 7700
BYGHOLM PARK HORSENS, TLF. 7562 2333
ÅLBORG, TLF. 9815 4500
OLYMPIC ESBJERG, TLF. 7518 1188

Ved reservation af påsketilbudet skal du opgive dit FDB medlemsnummer samt kampagne koden: D6800

RESERVATION SKAL FORETAGES DIREKTE PÅ DET ØNSKEDE HOTEL.

Medlemstilbud i påskeferien
Århus fx. fra 646 kr. Hvidovre fx. fra 650 kr.

Tilbudet gælder for 2 voksne og 2 børn (op til 13 år). Tilbudet gælder i perioden: 22. marts - 1. april 2002 (begge dage inkl.)

Reserver i god tid.

Læs mere på **WWW.FDB.DK**

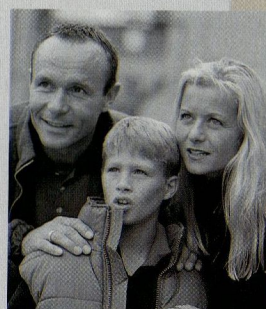
3 %

BONUS
HOS FDB
MØBLER

2 %

BONUS HOS
SAMVIRKE
REJSER

Spar 25 % med
ferie- og fritidsgui-
den "De 4 årstider"
Medlemspris 59,-

2 %

BONUS HOS
MERLIN/
ELECTRONIC
WORLD

2 %

BONUS
I OBS!*

DIVIDENDE/
COOP BONUS
PÅ ALLE
VARER*

165,-

BONUS PR.
1000 L OLIE

*Enkelte vareundtagelser - se medlemsstaven i butikken. Nogle brugsforeninger deltager ikke i bonus/dividende-ordning.

WWW.FDB.DK

FANTASTISKE FORDELE

Øst - vest - hjemme bedst

Det gælder også inden for Frankrigs grænser. Dagens ret i Frankrig er et vidt begreb, for i modsætning til i Danmark lever de regionale køkkener i bedste velgående, og det franske landkort er et spisekort med store forskelle

Tekst: Jesper Uhrup Jensen. Foto: Valérie Loubet de Condillac

Frankrigs gastronomiske kludetæppe

Det franske køkken regnes for at være førende i verden, men det er ikke nogen entydig størrelse. Frankrig er, gastronomisk set, et kludetæppe af talrige regionale køkkener. *Samvirke* tegner over tre artikler et billede af Frankrigs regionale køkkener. Den første er om det regionale særpræg generelt, den anden er om yderpunkterne i dette regionskøkken, mens den tredje omhandler Frankrigs gastronomiske centrum og en klassisk mad- og indkøbskultur i opbrud.

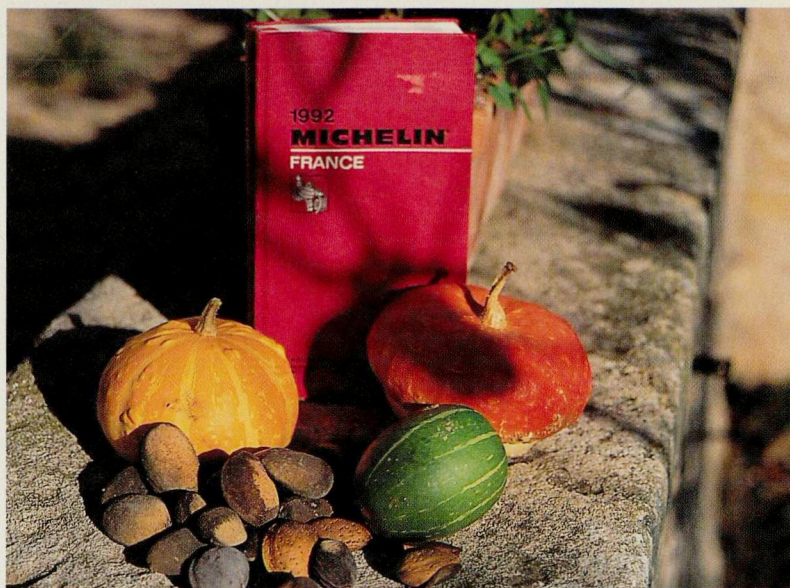
◀ **STORE REGIONER.** Danmark har meget lidt af sin oprindelige gastronomiske egenart i behold - på grund af vores beskedne størrelse og modtagelighed over for påvirkninger udefra. De regionale forskelle er for længst blevet udvisket til fordel for et nationalt køkken, der igen især i sidste halvdel af 1900-tallet blev voldsomt påvirket af ydre gastronomiske impulser, ikke mindst sydfra, fra Frankrig og Italien.

At vores regionale køkkener (og såmænd også det nationale) så relativt nemt lod sig løbe over ende, skyldes en relativt svag »gastronomisk identitet« kombineret med landets og altså vores lidenhed.

I Frankrig, hvor det regionale køkken står meget stærkt, er flere regioner på størrelse med hele Danmark og står alene derfor langt bedre rustet over for ydre påvirkninger. Et meget stort land (Frankrig er ca 10 gange større end Danmark) vil uundgåeligt være mere sammensat end et lille land, og regionernes egenart står typisk stærkere - ikke bare på grund af afstand og størrelse, men også på grund af de geografiske og klimatiske forskelle, der er i et land som Frankrig. Det gør en forskel, om der er barskt og uvejsomt som i Ardèche i det centrale Frankrig, køligt og fugtigt som i Bretagne, blidt og bakket som i Bourgogne eller landskabsmæssigt ugæstfrit og om sommeren stegende hedt som på Korsika. En forskel, der tydeligt aflæses også på tallerkenen.

Frankrigs regionale køkkener, *cuisine de terroir*, er naturligvis præget af de råvarer, *produits de terroir*, det pågældende område fra naturens side og ud fra gastronomiske traditioner byder på. Men de regionale forskelle har også rod i historien.

Frankrig bestod til langt op i middelalderen af selvstændige fyr-

stendømmer, og det, der i dag er regionale forskelle, var dengang en vigtig national egenart, også på det gastronomiske område. Mange franske regioner bærer i dag desuden præg af tidligere magters overherredømme eller deres naboskab til andre lande. Fx er gastronomien i Alsace voldsomt præget af naboskabet til Tyskland, som området i perioder har ligget under (så sent som op til 2. Verdenskrig), og i Sydfrankrig bærer menukortet præg af de tidligere franske kolonier i det nærliggende Nordafrika.

PÅ HJEMMEBANE. De typiske egnsretter står naturligvis stærkest på hjemmehane, hvor de er mest autentiske og i reglen også bedst. Man kan muligvis godt få en omgang *cassoulet* - den bastante, sammenkogte ret af hvide bønner, kød, pølser og and kogt i eget fedt - på en restaurant i fx Bordeaux, men de aller fleste fransk-

mænd vil vide, at der i givet fald er tale om en ret på »udebane«, en ret der rettelig hører hjemme i Languedoc, og ingen indfødt fra Languedoc kunne drømme om at spise *cassoulet* på fremmed grund. I hvert fald ikke uden at fremhæve dens mangler i forhold til den »ægte« derhjemme fra. Og hjemme i Languedoc kan man så strides indbyrdes med næsten religiøs ildhu om, hvorvidt *cassoulet*'en skal laves, som de gør det i Toulouse, Carcassonne eller Castelnau-dary. Skal det være med gåsconfit eller andeconfit, med lam eller kun svinekød, og er de, der bruger fasan, på det nærmeste fortabte?

De regionale klassikere afviger i nogle tilfælde næsten fra hus til hus - man kan blive enige om grundingredienserne, men dér hører enigheden så også op. De regionale retter er i det store og hele sjældne gæster på spisekort uden for deres hjemegn. En af undtagelserne er dele af det alsaciske køkken, der flyttede med, da flygtninge fra Alsace-Lorraine efter den fransk-tyske krig i 1870 bragte brasserie-kulturen til Paris og derfra videre til andre franske storbyer. Den dag i dag findes der mange brassierier - især i Paris - der reklamerer med Alsace-specialiteter som *quiche lorraine* og *choucroute*. Men stadigvæk: Øst-vest-hjemme-bedst, og kommer man fra en af de pittoreske småbyer i Alsace, så er det med megen skepsis, at der bestilles den berømte surkål på et parisisk brasserie.

Franskmændene er stolte af deres regionale køkken, naturligvis først og fremmest køkkenet fra deres egen egn. Maden på de allerfleste franske middagsborde er slet ikke som den, mange danskere måske kender fra restauranter både herhjemme og i Frankrig - det sofistike-

rede, gastronomiske skoleridt, der har sine rødder i 60'erne og 70'ernes *nouvelle cuisine*. En tur til Paris med dertil hørende restaurantbesøg vil også kun glimtvis vise, hvad franskmændene spiser til dagligt uden for hovedstaden - og fem sjettedele af Frankrigs befolkning bor rent faktisk uden for Stor-Paris.

Hovedstæder er traditionelt en nations samlingspunkt, hvor kunstig en størrelse og ildeset ude i landet de end måtte være, og som sådan giver de ikke noget indtryk af landets forskellighed ud i madkultur. Selv hovedstadens eget regionale køkken vil ofte være udvandet, således også i Paris, hvor fx klassikeren fra de gamle Haller, løgsuppen, mere er et nostalgisk postkort fra en svunden tid end en ægte egnsret. Det autentiske franske køkken findes uden for hovedstaden.

LOKAL VIN. Den gastronomiske lokalpatriotisme er for alvor tydelig for udenforstående, når det drejer sig om vin. I Danmark sidder Frankrig, hvad vin angår, med en markedsandel på 42 procent og er dermed førende. Danskerne har adgang til et meget bredt spektrum af fransk vin, men det er nok relativt få navne, danskerne forbinder med fransk vin.

Bordeaux er sandsynligvis det navn, der først falder én ind, og så tænker mange allerede på fine og dyre vine - de klassiske slotsvine, der for de mest eksklusives vedkommende er vine til flere tusinde kroner flasken.

Dernæst falder opmærksomheden måske på *Bourgogne*, *Rhône*, *Alsace* og *Champagne*, og allerede før det vil mange danske vindrikkere måske være faldet fra, når det gælder om at nævne franske vine.

Og så er det ikke engang de ►

◀ vine, som franskmændene sætter på sit middagsbord. Jo, hvis han eller hun bor i det konkrete område, ellers ikke. Franskmændene drikker næsten konsekvent lokal vin, og mange kunne aldrig drømme om at drikke vin »udefra«. Bor man i et vinproducerende område, hvad mange franskmænd i sagens natur gør, så køber man den vin, man selv, ens naboer, familie eller venner producerer, hvis man da ikke kører hen til det lokale kooperativ og får fyldt sine medbragte dunke - naturligvis først efter at have smagt på varerne. Og den franske dagligdagsvin er ikke kostbar vin, men typisk en *vin de pays* (egnens vin) til 10-12 kr literen. Bor man i en større by, er man henvist til vinhandleren eller supermarkedet, men også dér vil det lokale præg slå igennem, og udvalget vil selv hos en mindre købmand få et mellemstort dansk supermarked til at fremstå en smule pauvert.

HVERDAGSCHAMPAGNE. Det, at dagligvinen er endog overordentlig billig, betyder ikke, at franskmændene giver køb på emballagen, sådan da. Hverdagsvinen må gerne være tappet på en stor plasticdunk fra den lokale vinbonde eller på en flaske uden etiket, men papvinen - den har franskmændene endnu ikke for alvor taget til sig.

Få franske vine, hvis overhovedet nogen, sælges jævnt ud over landet i større tal, og næsten kun højtider og mærkedage kan få franskmændene til at åbne en flaske vin, der ikke er lokal. Fx kan man også uden for Bordeaux finde på at åbne en flaske *Sauternes* til jul eller fejre en ganske særlig begivenhed med en flaske Champagne - også selv om man ikke bor i Champagne. Men naturligvis kun, hvis man ikke bor i et område, der selv producerer ædelsød vin (og så er det naturligvis verdens bedste!), eller hvis man bor i Bourgogne eller Alsace, for så drikker man selvfølgelig henholdsvis *Crémant de Bourgogne* eller *Crémant d'Alsace* og kunne ikke drømme om så meget som at tænke på Champagne!

Apropos Champagne, ja så er det jo den lokale vin i netop Champagne, og det er så den vin, champag-

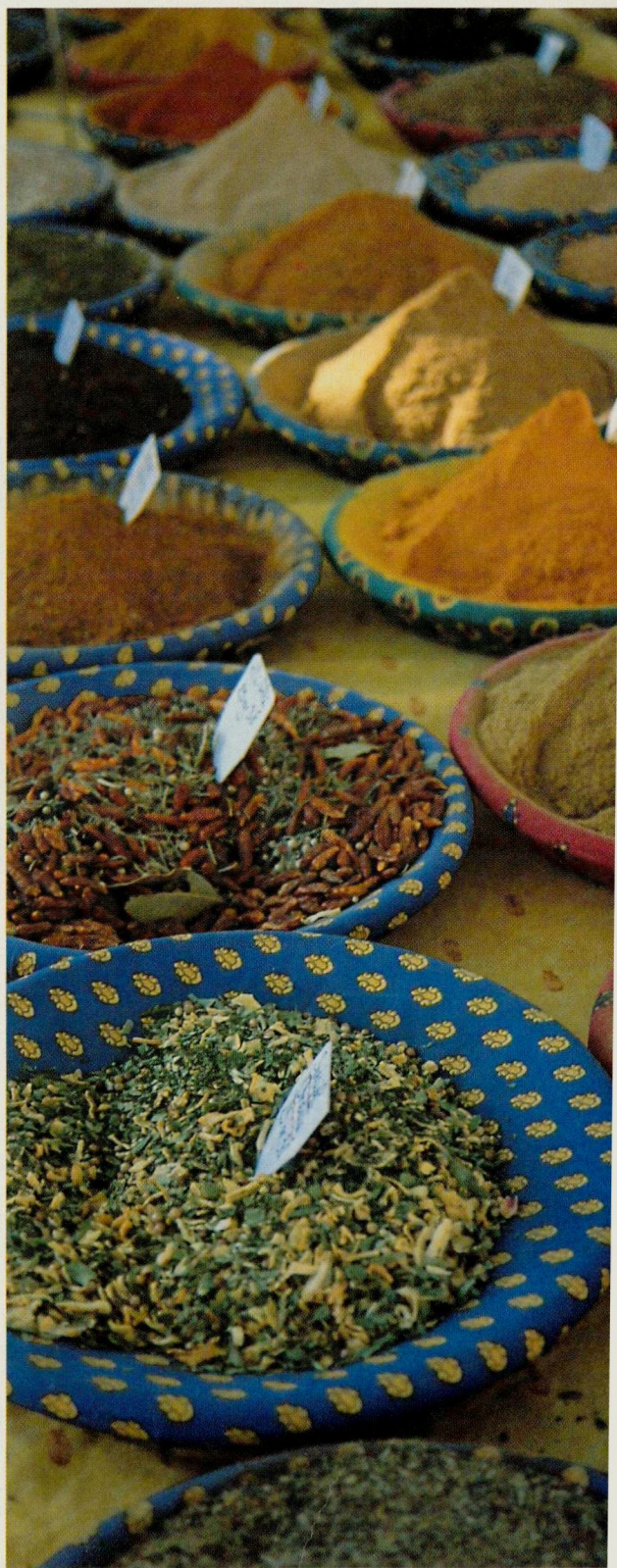
narderne drikker til dagligt, upåagtet at der med danske øjne næsten er tale om indbegrebet af luksus og ekstravagance. Det skal dog så retfærdigvis tilføjes, at hverdags-Champagne i selve Champagne ikke er de prestigemærker, danskerne forbinder med området, men billigere mærker, der ofte slet ikke fås uden for Frankrig.

MICHELINGUIDEN. Det regionale franske køkken forblev en hemmelighed, også for franskmændene selv, indtil langt op i 1900-tallet. Først i 50'erne og 60'ernes velfærdsboom opdagede mange franskmænd, at der var en verden uden for deres egen hjemegn - en verden, der vel at mærke også var fransk, men alligevel anderledes. Forinden, i 20'erne, havde gastronomen og journalisten Maurice-Edmond Salland under pseudonymet Curnonsky kortlagt det franske regional-køkken og udgivet hæfterne samlet i 1933 under titlen *Trésor gastronomique de la France* - Frankrigs gastronomiske skatte.

Men allerede i år 1900 var den første *Guide Michelin* kommet på gaden. Udgiveren var, dengang som nu, dækfabrikanten Michelin, der med den lille, røde bog ville række et helt nyt folkefærd en hjælpende hånd, nemlig bilisterne. Michelin bekostede tillige de første vejskilte og kilometersten i Frankrig. Godt nok var bilen opfundet, men der var endnu udbredt skepsis, og mange ventede på, at galskaben skulle drive over, så hestene igen kunne få vejene for sig selv. Michelin så en opgave i at gøde jorden for de motoriserede hestekræfter (og dermed gavne dæksalget), så derfor de små bøger.

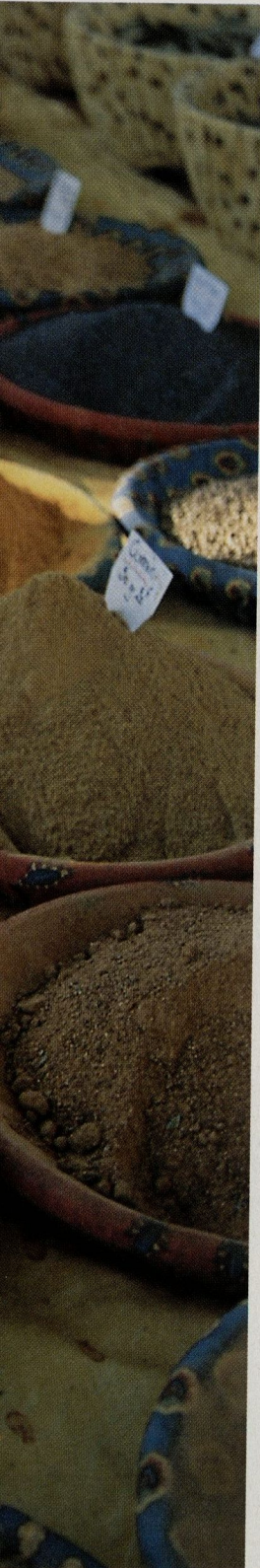
I den lille guide kunne man læse om bilens pleje og vedligeholdelse, og hvor man på sin tur gennem landet kunne tanke op og få repareret de skrøbelige køretøjer. Og så kunne man i sin bog se, hvor man kunne få logi og noget at spise - sidstnævnte inddelt i en skala med op til tre stjerner.

I dag, 100 år efter, har *Guide Rouge* nærmest bibelstatus i Frankrig. Det påstås, at køkkenchefer har taget deres eget liv efter at have mistet en ►

På markedet er en
overdådighed af-
krydderier

- svampe -

- og oste

Ikke mindst omkring vin
hersker der gastronomisk
lokalpatriotisme

◀ stjerne, og den årlige lancering af den nye udgave sætter på det nærmeste Oscaruddeling og Nobelpriser i skyggen. Og det er i vid udstrækning »Mavens Lille Røde«, franskmændene har liggende i handskerummet, når de den dag i dag udforsker hjemlandets gastronomiske udbud.

TURISTER I EGET LAND. »Opdagelsen« af det regionale køkken blev for alvor et folkeligt anliggende efter 2. Verdenskrig, og det skyldes altså én enkelt ting: bilen. Den almindelige franskmænd fik penge på lommen, nok til at kunne spare op til Frankrigs svar på VW Folkevognen, Renault 4CV.

Efterkrigstidens franskmænd ville ud, afsted, på ferie, til vandet. Mange tog ud til Atlanterhavskysten, men endnu flere kørte ned gennem landet ad den nyanlagte *Route Nationale* syd for Lyon, populært kalder 7'eren. De kørte fra Paris og sydpå, op over centralmassivet og kunne måske på et tidspunkt se Mont Ventoux (Det onde bjerg i Tour de France), før de så gav den overophedede hækmotor frihjul ned ad bakke mod det forjættede Middelhav. Og undervejs havde de smagt på et Frankrig, de ellers ikke kendte til, og fremme ved destinationen ventede yderligere retter, de måske end ikke havde hørt om.

Sådan var det dengang, og sådan er det stadig, skønt Renault 4CV'erne for længst har fået baghjul af flydere med turbo, benzinindsprøjtning og dobbelte airbags, og skønt færre og færre tager nationalklenodiet 7'eren, men i stedet de nye motorveje. Franskmændene er ivrige turister, og de er det primært i deres eget land.

De elsker østers ude ved Atlanterhavet og en omgang *bouillabaise* i Marseille (klassisk fiskesuppe på middelhavsfisk og skaldyr) eller en provencalsk specialitet skyllet ned med lækende rosévin. Men de får tårer i øjnene, når de kommer hjem igen til Bourgogne og får en *coq-au-vin* (den klassiske: hane i bourgognevin, men oftest kylling, bacon, urter m.m., braiseret i rødvin), som deres mor lavede den. Eller til Alsace og får ægte *presskopf* (en slags sylte fra Alsace, lavet på svinehoved), som de kun kan lave det i Alsace.

Præcis som danskeren, der bliver blød om hjertet allerede i flyveren hjem fra charterrejsen, når stewardessen stiller bakken med leverpostej og sild foran staklen, der nu i en uge har måtte døje med paella, moussaka eller lasagne.

Øst-vest-hjemme-bedst. Uanset hvor man bor.

Jesper Uhrup Jensen
er journalist og forfatter.

Fornylig udkom hans bog *råt for usødet* - gastronomiske staldtips fra a til z, forlaget Rosinante

Plads til fordybelse

56

Sort Pris 399,- Str. 40-47

54

Sort Pris 499,- Str. 40-47

55

Ginger Pris 449,- Str. 40-47

VI TAGER HÅND
OM DIN FOD

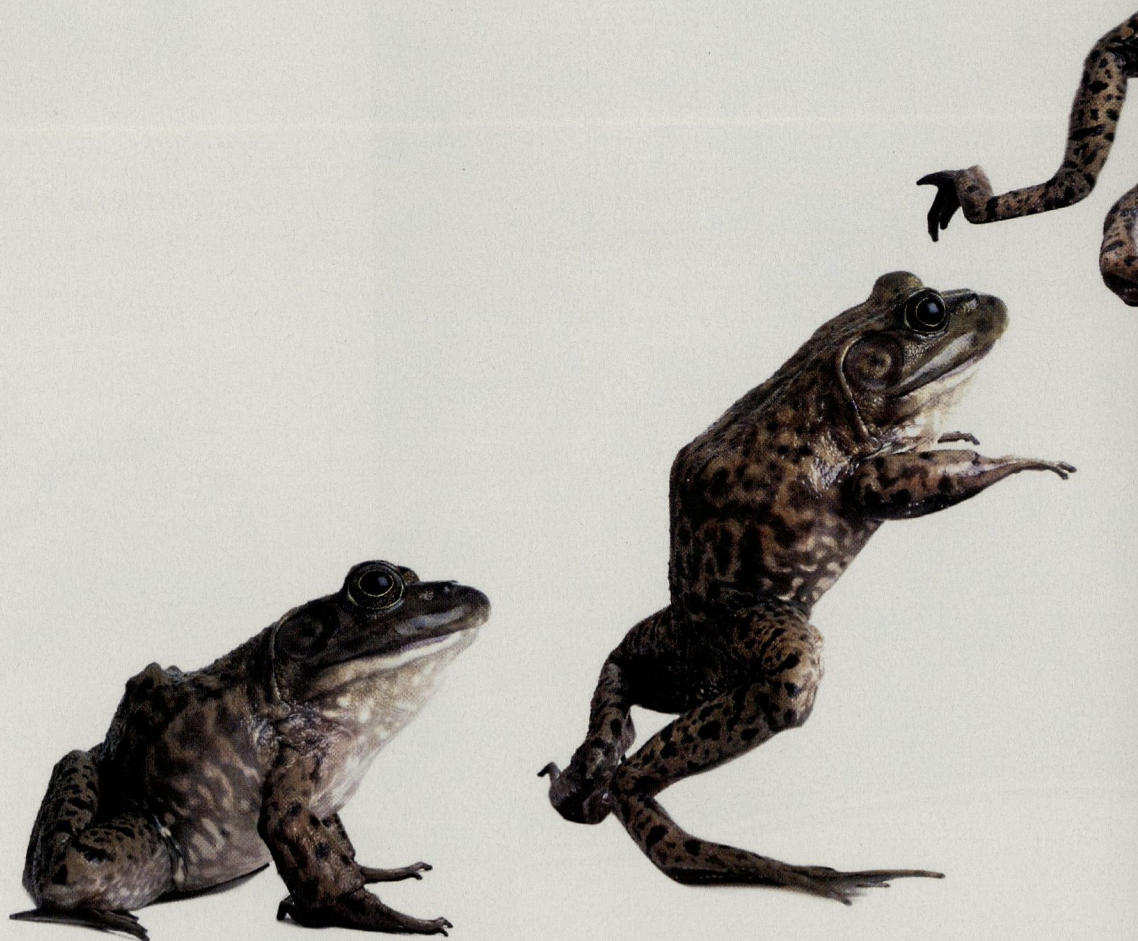
TOPS

WWW.TOPSDK

Nærmeste Ambré forhandler
henvises på tlf. 63 15 40 40

Klik her, hvis din 3. alder skal være en start

- Brug dit netværk
- Frivilligt arbejde
- Brug dig selv
- Hvis du vil lære mere
- Lidt om tid
- Hvornår er man gammel?
- Fordommenes magt

i stedet for en slutning

www.tryghedsraadgiveren.dk

Den 3. alder handler om evnen til at håndtere forandringer i livet. Valgsproget er "Udvikling frem for afvikling". Og du må hellere forberede dig godt. For alting tyder på, at din 3. alder bliver længere end dine forældres.

Hent viden om trygheden i nye udfordringer på Tryghedsrådgiveren. Og mens du er på internettet, kan du selvfølgelig også se, om dine forsikringer hos Tryg passer til dit kommende liv.

Det handler om at være **TRYG**

Discountdanskerne

Danskerne er en flok tilbudsjægere. Vi vil helst ikke betale ekstra for den gode mad, siger flere producenter. Selv om der er små tegn på, at det kan ændre sig

Tekst: Laura Engstrøm

Illustration: Alice de Champfleury

DET SKAL VÆRE BILLIGT. Danpo har slagtet den sidste skrabekylling. Den var produceret efter dyreetiske principper. Men det ville danskerne ikke give ekstra for. Kyllingen var for dyr, mente de. Så fjerkræslagteriet stoppede produktionen.

Tal fra Danmarks Statistik viser samme tendens. Jo rigere, vi er blevet, jo færre penge bruger vi på fødevarer. I 1966 brugte vi 16,7 procent af det samlede private forbrug på fødevarer - i 2001 9,5.

Måske er vores madkultur dog ved at ændre sig lidt. I hvert fald er efterspørgslen af madvarer med høj kvalitet vokset de seneste fem-seks år.

Men vi vil heller ikke hive et par ekstra mønter op af lommen for at få bacon af højere kvalitet. For nogle år siden forsøgte slagterigiganten Danish Crown at markedsføre et nyt produkt.

»Det var en tørsaltet bacon, en utrolig lækker bacon. Det var et dyrere produkt, fordi det tager længere tid at producere. Men danskerne vil ikke købe det. Derfor findes det stort set ikke i Danmark«, siger Gudrun Andreasen, informationschef i Danish Crown.

Danskerne nøjes med den gængse vakuumpakkede bacon, der ligger i de fleste kølediske i supermarkederne. Derimod vil englænderne

og tyskerne gerne betale for den højere kvalitet.

Samme toner lyder hos Danmarks Fiskeindustri- og Eksportforening:

»Vi ligger jo lige i smørhullet. Og vi har mange forskellige slags fisk i havene omkring os. Men vi sælger fisken til dem, der vil betale for det. Det er typisk Frankrig, Tyskland og Spanien, der vil have den kvalitet, vi har«, siger souschef *Peter Willadsen*.

»Det hænger også sammen med danskernes valg af fisk. Vi er meget traditionsbundne. Vi spiser fladfisk, torsk og sild, for vi ved ikke, hvad vi skal gøre med de andre fisk. Men der er masser af andre arter, der smager fortrinligt. Blåhvilling er en af dem. Vi ved bare ikke, hvordan vi skal tilberede den. Men det gør franskmændene«, fortsætter han.

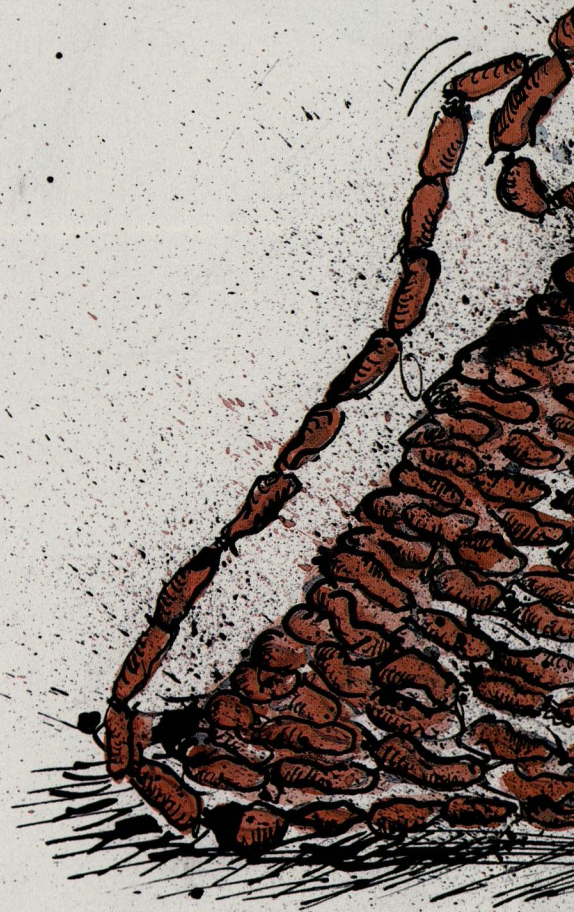
Danskerne vil hellere sætte tænderne i makrel i tomat, marinerede sild og fiskefingre end i frisk fisk. Og forklaringen er enkel, mener Peter Willadsen: Det koster ikke så meget, og så er det nemt og hurtigt.

MASSER AF KAFFE. Danskerne er et af de folkefærd, der drikker mest kaffe. Men selv om vi hælder spandevist af den varme, brune drik i os, betyder det ikke, at vi bruger specielt mange penge på den. Ifølge *Jens Mondrup* fra Dansk Kaffekompani

er 80 til 85 procent af den kaffe, vi drikker i Danmark, tilbudskaffe.

»Man skal bare åbne en tilbudsavis. Der er altid kaffe på tilbud, for det kan flytte kunderne«, siger han.

Kaffen skal være billig. Og derfor

har vi vænnet os til en bestemt type. Det meste af den kaffe, der drikkes i Danmark, er en bestemt blandingskaffe.

»Alle mærkevarerne som Gevalia, Irma Blå og BKI er lavet en gang i ti-

dernes morgen. Den smag er danskerne vant til. I den blanding er der typisk 90 procent *arabica* og 10 procent *robusta*. Robusta har en lidt bitter, dårlig smag, og tidligere drak vi den, fordi det var billigere. Nu har

vi den opfattelse, at kaffe skal smage sådan. I den helt billige kaffe indgår der meget Robusta«, siger Jens Mondrup.

Jens Mondrup vil dog godt ramme en pæl igennem den skrøne, ►

◀ der siger, at vi får en specielt dårlig kvalitet kaffe i Danmark:

»Når danskerne har været sydpå, synes de, at de har fået sådan en god kaffe. Men vi kan jo se i statistikkerne, hvad de importerer. En espresso i Italien er typisk fuld af robusta. Men de brænder den mørkere.«

UHYRE PRISBEVIDSTE. Det kommer ikke bag på forskeren *Birger Boutrup Jensen*, når producenter, eksportører og importører melder om, at danskerne helst ikke vil betale så meget for fødevarer.

For nogen tid siden lavede Birger Boutrup Jensen en undersøgelse i to Kvickly-butikker for MAPP Centret

»Danskerne er bange for at gå glip af et godt tilbud. Vi vil heller ikke betale hvad som helst for fødevarer. Vi stiller os selv spørgsmålet: *Jamen, hvad får jeg ekstra for det?*« siger Birger Boutrup Jensen.

Det er nemlig ikke altid, vi har opfattelsen af, at vi får mere kvalitet for pengene. Forsker *Karen Brunsø*, også fra MAPP Centret, har set på, hvilke kriterier kunderne benytter, når de skal vurdere fødevarers kvalitet. Og hun konkluderer, at danskerne ofte har ringe kendskab til, hvad det er, der indikerer kvalitet.

»Hvis man den ene gang vurderer kødet på farven og tænker, at det er kriteriet for godt kød næste gang,

ILDSJÆLE. Kokken *Kille Enna* mener også, at manglende kendskab og oplysning er grunden til, at danskerne ikke bruger så mange penge på mad.

»Et godt produkt tager længere tid at producere. Der er en grund til, at en majskeylling koster 35 kr og en økologisk kylling 138. Den smager bedre. Samtidig er det, som om danskerne hurtigt glemmer, når de har set en kylling blive mishandlet«, siger hun.

Men det er der råd for. Danskerne kan sagtens lære at få mere ud af den mad, de køber. Og supermarkederne burde hjælpe dem, mener Kille Enna:

»Forbrugerne er jo ikke dumme. De forstår godt, at der er forskel på en frisk og en frossen fisk«

ved Handelshøjskolen i Århus. Den viste, at danskerne er uhyre prisbevidste.

»Omkring 70 procent af kunderne var klar over prisen på den vare, de netop havde valgt. Og 93 procent af dem, der havde købt en tilbudsvare, var opmærksomme på, at varen var på tilbud«, siger Birger Boutrup Jensen.

Han sammenlignede undersøgelsen med flere amerikanske undersøgelser. Og der var stor forskel. Under 50 procent af de amerikanske forbrugere kendte til prisen på varerne, inden stregkoderne blev kørt gennem kasseapparatet.

»Det kan skyldes, at de danske butikker er bedre til at kommunikere priser og tilbud ud til forbrugerne inde i butikken. For nylig var jeg i New York, og det var tydeligt, at butikkerne dér var meget dårlige til at markere, hvad varerne kostede«, siger han. Men det er kun en del af forklaringen. Birger Boutrup Jensen peger på, at der er mange discountbutikker i Danmark. For danskerne sætter pris på billige varer. Så meget at et godt tilbud kan få kunderne til at tage bilen, cyklen eller bussen hen til den pågældende butik.

man vil købe det, så får man måske en anden oplevelse af kødet. For det er i højere grad fedtmarmoreringen end farven, der har betydning for smagen«, siger Karen Brunsø.

I stedet forsøger de fleste kunder sig frem. For hvordan får de noget for pengene? Mange regner Ø-mærket for at signalere kvalitet.

»Men det er jo ikke dets budskab. Måske kan nogle smage forskel. De mener, at de økologiske gulerødder smager bedre. Men Ø-mærket garanterer ikke kvalitet«, siger Karen Brunsø.

Karen Brunsø mener, at danskerne gerne vil bruge nogle ekstra penge på god mad – hvis de bare var i stand til at vurdere, hvad de fik for pengene. Men det kræver, at kunderne ved, hvad de skal forvente, når de dumper varerne ned i indkøbsvognen.

Og det kan gøres lettere for kunderne at genkende den gode kvalitet via information og mærkningsordninger. Desværre er det råd, som skulle udarbejde et nyt kvalitetsmærke - Rådet for Bedre Madkvalitet - blandt de nedlagte. Ligesom Måltidets Hus hvis formål bl.a. var at uddanne til bedre madkvalitet.

»Det er jo supermarkederne, der både har kunderne og pengene. For dem drejer det sig om at tjene penge, men jeg håber, at de også hjælper med til at uddanne folk til at blive bedre i deres eget køkken. For det er ikke godt nok, som det er nu.«

Kille Enna fortsætter:

»Forbrugerne er jo ikke dumme. De forstår godt, at der er forskel på en frisk og en frossen fisk. De kan også smage forskel. Men supermarkederne skal blive bedre til at forføre forbrugeren - sælge varen. Når jeg går ind i et almindeligt supermarked bliver jeg deprimeret over alle de dårlige varer, der er tilgængelige for kunderne.«

Kille Enna, der selv bl.a. har lavet opskrifter til Kvicklys tilbudsaviser, synes, at supermarkederne skulle ansætte nogle kokke, der simpelthen fysisk står i forretningerne og der kan fortælle kunderne fx, hvordan de skal tilberede en fisk:

»Fredag og lørdag står der ofte disse ældre damer i supermarkederne og giver smagsprøver. Det lugter forfærdeligt! Men når de står der, må det være, fordi folk synes, at det er interessant. For de labber det i sig. I stedet kunne man have nogle friske fisk liggende på noget is og så

lade nogle forskellige kokke give gode tips: *Se her! Sådan steger I den perfekte fisk. Eller: Sådan koger I jasminrisen, så den bliver så attraktiv, at den kan udgøre et helt måltid i sig selv.* Det skal være sådan, at folk kan gå direkte hjem og bruge det trick, de lige har set. Der skal nogle ildsjæle til.»

Ildsjæle kunne folkeskolerne også godt bruge, mener Kille Enna. Specielt i faget hjemkundskab, hvor eleverne blandt andet lærer at lave mad.

»Jeg tror ikke, der er meget, der har ændret sig, siden jeg gik i folkeskole«, siger Kille Enna, der er 29.

»Børnene lærer at lave lagsagne og millionbøf med døde råvarer. Det er synd, for det er

så spændende og sjovt at lave mad. Alle de processer, der er omkring mad... Mad dufter, den forandrer sig, og man venter med længsel på, at slutningen er nær... Mad skaber opmærksomhed, gør én nysgerrig, giver appetit, og alle kan være med. Sikke et forum at arbejde i! Men man skatter ikke maden nok. Det er ærgerligt, for det er meget værdifuldt at lære at lave god mad«, siger Kille Enna.

TAK FOR MAD. Vi har ingen tradition for at sætte sanserne i sving, når det gælder mad, mener antropologen *Karen Lisa Salamon*. Vores madkultur bærer snarere præg af nøjsomhed end fest og sanselighed. Men sådan har det ikke altid været:

»Før reformationen i 1536 blev det anset for et velfortjent privilegium at nyde et overdådigt måltid mad. Det gjorde man ved højtiderne, og man gjorde det uden skam. Til gengæld fastede man og mærkede afsavnet ved andre fastsatte tider. Men det blev ændret med protestantismens indtog. Nu blev askesen en generel dyd. Man skulle være nøjsom og taknemmelig, hvis man bare var blevet mæt af maden«, siger *Karen Lisa Salamon*.

Selv om der er gået næsten 500 år siden reformationen, har de færreste danskere opfattelsen af, at det er herligt at æde. Der er stadig en vis skam forbundet med at smovse. Derimod er vi etisk bevidste

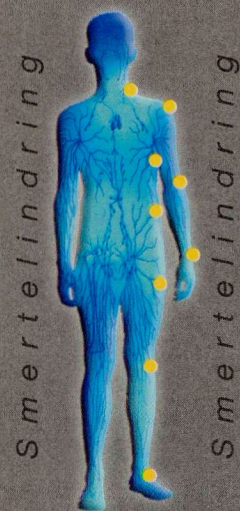
om, hvorvidt maden er sund eller usund, og hvordan den er fremstillet.

Andre kulturer lægger mere vægt på maden som prestige og oplevelse. *Karen Lisa Salamon* fremhæver nogle asiatiske kulturer, hvor det er en ære at have penge og kokke til at diske op med 27 retter til en fest. Men ikke i Danmark:

»Når vi fx holder Skt Hans, tager hver typisk sin lille madpakke eller kurv med. Der er ikke prestige i at sponsorere hele nabolagets mad som andre steder i verden, hvor man gør det, hvis man har råd«, siger *Karen Lisa Salamon*.

Til gengæld har vi en alkoholkultur. At drikke sammen betyder fællesskab for danskerne. Og vi investerer en ►

Sov dig rask..!

-på en Vello® Topmadras med BIOflex® magnetterapi

BIOflex® magneterne er fremstillede til behandling af muskel- og ledsmerter, spændingshovedpine og søvnforstyrrelser. Magnetterne styrker blodcirkulationen og afhjælper derfor også kolde hænder og fødder. Når blodcirkulationen styrkes i kroppen, vil der opstå en varm og afslappende smertelindring i led og muskler.

Ring og få en uforpligtende snak, vi sender dig også gerne gratis informationsbrochure.

RABAT
kr. 500,-
v/kontantkøb

GARANTIKØB

“Risikofrit køb”

-ingen andre giver så gode garantier

5 UGERS FULD RETURRET

Har De ikke opnået den ønskede virkning efter 5 uger, og ønsker De at returnere Vello® Topmadrassen, får De topmadrassens pris retur.

Lene West:

Da mine ben og fødder ikke længere er iskolde, sover jeg bedre om natten.

Inger Ramsing:

Nu er det ikke længere besværligt at komme op ad lænestolen, da mine slidgigtsmerter er blevet reducerede.

RING I DAG PÅ TLF.: 75 21 11 10

»Vores klima og dyrkningsformer har gjort, at variationen af råvarer er lille i forhold til flere sydeuropæiske lande«

◀ del penge i alkohol, fortæller Karen Lisa Salamon:

»Vi markerer status gennem det, vi drikker, og ser, hvis nogle fx drikker papvin, eller andre drikker en specielt god vin. Danskerne kan også give en omgang på værtshuset, men det er sjældent, vi betaler hele regningen på en restaurant. Vi går mest ud og drikker, hvor man i andre kulturer går ud og spiser«, siger Karen Lisa Salamon og fortsætter:

»I Sydeuropa er der en anden bevidsthed og social prestige omkring kvaliteten af råvarer. Ved en middag i Frankrig bemærker gæsterne måske hindbærrene i desserten og spørger, hvor de er købt. Det ville næsten være uhøfligt at gøre i Danmark. Vi skal helst bare være tilfredse med den mad, der står på bordet.«

Når vi har fået en sparsommelig madkultur, kan grunden også findes i den danske muld, mener Karen Lisa Salamon. Vores klima og dyrkningsformer har gjort, at variationen af råvarer er lille i forhold til flere sydeuropæiske lande. Og det lille udbud af råvarer kan også have bidraget til at gøre os nøjsomme.

»Fx har Frankrig en mere varieret vegetation, end vi har. Og franskmændene insisterer også på at have en varieret madkultur. De vil fx stadig producere råmælksoste, selv om der er risiko for listeria-bakterier. I Danmark har vi cirka fem homogeniserede oste til sammenligning«, siger Karen Lisa Salamon.

ÆNDRING PÅ VEJ. Men de spæde tegn på, at vores madkultur så småt er ved at ændre sig, kan man blandt andet se på udbuddet af kaffe.

»Danskerne har været i udlandet, typisk i USA og England, når det gælder kaffe. Og når de kommer hjem, vil de gerne kunne købe den samme kvalitet herhjemme. Vi kan også se tendensen på alle de kaffebarer, der er skudt op i København«, siger Jens Mondrup fra Dansk Kaffekompani.

Derfor kan man nu få kvalitetskaffe fra enkelte lande blandt andet i Irma. Men kundekredsen udgør stadig en lille procentdel, tilføjer Jens Mondrup.

Danish Crown mærker samme tendens. For syv år siden kunne den dyrere *back bacon* ikke sælges på det danske marked. Nu er der en lille efterspørgsel.

»Vi kan også se den udvikling i udvalget af tomater«, siger Sisse Fagt, der er bromatolog i Fødevarerdirektoratet.

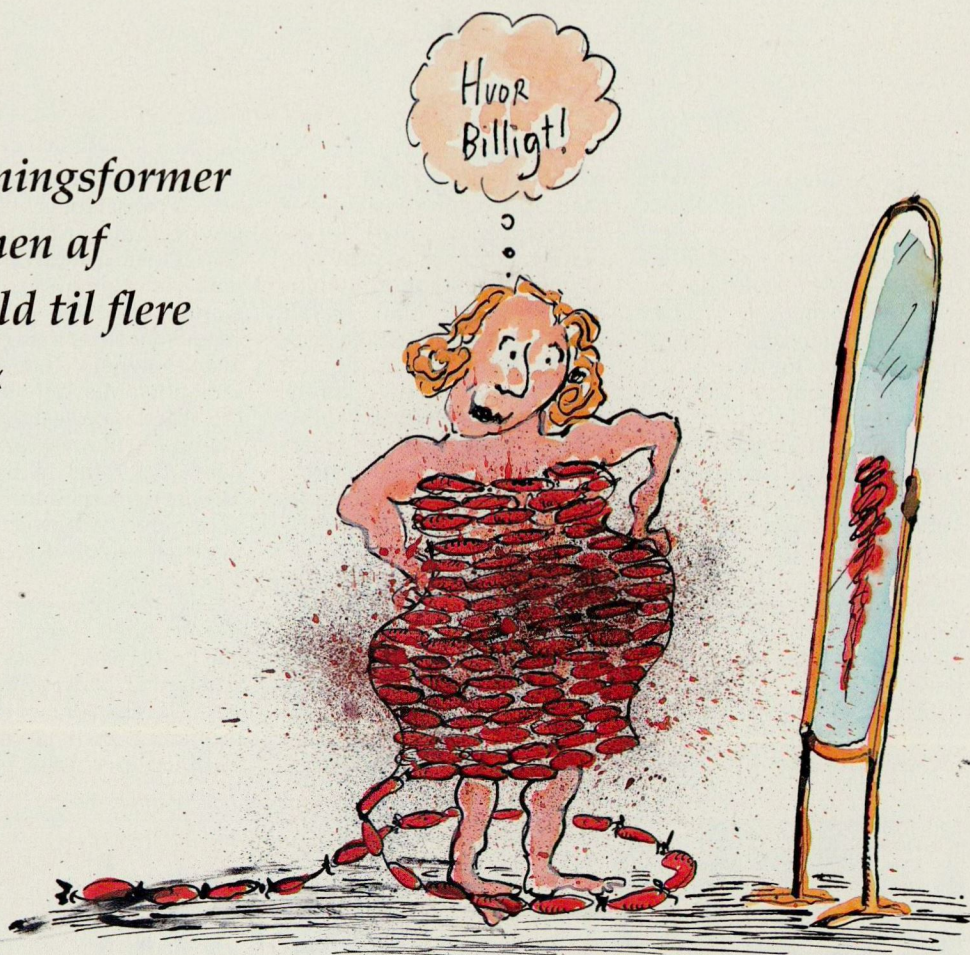
»For fem år siden var der kun én slags tomat om vinteren. Nu er der også cherrytomater og cocktailtomater, og der er mere smag i dem. Det vil danskerne godt betale for.

Generelt er der kommet et langt større sortiment i mange butikker. Hvis prisen er korrekt, og man får mere smag for pengene, så tror jeg, at vi langsomt bliver vænnet til at bruge flere penge på mad af kvalitet«, siger Sisse Fagt.

Hun er optimistisk. En undersøgelse fra 1995 viste, at danskerne stadig holder godt fast i de gamle madtraditioner. Men vi er også påvirkelige. Både over for de fremtrædende kokke, der fortæller de interesserede danskere, hvordan de kan lære at kokkerere lækker mad. Og over for de kampagner, der skal få danskerne til at spise bedre og sundere.

»Danskerne er interesserede i sundhed. Når vi oplyser om sund mad, så virker det. Fedtforbruget er fx på vej ned. Jeg er meget fortrøstningsfuld i forhold til danskernes kostvaner. Vi kan se, at de efterspørger mere kvalitet, mere frugt og grønt.«

Laura Engstrøm
er journalist

M E D L E M S T I L B U D

BLÅVAND HAVEMØBELSÆT HVID Sættet består af en 3-personers bæk, 2 stole og et bord og er fremstillet i FSC fyrretræ fra Nordsverige. Det kolde klima får træerne til at vokse langsomt, og det betyder, at træet er særdeles kompakt og har meget få knaster. Havesættet er behandlet med vandbaseret glasur. Hyndesæt á 5 stk, kan bestilles i butikken til kr. 399,95.

Bord: B 145 x D 90 x H 70 cm. Bæk: B 162 x D 49 x H 89 cm. Stol: B 63 x D 49 x H 89 cm

Bestil i OBS! Kvickly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

Blåvand Havemøbelsæt Hvid
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat

3995,00

1000,00

din medlemspris

2995,00

MEDLEMSTILBUD I DIN BUTIK ELLER PÅ WWW.FDB.DK

OBS! · KVICKLY · SUPERBRUGSEN · DAGLI'BRUGSEN · LOKALBRUGSEN

Alle tilbud gælder fra fredag den 1. marts til onsdag den 26. marts 2008

TULIPAN BÆNK

Romantisk, hvid bæk fremstillet af Xoan Moc træ, der er lakeret med en vejrbestandig skibslak. Mål: H 73 x D 46 x L 128 cm.

Bestil i OBS!, Kwickly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

HYNDER OG PUDER til bænken, kan bestilles i butikken eller på WWW.FDB.DK, til 249,95.

Tulipan Bæk
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

899,00
200,00

699,00

BASIC PROFF KNIVSÆT

Et eksklusivt sæt knive bestående af kokkekniv, brødkniv, grøntsagskniv og pillekniv. Håndtaget på knivene er belagt med et blødt gummilag, der gør, at kniven ligger bedre og mere sikkert i hånden.

TIP Skær på et blødt underlag, f.eks. et spækbræt af træ, så holder kniven sig skarp længere.

OBS! Kwickly og SuperBrugsen, er lagerførende. Bestil i Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

CAFESÆT

Smart cafesæt med 2 stole og et bord i grå lakeret metal og med lakerede trælameller. Bordet er 70 cm højt og har en diameter på 75 cm og er let at klappe sammen.

OBS!, Kwickly og SuperBrugsen er lagerførende. Bestil i Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

Basic Proff Knivsæt
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

208,90
59,85

149,95

BASIC

Cafesæt
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

399,95
100,00

299,95

ALLERGIVENLIG MICRO-FIBER DYNE OG PUDE

Dynen er syet i kanaler, der holder fyldet på plads og både dyne og pude kan vaskes ved 90°. Våret er af microfiber og fyldet er hol-lowfiber siliconiseret fyld, der giver en dejlig let, lun og luftig dyne.

OBS!, Kvikly og SuperBrugsen er lagerførende. Bestil i SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

Pude	Dune 140 x 200
129,95	399,95
50,00	100,00
79,95	299,95

Damask Dug
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

199,95
50,00
149,95

DAMASK DUG

Damask dug i 100% bomuld med elegant rosenvævning – specielt designet til FDB og i en kvalitet som gør, at dugen holder sig flot vask efter vask ved 60°. Den måler 160 x 260 cm og fås i farverne hvid, konge-blå og flaskegrøn.

OBS!, Kvikly og SuperBrugsen er lagerførende. Bestil i Dagli'Brugsen og LokalBrugsen.

Caprigarn pose med 10 nøgler
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

Ensfarvet	Printet eller med Lurex
79,50	99,50
30,00	30,00
49,50	69,50

CAPRIGARN POSE MED 10 NØGLER

100% polyacryl, vægt 50 g og løbelængde på 133 m pr. nøgle. Anbefales til pindestørrelse 3,5 – 4 og en strikkefasthed på 22 masker = 10 cm. Fås i mange farver: nissegrå, orange, gul, kobolt, fersken, rød, pink, turkisblå, turkisgrøn, natur, sort, hvid, flaskegrøn, marine, gråmelange, indigoblå, lavendel, lys lilla, multipastel, multilys, multi, multiblå, multigrøn, hvid med lurex og sort med lurex.

OBS!, Kvikly og SuperBrugsen er lagerførende. Bestil i Dagli'Brugsen og LokalBrugsen.

LANDSCAPE

QUILTET TERMOTØJ

Jakke og vest i ultralydssvejset quilt, der ikke kan briste - i modsætning til trådquilt. Termotøjet er lige velegnet til fritid og arbejde. Inde som ude. Fås i størrelserne small - XXlarge.

OBS! og **Kvickly** er lagerførende. Bestil i **SuperBrugsen**, **Dagli'Brugsen** og **LokalBrugsen**.

Quiltet Termotøj
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

Jakke 199,95
Vest 149,95
50,00 50,00

149,95 99,95

REGNSÆT

Regnsæt i nylon med foer i Mesh nylon. Jakken har en hætte skjult i kraven og bukserne elastik og snor i taljen og velcro luk i benåbningen. Vælg mellem MARINE/LIME eller MARINE/KOBOLT. Fås i størrelserne small-XXlarge.

OBS!, **Kvickly** og **SuperBrugsen** er lagerførende. Bestil i **Dagli'Brugsen** og **LokalBrugsen**.

Herre Undertøjsserie
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

3-pak truse eller trøje 149,85
2-pak Boxershorts 159,90
49,90 59,95

99,95 99,95

LANDSCAPE

pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

349,95
100,00
249,95

HERRE UNDERTØJSSERIE

Vælg mellem 3-pak sportstrøjer, 3-pak minitrusser, 3-pak trusser med gylp eller 2-pak boxershorts. Fås i hvid eller gråmelange. Hele serien er biopolish behandlet, hvilket gør den ekstra blød og behagelig.

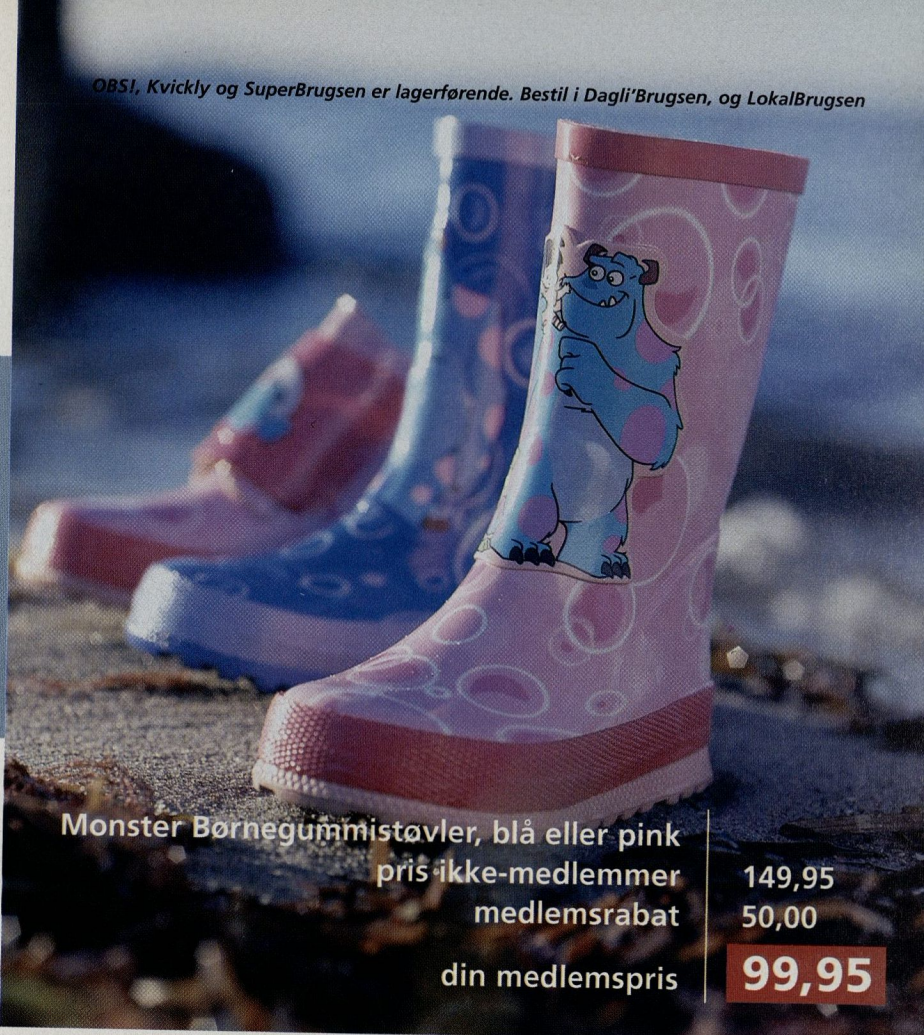
OBS!, **Kvickly** og **SuperBrugsen** er lagerførende. Bestil i **Dagli'Brugsen**, og **LokalBrugsen**

MONSTER BØRNEGUMMISTØVLER

Disneys film "Monster" har inspireret til et par solide og praktiske gummistøvler til vores egne små monstre. Begge modeller med bomuldstekstilfoer og udtagelige sål. Gummi-sål med solidt vejgreb. Kort model med velcrolukning, føres kun i pink. Str. 22-32.

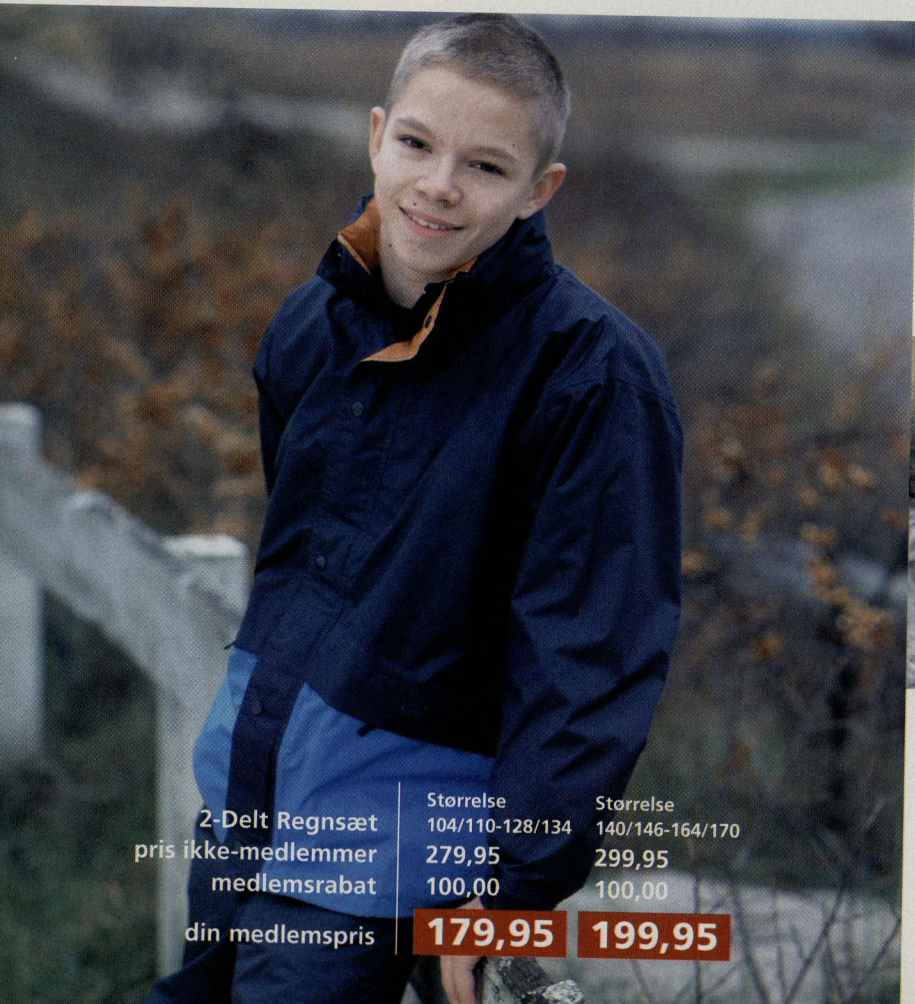
OBS! Kvikly og SuperBrugsen er lagerførende. Bestil i Dagli'Brugsen, og LokalBrugsen

Monster Børnegummistøvler, blå eller pink
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

149,95
50,00

99,95

2-Delt Regnsæt pris ikke-medlemmer medlemsrabat din medlemspris	Størrelse 104/110-128/134	Størrelse 140/146-164/170
	279,95	299,95
	100,00	100,00
	179,95	199,95

2-DELT REGNSÆT TIL BØRN

2-delt regnsæt med foer til børn. Regnbukserne i str. 104/110-128/134 er med seler. De øvrige størrelser er med elastik i livet. Jakken har en hætte skjult i kraven. Fås i farverne marine/himmelblå og pink/rød.

OBS! Kvikly og SuperBrugsen er lagerførende. Bestil i Dagli'Brugsen, og LokalBrugsen

aiwa

Bestil i OBS!, Kvickly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

AIWA MINIANLÆG NSX-SZ310

Præsentabelt lydsystem med en god effekt. Der har alt hvad der kræves af et godt anlæg. Bemærk at standby effekt kun er på 0,9 Watt. Kraftig udgangseffekt på 2 x 40 w RMS. D.I.N.A dynamisk integreret forstærker, der giver mere klar og dobbelt så god lyd gengivelse som tidligere forstærkere FM/MW/LW modtagelse og mulighed for 32 faste stationer. 3 Disc CD-changer, Dobbelt kassetdeck. 3 trins indstilling af bas, diskant og equalizer. Kan afspille CD-R/RW. 3 vejs højttaler sæt. Fjernbetjening der kan betjene alle funktioner. Standby effekt kun 0,9 watt.

AIWA Minianlæg NSX-SZ310
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

2295,00
500,00
1795,00

Skip Doctor CD Høvl
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

399,95
100,00
299,95

SKIP DOCTOR CD HØVL

Her er redningen, når din yndlings CD eller det fedeste Playstation spil nægter at fungere: Skip Doctor reparerer DVD, CD, CD-rom og Play Station skiver ved at fjerne ridser, fingeraftryk, støv og andre urenheder eller ujævnheder.

Bestil i OBS!, Kvickly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

Jævnfør tests udført af bl.a. Official Playstation Magazine, MacWorld, PC Plus og Consumer Electronic Show reparerer Skip Doctor 75% af alle skader.

ZANUSSI VASKEMASKINE F1005

Vaskemaskinen der kan tænke selv og tilpasse mængden af vand til mængden af tøj, og som har Aqualift vaskesystem, der forøger vaskeeffekten. Drejeknap med 12 programmer og tryknap til indstilling af: kvikvask, 1/2 fyldt maskine, reducere af centrifugering, fuldt skyllestop og tænd/sluk. Energiklasse: B. Vaskeevne: A. Centrifugeringsevne: C. LEVERES incl. topplade.

MÅL I CM:

Med topplade H: 85 B: 60 D: 54,1

Uden topplade H: 82,0 B: 60,0 D: 54,1 Med åben låge D: 93,2

Bestil i OBS!, Kvikly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

ZANUSSI

ZANUSSI Vaskemaskine F1005

pris ikke-medlemmer
medlemsrabat

3795,00
800,00

din medlemspris

2995,00

ZANUSSI

ZANUSSI Tørretumbler TD4100

pris ikke-medlemmer
medlemsrabat

2595,00
800,00

din medlemspris

1795,00

ZANUSSI TØRRETUMBLER TD4100

Hvid tørretumbler med aftræksmuligheder på begge sider eller bagud. Tumbleren har 2 programmer: Bomuldsprogram 0-120 min ved ca. 60-65°C og et program til syntetisk tøj 0-80 min. med ca. 40-45°C. Cool down funktionen blæser kold luft i de sidste 8-10 min. hvilket gør, at tøjet ikke krøller. Tromlen er på 108 l og kan rumme 5 kg tøj. Energiklasse: C. Mål: H 85 x B 59,6 x D 57,0 cm, med åben låge D: 92,0 cm

Bestil i OBS!, Kvikly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

OBS!, Kvikly og SuperBrugsen er lagerførende.
Bestil i Dagli'Brugsen, og LokalBrugsen

LINEA
più

LINEA STAVBLENDER SÆT

Stavblender med piskeris, skål og minihakker - en mini foodprocessor, til det lille køkken. Skæreblad i rustfri stål, og let aftagelig fod. 2 hastigheder og en effekt 300 watt og 240 V.

LINEA Stavblender Sæt
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat

299,95
150,00

din medlemspris

149,95

MUSTANG ATB "CERRO" TIL PIGER OG DRENGE

Sejt design med 2-farvede kombinationer, 3 Spectro T3 gear, alufælge og rustfri stål-eger, V-bremse for samt fod-
bremse. Cyklerne leveres
90% samlet, dvs. at forhjul,
skærm, styr, sadel og pedaler
skal monteres. 20 års garanti
mod stelbrud. Vælg mellem
sølv/rød og sølv/blå.

20" til de 6-8 årige,
24" til de 8-10 årige,
26" til børn over 10 år

Bestil i OBS!, Kvikly,
SuperBrugsen, Dagli'Brugsen,
LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

Mustang ATB "Cerro"
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

	20"	24" og 26"
pris ikke-medlemmer	1895,00	1995,00
medlemsrabat	400,00	500,00
din medlemspris	1495,00	1495,00

MUSTANG

Herre Touring Cykel
pris ikke-medlemmer
medlemsrabat
din medlemspris

	3 gear	7 gear
pris ikke-medlemmer	2195,00	2695,00
medlemsrabat	500,00	500,00
din medlemspris	1695,00	2195,00

	3 gear	7 gear
Dame Shopper		
pris ikke-medlemmer	2295,00	2695,00
medlemsrabat	500,00	400,00
din medlemspris	1795,00	2295,00

MUSTANG HERRE TOURING CYKEL OG DAME SHOPPER

To klassikere der leveres med 3 Spectro T3 gear eller 7 Spectro S7 gear. 28" alufælge og aluminiumsfrempind-sadelpind og støtteben, rustfri stål-eger, V-bremser for og fodbremse. Dame Shopper leveres med kurv til fast montering. Herremodellen er 57 cm høj og damemodellen 53. Cyklen leveres 95 % samlet, dvs. at styr, sadel og pedaler skal monteres.

Bestil i OBS!, Kvikly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og på WWW.FDB.DK

WWW.FDB.DK

FANTASTISKE FORDELE

Vis dit kort ved kassen, og du får både medlemsrabat og dividende/bonus*. Opsparet dividende/bonus bliver automatisk sat ind på din medlemskonto. Medlemsstilbudene gælder fra 1/3-2002 og så længe lager haves, dog til og med 31/3-2002. Der gøres opmærksom på, at der kun er et begrænset parti. OBS! har altid månedens medlemsstilbud udstillet. De annoncerede priser gælder ikke for Færøerne og Grønland. *Nogle brugsforeninger deltager ikke i dividende/bonusordningen. Der tages forbehold for trykfejl, rente- og afgiftsændringer.

LÆSERBREVE

Fortsat fra side 4

Homogeniseret mælk

Flemming Vilhelmsen, Gisløge, skriver:

Lige da den uhomogeniserede mælk kom frem, kunne man se, at fløden lå som små klumper oven på mælken efter, at man havde hældt mælken op i et glas! Når jeg gør det samme nu, kan jeg ikke skelne den fra homogeniseret sødmælk!

Spørgsmålene er nu:

Kan jeg som forbruger med sikkerhed vide, at den sødmælk, jeg drikker, er uhomogeniseret?

Kan jeg se forskel?

Hvorfor er det kun økologisk mælk, som er uhomogeniseret?

Hvordan kan det være, at den uhomogeniserede mælk er dyrere end den homogeniserede, selvom der indgår mindst en arbejdsproces mere i produktionen af den homogeniserede mælk?

Nikolaj Bejer, Mejeri, svarer:

Vi kan oplyse, at i *Harmonie*-serien af økologiske produkter er både sødmælk og letmælk uhomogeniseret, hvilket betyder, at fedtet i mælken ikke er findelt ved en proces, hvor almindelig mælk presses igennem en dyse.

Normalt vil man kunne se små fedtklumper på overfladen af mælken, og ligeledes vil det kunne ses på siden af et glas, når man har drukket mælken.

Mælken skal dog ikke rystes ret meget, før disse små fedtklumper fordeles i mælken og dermed ikke er særligt synlige.

Årsagen til, at man ikke homogeniserer den økologiske mælk, er for at bevare mælken så naturlig som muligt.

Myndighederne kontrollerer generelt, at de informationer, der skrives på emballagerne, også bliver overholdt på mejerierne, så forbrugeren kan være sikker på, at mælken er

uhomogeniseret, når det står på kartonen.

Prisforskellen hænger ikke sammen med homogeniseringen, men er begrundet i de højere omkostninger ved økologisk produktion.

Fedtenergi-procenter

Jytte Haagenen, Gørlev, skriver:

Jeg vil gerne kunne beregne fedtenergiprocenten, når jeg står over for varen på hylden. Derfor synes jeg, det ville være en god idé med en vejledning over beregningen og evt en lommeregner opsat ved udvalgte hylder i SuperBrugsen.

Elisabeth Schaldemose, Forbrugerkonsulent, svarer:

Umiddelbart lyder din idé rigtig god, men grundlæggende vil det være misvisende at rette fokus på enkeltvarers energiprocenter.

Den anbefalede energifordeling (kulhydrat 55-60 procent, fedt max 30 procent og protein 10-15 procent) gælder nemlig dagkosten over en periode, ikke de enkelte produkter. En leverpostej har fx ofte en høj fedtenergiprocent, men spises den på et stykke rugbrød med lavt fedtindhold, får man et acceptabelt stykke mad.

Derimod skriver vi næringsindholdet i gram på vores egne varer (dem med sløjfen), så man kan aflæse det reelle fedtindhold pr 100 gram af varen.

Hvis du vil beregne fedtenergiprocenten, gøres det på følgende måde:

Hvis 100 gram leverpostej indeholder 25 gram fedt og 1180 kJ/290 kcal (1 gram fedt giver 38 kJ/9 kcal), ser regnestykket sådan ud:

$$\begin{array}{r} 25 \text{ gram fedt} \times 38 \text{ kJ} \times 100 \\ \hline 1180 \text{ kJ} = \\ 80,5 \text{ procent} \end{array}$$

ven-
des
mindre
sæbe og ty-
pisk også
mindre vand
til afskylning.

Spørgsmålet er så, hvorvidt der er nogen dybere fornuft i, at forbrugeren anvender forskellig shampoo til hår og krop - ud over det øgede salg?

Marlene Teller
Blume, COOP
Laboratoriet,
svarer:

Du kan sagtens bruge *Bluecare Shampoo* også til vask af kroppen - og derved spare bodyshampooen. Rent

teknisk er der ikke noget i vejen for det i dette tilfælde. *Bluecare* produkter er milde og miljøvenlige produkter, som ikke er tilsat overflødige stoffer. Begge indeholder vask aktive stoffer, som vasker både hår og krop ren. Almindeligvis kan de fleste hårshampoos også vaske kroppen ren. Dog kan det være en dyrere løsning, da shampoo ofte er mere komplekst sammensat og derfor dyrere.

Det vil ikke altid være hensigtsmæssigt at gøre det omvendt, dvs bruge bodyshampoo i håret. Andre shampoo-mærker kan være forskelligt sammensat i forhold til en bodyshampoo. Indholdet af plejende stoffer kan være ret forskelligt. Ikke at håret ikke bliver rent, men har man fx behandlet hår eller andre behov, så vil resultatet måske ikke blive tilfredsstillende.

Men du kan roligt fortsætte med at »genbruge« *Bluecare* hårshampooen til vask af kroppen - og derved spare miljø og pengepung.

Leverpostej har altså en fedtenergiprocent på 80,5.

En 30+ ost, som indeholder 15 g fedt pr 100 g og 1010 kJ/240 kcal, har tilsvarende en fedtenergiprocent på 56.

Ønsker man også at beregne energiprocenten for protein og kulhydrat, giver 1 gram af hver af disse næringsstoffer 17 kJ/4 kcal.

Jeg håber, at ovenstående belyser, hvorfor vi ikke fokuserer på energiprocenterne på de enkelte produkter.

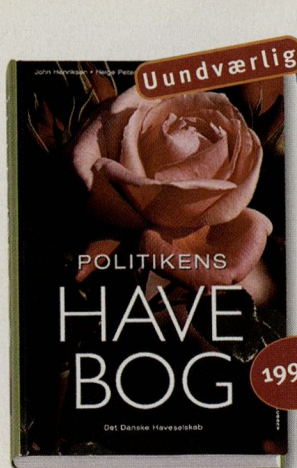
Shampoo til hår og krop

L. Schøning, Esbjerg, skriver:

Da jeg var barn, benyttede vi håndsæbe, når vi vaskede kroppen. Hårshampoo benyttede vi et par gange om ugen, når håret også trængte til en tur. Det var temmelig overskueligt.

I dag benytter jeg ofte *FDBs Bluecare* hårshampoo som min badesæbe til såvel hår som krop og i én arbejdsgang. På denne måde tror jeg, der an-

Flere breve side 72

Politikens havebog

Stor, altfavnende havebog med masser af vejledning, gode tips og inspiration fra danske haveentusiaster.

Medlemspris: 199 kr illustreret, indbundet

Normalpris: 249 kr illustreret, indbundet

Best.nr. 1560

Jonna Deibjerg og Jørgen Lorenzen
Allergi & mad
og hvad gør man så?

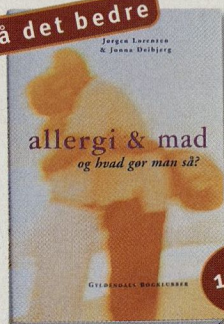
Mange danskere lider på uforklarlig vis af fysiske og psykiske helbredsproblemer, som ofte kan afhjælpes ved simple kostændringer.

Medlemspris: 139 kr uindbundet

Normalpris: 239,95 kr indbundet

Best.nr. 1587

Få det bedre

139 kr

Bodil Jönsson

Tankekraft

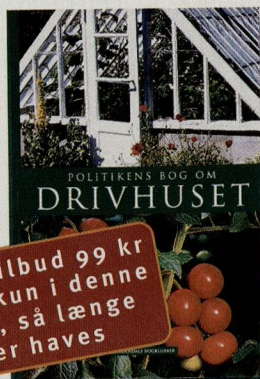
Med ti nye tanker om tid.

»Tænk dine tanker et skridt længere og prøv nu tankekraftens effekt.« Forfatteren til bestselleren *Ti tanker om tid* er tilbage med en ny, inspirerende bog om tanker og tankers kraft.

Medlemspris: 119 kr uindbundet

Normalpris: 169 kr uindbundet

Best.nr. 1588

Specialtilbud 99 kr
Gælder kun i denne
måned, så længe
lager haves

Helge Petersen **Drivhuset**

Rigt illustreret og praktisk grundbog med svar på alle tænkelige spørgsmål om drivhuset både til begyndere og dem, der allerede er i gang.

Specialtilbud: 99 kr

Medlemspris: 149 kr illustreret

Normalpris: 199 kr illustreret

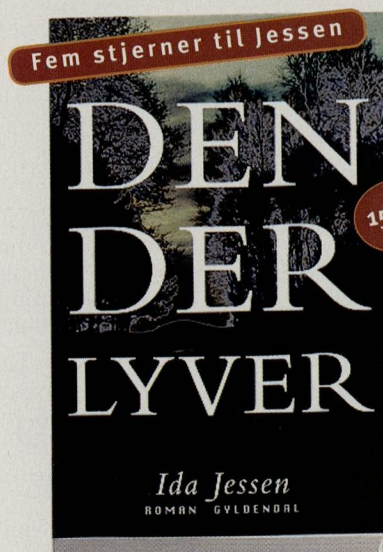
Best.nr. 1448

M E D L E M S F O R D E L E

Samtid er en bogklub for abonnenterne af Samvirke. Hver måned præsenteres en række gode bogtilbud, hvor du kan spare op til 60%. Vil du være med? Udfyld kuponen på bagsiden af Samvirke og bestil en bog.

- Som medlem bliver du hver måned tilbudt månedens bog.
- Ønsker du at modtage månedens bog, skal du ikke foretage dig noget. Bogen sendes automatisk til dig.
- Ønsker du ikke at modtage månedens bog, skal du huske at afbestille den.
- Bestilling og afbestilling kan ske enten på kuponen på bagsiden af Samvirke, via Samtids hjemmeside www.fdb.dk/samtid eller via Samtids automatiske servicetelefon 70 11 00 33.
- Du kan til enhver tid melde dig ud igen med en måneds varsel.
- Du kan ikke returnere det, du har bestilt. Det gælder også månedens bog.
- Bogklubbens kundeservice har telefon 70 11 00 33 og fax 70 11 01 33.
- I porto og ekspedition beregnes 29,95 kr pr levering, uanset hvor mange bøger du bestiller på én gang.
- Du skal kun købe 2 bøger til normal medlemspris inden for det første år.

Bemærk nyt telefon- og faxnummer

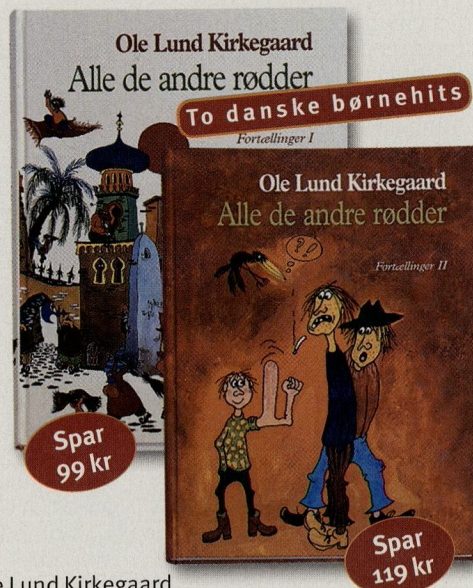
Ida Jessen **Den der lyver**

Seneste nyt fra den danske, anmelderroste forfatter Ida Jessen er en vaskeægte provinsroman, en fascinerende kærlighedshistorie og en læseoplevelse af de helt særlige.

Medlemspris: 159 kr uindbundet

Normalpris: 275 kr uindbundet

Best.nr. 1582

Ole Lund Kirkegaard

Alle de andre rødder 1

Fire af de sjoveste danske børnebøger i ét bind: Lille Virgil, Orla Frøsnapper, Hodja fra Pjort samt Frode og alle de andre rødder.

Medlemspris: 149 kr illustreret, indbundet

Normalpris: 248 kr illustreret, indbundet

Best.nr. 3404

Ole Lund Kirkegaard

Alle de andre rødder 2

Her får du flere af Lund Kirkegaards morsomme fortællinger: Albert, Otto er et næsehorn, Gummi-tarzan samt Per og bette Mads.

Medlemspris: 129 kr illustreret, indbundet

Normalpris: 248 kr illustreret, indbundet

Best.nr. 3460

Hvorfor bliver jeg mig?

Gennemrevideret udgave af den suveræne og populære håndbog

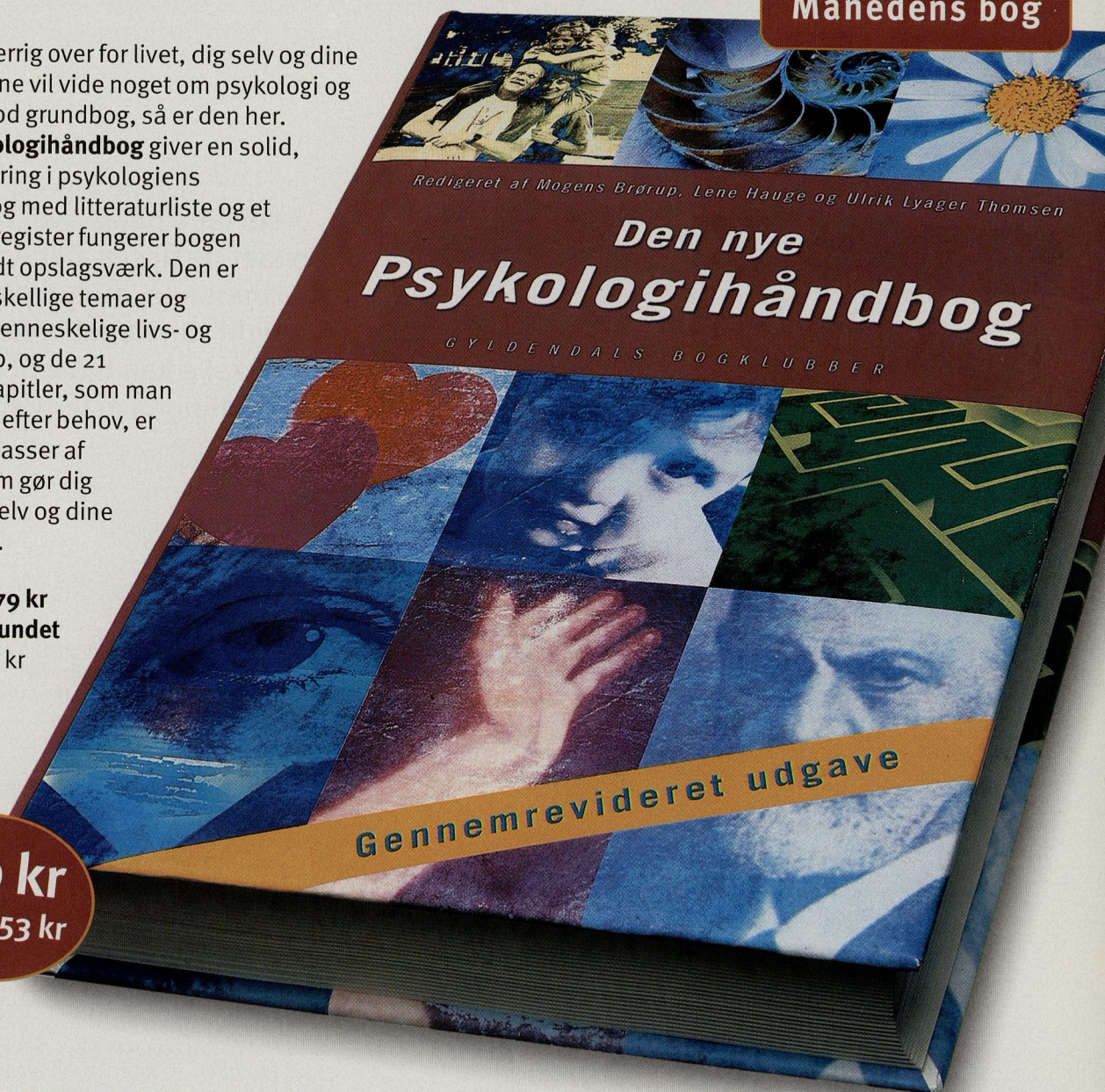
Månedens bog

Hvis du er nysgerrig over for livet, dig selv og dine omgivelser, gerne vil vide noget om psykologi og trænger til en god grundbog, så er den her.

Den nye Psykologihåndbog giver en solid, opdateret indføring i psykologiens kerneområder og med litteraturliste og et fyldigt stikordsregister fungerer bogen også som et godt opslagsværk. Den er ordnet efter forskellige temaer og perioder i det menneskelige livs- og udviklingsforløb, og de 21 selvstændige kapitler, som man kan dykke ned i efter behov, er spækket med masser af information, som gør dig klogere på dig selv og dine medmennesker.

Medlemspris: 179 kr
Illustreret, indbundet
 Normalpris: 332 kr
 Illustreret,
 indbundet
 416 sider
 Best.nr. 1556

179 kr
 Spar 153 kr

Den nye Psykologihåndbog er redigeret af Mogens Brørup, Lene Hauge og Ulrik Lyager Thomsen med bidrag fra 16 andre forfattere og dækker følgende områder: Psykologien som videnskab • Barndommen som person-

lighedens fundament • Omsorgssvigt • Børns dobbeltsocialisering • Hjernen • Fra intelligenskvotient til intelligensprofil • Tænkning og sprog • Identitetsdannelse i ungdomstiden • Børn, unge og medier •

Livet i familien • Parforhold • Den tredje alder • Arbejdsliv • Grupper og team • Kommunikation • Det symbolske sprog • Psykoser • Narcissisme og grænsepsykotiske tilstande • Neurotiske tilstande • Sorg og krise • Terapier

Bemærk venligst at Samtids bøger kun kan bestilles af medlemmerne. Læsere, der bestiller månedens bog eller et af de andre tilbud, bliver automatisk medlemmer af bogklubben Samtid. Læs om medlemsfordelene på dette opslag, og brug kuponen på bagsiden til indmeldelse.

SE KUPON PÅ BAGSIDEN

Bjørnen sover,

...i sin lune bolig. Den børnesang kender de fleste. Det er fascinerende, at dyr går i vinterhi. Og noget tyder på, at det måske kan blive til gavn for behandlingen af udbredte sygdomme

Tekst: Gunilla Heick
Foto: Seppo Lammi

EN RÆKKE SPØRGSMÅL. Forskere ved universitetet i den nordfinske by Oulu har en formodning om, at den europæiske brunbjørn måske kan hjælpe til at forstå mere om mennesker.

Efter i 12 år at have studeret bjørnens vintersøvn har forskerne bl.a. fundet ud af, at hormonet leptin automatisk regulerer bjørnens fedtvæv før og under den lange vintersøvn. Og selv om bjørnen ligger i hi i flere måneder, rammes den ikke af svækkede muskler.

Forskerne satte sig for at komme på sporet af bjørnens hemmeligheder. Der var mange spørgsmål, de ville have svar på. Hvad er det fx, der bevirker, at bjørnen bliver en grovæder om efteråret, men derpå mister appetitten, lige før den skal gå i hi? Hvad er det, der i det hele taget gør, at den bliver søvnig? Hvordan kan det være, at bjørnens muskler ikke bliver svækket, mens de ligger i dvale i flere måneder? Hvordan kan de klare sig uden at spise, drikke, tisse og tømme tarmen i så lang tid? Hvad er det, der gør, at deres legemstemperatur falder med flere grader?

For at finde svarene på disse spørgsmål studerede professor Rai-

bjørnen sover

mo Hissa og hans kolleger ved universitetet i Oulu 20 bjørne. De blev holdt i en indhegning, hvor man prøvede at give dem så naturlige livsbetingelser som muligt. Blandt andet sov bjørnene vintersøvn i et kunstigt bygget hi. De blev videoovervåget af instituttets forskere, der også havde indopereret små radiosendere, eller dataloggere, i bjørnene. Instrumenter var koblet til en computer, der behandlede resultaterne. Jævnligt, på alle årstider, blev

dyrene bedøvet, og der blev taget prøver af blod og hjernevæske.

Alt sammen for at finde ud af mere om bjørnenes fysiologi og kropsfunktioner.

STYRER SULT OG MÆTHED. En del af spørgsmålene har forskerne endnu ikke fundet svaret på. Men ved hjælp af prøverne fra blod og hjernevæske er de bl.a. blevet klar over, hvor vigtigt hormonet leptin er. Det dannes i fedtvæv hos pattedyr og ►

Bjørnen sover, bjørnen sover

◀ regulerer via blodomløbet funktionen i sult- og mæthedscentrene, der ligger i hjernens hypothalamus.

Bjørnen er meget sulten i august-september og spiser da to-tre gange mere end normalt. På den måde bygger den et fedtlag op, der efterhånden svarer til 30-35 procent af legemsvægten. Jo mere fedt, desto mere leptin.

Og efterfølgende: jo mere leptin, desto mindre sulten bliver bjørnen. Når den har opbygget sit fedtlag, mister den simpelthen appetitten. Omtrent en måned, før den går i hi, taber den interessen for mad og trapper successivt ned på fødeindtagelsen, indtil fordøjelseskanalen er helt tom.

ET LUKKET SYSTEM. Bjørnen går i hi, når den første sne falder. Vildtlivende bjørne sover vintersøvn i op til seks måneder. I fangenskab er tiden kun cirka tre måneder.

I hi-perioden ophører alle legemsfunktionerne. Bjørnen hverken spiser eller drikker, tisser eller har afføring. Den forbruger 250-400 gram af sit fedtlag hver dag, afhængig af størrelsen. I alt taber den 20-30 procent af sin legemsvægt. En voksen bjørnehun vejer normalt fra 120 til 180 kilo. Hannerne bliver tungere, nogle helt op til 300 kilo.

Hvis bjørnen skulle tisse under vintersøvnen, ville den få problemer med væskebalancen, siden den hverken drikker eller spiser sne. Men hvad sker der da med de skadelige kvælstofforbindelser i legemet, såsom urinstoffet? Et menneske i samme situation ville dø af urinforgiftning. Men ikke bjørnen. I dens krop vender kvælstofforbindelserne tilbage til blodomløbet og tarmen, hvor de bliver nedbrudt af bakterier.

Det eneste vand, bjørnen mister, taber den via udåndingsluften. Det erstattes af det vand, som produceres ved fedtforbrændingen, og det cirkulerer tilbage ind i blodomløbet. Derfor dannes der ikke nogen urin, og bjørnen bliver heller ikke tørstig.

Efter at kvælstoffet er blevet nedbrudt i tarmene, fortsætter det i form af ammoniak til bjørnens lever, hvor det i en videre kemisk proces er med til at danne de aminosyrer,

»Bjørnen hverken
spiser eller
drikker, tisser
eller har
afføring«

som bjørnen bl.a. bruger til at opbygge protein i legemet.

Det forklarer også, at bjørnen ikke bare beholder, men tilmed kan forøge sin muskelmasse i løbet af vinteren.

KNOGLESKØRHED. Forskernes resultater kan måske også være til nytte for forskning i knogleskørhed – osteoporose – en af vor tids allerstørste folkesygdomme i hele den vestlige verden.

Hver tredje danske kvinde og hver syvende mand over 50 år rammes af knogleskørhed. I alt regner man ifølge Osteoporoseforeningen med, at op imod 400.000 mennesker i Danmark er ramt af sygdommen. Nær ved 35.000 danskere rammes hvert år af knoglebrud som følge af osteoporose. Dertil kommer et ukendt antal rygsammenfald. Alene hospitalsudgifterne i forbindelse med behandlingen af hoftebrud koster det danske samfund to milliarder kroner hvert år.

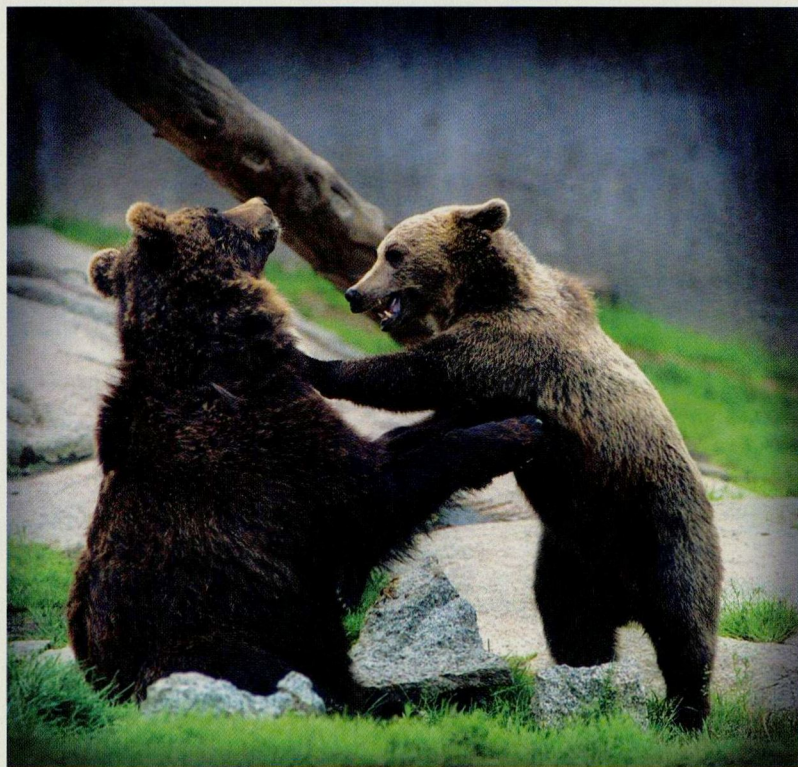
Man ved i dag, at en af grundene til knogleskørhed er for lille pro-

duktion af parathyreoidea-hormonet PTH. Og når bjørnen ikke rammes af det, skyldes det muligvis den enestående balance i dens produktion af PTH.

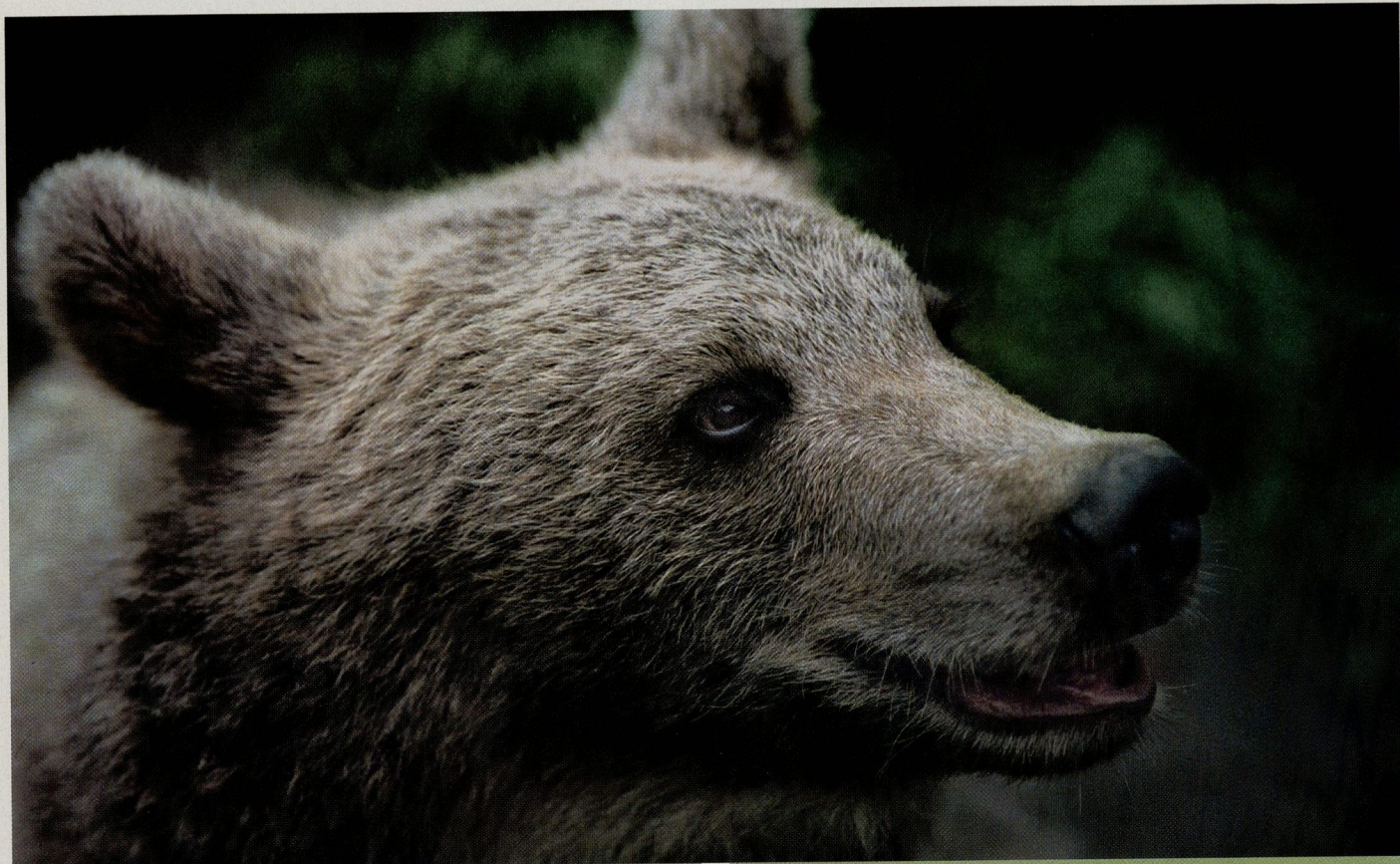
Dette hormon produceres hos alle pattedyr i de fire små biskjoldbrusk-kirtler, der som sin eneste opgave har at kontrollere blodets kalcium-niveau. Jo mere PTH, kirtlerne producerer, desto mere stiger mængden af kalk i blodet og dermed hele organismen.

Det første PTH-præparat for mennesker er kommet på markedet i USA, og det ventes frigivet i Danmark inden for de næste par år. Problemet er at finde den rette dosering af PTH. I for høje doser fører det til forkalkningsforstyrrelser. Rotter, der fik for høje doser, udviklede foruden abnorm knoglevækst også cancer.

Bjørnens krop regulerer selv PTH-balancen. Forskerne håber en dag at finde ud af hvordan, fordi det måske kunne løse problemet med behandling af osteoporose hos mennesker. ►

Bjørnen sover, bjørnen sover

DEN BRUNE BJØRN

Den europæiske brunbjørn, *Ursus arctos arctos*, lever i Finland og flere andre steder i Europa, både i Skandinavien, helt ned til Pyrenæerne og Appenninerne og østpå til det østlige Sibirien. Bjørnebestanden i Finland er langsomt voksende og omfatter nu omtrent tusind vilde bjørne. De største populationer findes i Lapland og i landets østlige del, særlig Karelen. I Finland er bjørnen fredet, men den må jages med specialtilladelse. Sidste år blev der givet tilladelse til at skyde 120 bjørne.

Bjørne angriber kun, hvis de føler sig truet. Men skulle uheldet være ude, og man kommer til at stå ansigt til ansigt med en bjørn, gælder det om endelig ikke at dreje om på hælen og løbe sin vej. Så vækkes nemlig bjørnens jagtinstinkt, og den vil følge efter. I stedet skal man stå stille og gøre sig så stor som muligt for at virke imponerende på bjørnen. Gerne klatre op på en sten og brede armene ud, siger eksperterne, der også anbefaler peberspray. Det kan købes i specialforretninger, virker på op til seks meters afstand og er endda mere effektivt end skydevåben.

BJØRNENS VINTERSØVN

Det er en misforståelse, hvis man tror, at bjørne hele tiden sover dybt, mens de ligger i hi. Gennem videoovervågning har forskerne fundet frem til, at bjørne jævnligt løfter hovedet og lytter til lyde uden for hiet.

Forandringer i legemstemperaturen har man målt via en lille indopereret radiosender eller datalogger. Normalt har bjørne samme temperatur som mennesket, omkring 37 grader. Under vintersøvn mindskes den med fire-fem grader. Også pulsen falder, fra normalt 40 slag i minuttet til kun 10, mens bjørnen ligger i dvale.

I det hele taget lever bjørnen på spareblus under vintersøvn. Stofskiftet halveres også – alt sammen for at bruge så lidt energi som muligt.

Bjørnen er brunstig og parrer sig i juni-juli, men det befrugtede æg sætter sig ikke fast i livmoderen før nogle måneder senere, lige før bjørnen går i hi. Og vel at mærke kun hvis den vordende mor er i god stand!

De to-tre unger fødes i januar - midt i hi-perioden - og vejer da kun knap et halvt kilo. Men takket være den fedtrige mælk tager de hurtigt på i vægt, og når den lille familie forlader hiet omkring første maj, vejer de allerede fire-fem kilo.

◀ **OVERVÆGT.** På samme måde kan bjørnens biokemi måske hjælpe til at finde en behandling af overvægt hos mennesket – en anden stor folkesygdom hvor udviklingen nærmest er løbet løbsk. Næsten hver anden mand og næsten hver tredje kvinde i Danmark vejer i dag for meget. Man regner med, at behandlingen af de 350.000 stærkt overvægtige danskere koster samfundet mindst fem milliarder kroner årligt. Problemet findes overalt i den vestlige verden, og det er stigende. Verdenssundhedsorganisationen WHO betegner fedme som en verdensomspændende epidemi.

Ifølge cand. scient. Per Mikkelsen på www.netdoktor.dk er en udbredt teori inden for fedme-

forskningen i dag, at nogle mennesker er overvægtige, fordi deres følsomhed over for hormonet leptin er dårlig. Leptin (ordet kommer fra det græske leptos, tynd) kan både øge forbrændingen og give mæthed, ligesom det ses hos bjørnen før og under vintersøvnen. På den måde virker hormonet som en fedttermostat, der regulerer fedtdepoterne.

Men hvis man giver leptin til mennesker, så taber de sig ikke, i modsætning til bjørnene og andre forsøgsdyr. Årsagen kan være, at nogle mennesker er mindre følsomme over for leptin i hjernen. Og kunne man fx gennem mediciner øge leptinfølsomheden, ville behandlingsmulighederne måske kunne forbedres.

INSULIN OG FEDT. Bjørnens krop regulerer produktionen af såvel leptin som parathyroidhormon i perfekt og hensigtsmæssig balance, ligesom tilfældet er med en række andre fysiologiske processer - fx er også bjørnens insulinproduktion nøje afstemt.

Professor Raimo Hissa fortæller:

»Vi har for nylig fundet ud af, at insulin påvirker ophobningen af fedt hos bjørnene. Insulin-niveauet stiger sidst på sommeren, hvilket er nøje forbundet med bjørnens enorme appetit på det tidspunkt. For at fylde maven før vintersøvnen spiser bjørnen masser af bær.

De indeholder en stor koncentration af sukker. De fedt-

lagrende celler behøver insulin for at transportere sukkeret gennem cellemembranen. Jo mere sukker, desto mere insulin.«

TIL GAVN. »Sukkeret transformeres derefter biokemisk til fedt, så bjørnen kan klare den lange vintersøvn.«

Bjørnens komplicerede biokemi er først igennem de sidste års forskning blevet åbenbaret for mennesket. Fordi dens fysiognomi ligner menneskets langt mere end fx små forsøgsmus, er der måske en chance for, at vi kan få gavn af dens hemmeligheder i bekæmpelsen af vores egne sygdomme.

Gunilla Heick
er dansk-finsk journalist

Livet er skønt... og fyldt med fantastiske ferieminder!

Bestil
Danmarks
største
feriehuskatalog
og glæd
dig allerede
nu til *dine*
ferieminder!

DanCenter
Feriehuse i hele Skandinavien

Sommerferie i Danmark er oplevelser og dejligt samvær for hele familien. Og holder I ferien i et feriehus, bestemmer I selv 100% over tiden.

Ring og hør mere om jeres næste Danmarksferie. Vi træffes i hverdage fra 9-17 på
tel. 70 13 16 16.

Eller bestil ferien direkte på

www.dancenter.com

Ja tak!

Send mig Danmarks
største feriehus-
katalog gratis

porto

Navn _____

Adresse _____

Postnr. _____

By _____

Telefon _____

Samvirke

DanCenter

Lyngbyvej 20
DK-2100 København Ø

SAMSUNG DIGITAL KAMERA

Digimax 220. Digital kamera med 3 x optisk og 2 x digital zoom. Opløsning på 2.1 mio pixels. Mulighed for video clips. Interval timer. Inkl. 8 MB Compact Flash Card, batteri, kabler og software.

Pris ikke-medlemmer

kr. **3.999,-**

Medlemsrabat

kr. **1.000,-**

Din medlemspris

kr. **2.999,-**

Pris ikke-medlemmer

kr. **4.499,-**

Medlemsrabat

kr. **1.500,-**

Din medlemspris

kr. **2.999,-**

ULTIMATE

CENTER, GULV - OG

BAGHØJTALER

P402/P525/PTR4. 2 vejs (100W) bag-, gulv- (170W) og center (150W) højttalersystem. Med aluminiums front og titanium enheder. 4-8 ohm. I sort piano finish.

JVC 32" 100 HZ WIDESCREEN TV

32 X10. 32" 100 Hz WideScreen TV med helt fladt billedrør i elegant silver finish. Digitalt kamfilter sikrer minimalt signal-tab og giver optimal billedkvalitet. TV-Link downloader automatisk TV-programmer til video. Tekst-TV med 720 sider hukommelse samt Picture in picture. Nem og overskuelig skærmmenu på dansk. AV indgang med S-VHS stik på front. 3 Scart tilslutninger. 2 x 20 watt udgangseffekt. Inkl. fjernbetjening.

Pris ikke-medlemmer

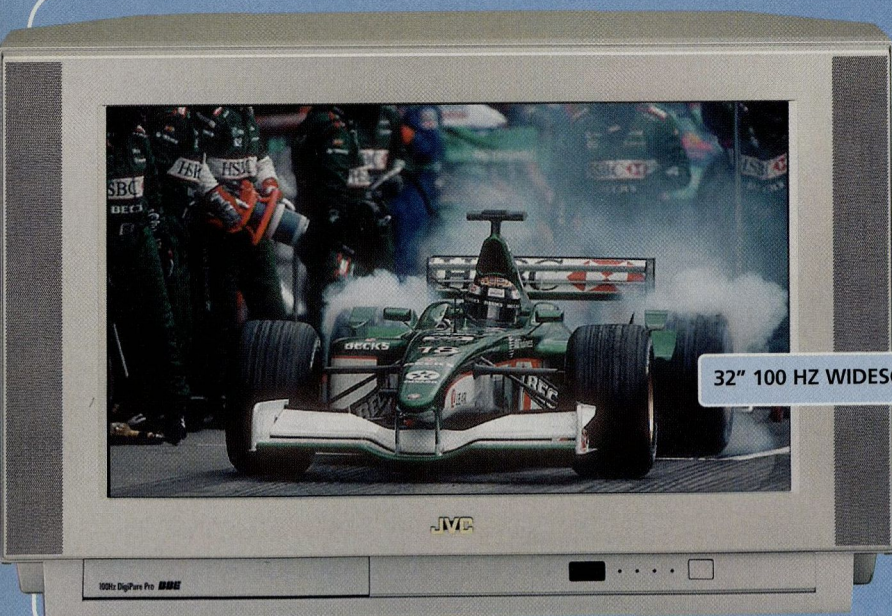
kr. **16.999,-**

Medlemsrabat

kr. **7.000,-**

Din medlemspris

kr. **9.999,-**

32" 100 HZ WIDESCREEN TV

2% bonus på alt*

Er du medlem af FDB eller en brugsforening får du 2% bonus på alt, hvad du køber i Electronic World. Tilbudene på dette opslag gælder kun i Electronic World. *Gælder dog ikke forsikring og ved indløsning af gavekort.

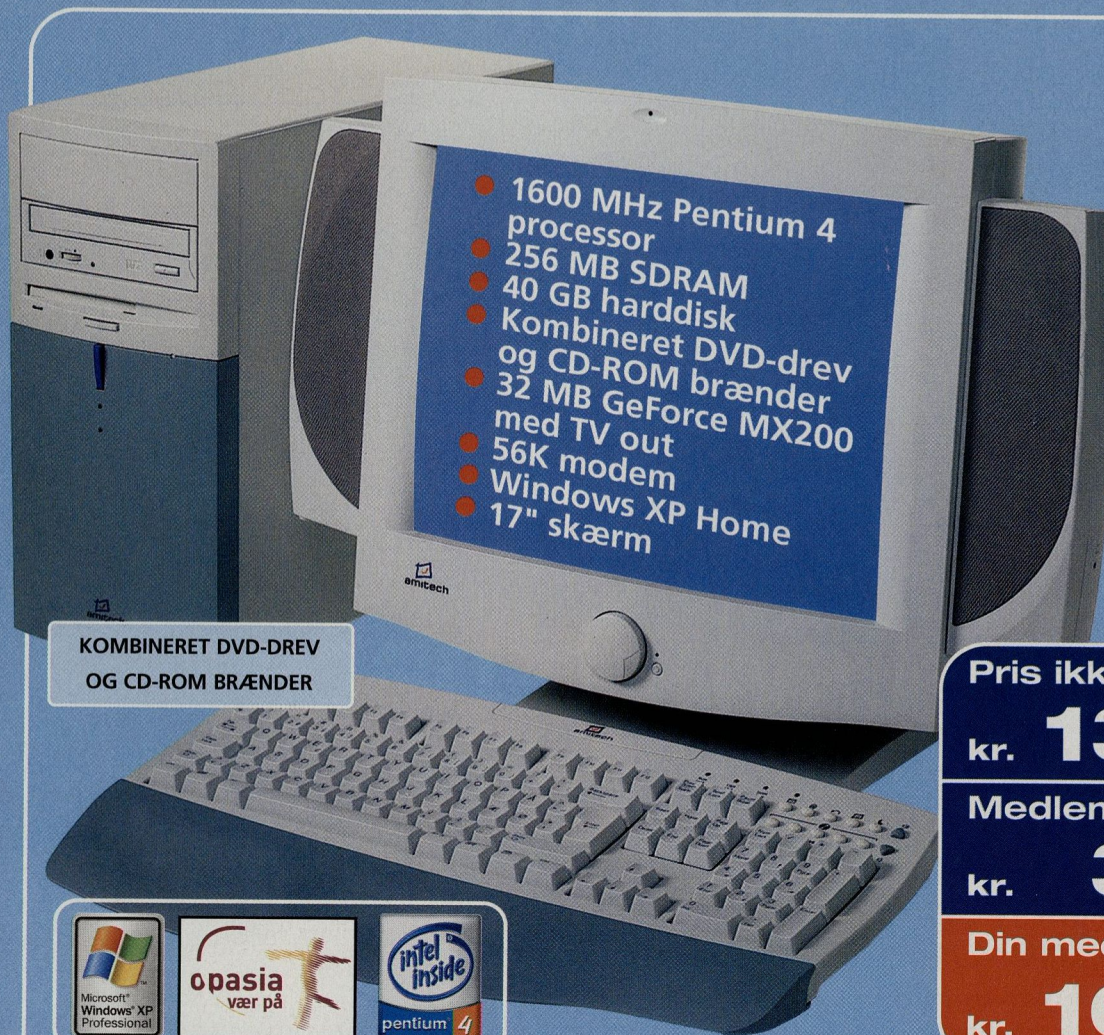

Sikkerhed

Ånd lettet op ved hændelige uheld, tyveri, tab eller fabriktionsfejl. Vores servicepakke inkluderer fuld forsikring af dine køb uden selvrisk! Derudover giver vi fuld erstatning ved reparationer i hele forsikringsperioden.

Rådgivning

Supplér din servicepakke med 365 dages Extra Back-Up. Har du et teknisk problem, eller er manualen uforståelig, sidder kompetente og specialuddannede medarbejdere klar ved telefonen alle ugens dage. Grib telefonen og ring - det er service hos Electronic World!

KOMBINERET DVD-DREV
OG CD-ROM BRÆNDER

AMITECH MULTIMEDIE PC

1704. Dansk Amitech PC med stærke specifikationer, som udover at være en god hjemme PC, også magter selv de sejeste spil. Du kan både se DVD-film, og brænde dine egne CD'er med det kombinerede DVD/CDRW drev. Komplet softwarepakke med Windows XP, StarOffice kontorprogram V5.2 på dansk, eTrust Antivirus, Opasia Internet adgang, leg & lær spil og actionspil. Derudover får du Amitech førstehjælpsspakke, som udover telefonhjælp, bl.a. også består af en genindlæsnings CD og Amitech e-Support, som løbende giver dig hjælp og opdateringer til din pc. Inkl. genvejstastatur, mus og 17" skærm med højttalere.

Pris ikke-medlemmer

kr. **13.999,-**

Medlemsrabat

kr. **3.000,-**

Din medlemspris

kr. **10.999,-**

Pris ikke-medlemmer

kr. **21.999,-**

Medlemsrabat

kr. **4.000,-**

Din medlemspris

kr. **17.999,-**

AMITECH BÆRBAR COMPUTER

Freenote 4635. Smart bærbar PC i silver design med den stærke Intel Pentium 4 processor. Dette giver sammen med det stærke 3D grafikort med separat 16 MB DDR RAM, en helt uovertruffen ydelse for en bærbar PC. Desuden med kombineret DVD-drev og CD-ROM brænder. Samt Firewall, netkort og modem. Leveres med stor softwarepakke bl.a. med Windows XP Home. Vægt kun på 2.95 kg.

- 1.6 GHz Intel Pentium 4
- 256 MB SD RAM
- 20 GB harddisk
- DVD / CD-RW combo drev
- 16 MB ATI 3D RADEON grafik med TV out
- Windows XP Home
- 14.1" TFT skærm

Sproglaboratorium

i cyberspace

Chat: Hvem er **sweety girl 13, *Fræk Fitness Fyr!*, *Dreammaster 78*, *Cybercilla* og *[SI]Lun@tic* - og hvor er de? Jo, den korte version er, at det er unge chattere i cyberspace. Den lange version kommer her:**

Tekst: Tina Thode Hougaard
Foto: Scanpix

CHATKULTUR. I chatten kan de unge for alvor bruge deres sprogfornyende evner, samtidig med at de tvinges til at sætte ord på forhold, de normalt ville lade være usagte. Chatten kan opfattes som et skrift-sprogligt eksperimentarium, hvor nye stavemåder, udtryksformer, forkortelser og brug af tegn kastes ud til gennemprøvning og kun overlever, hvis de lever op til en række krav.

Chat via Internettet er en ny kommunikationsform, som især tiltrækker de unge. Det er uforpligtende og spontan kommunikation mellem mange, der ikke nødvendigvis kender hinanden i forvejen. Chat foregår i et *chatrum*, men chatrummet eksisterer ikke som fysisk virkelighed.

Chat finder sted i et samtalerum,

man skaber ved på internettet at logge sig på den samme hjemmeside samtidig. I et chatrum er man altså anonymt og ikke-kropsligt til stede. Det lægger både op til uforpligtende bartender-fortrolighed og til eksperimenter med identitet og selvopfattelse.

Men inden man kommer dertil, skal man have fundet et sted at chatte. Der findes et utal af chatsteder. Man kan vælge et chatrum med et bestemt tema, fx Brøndby-chat eller Socialist-chat. Men man kan også vælge et chatrum med tilknytning til en organisation eller fx en tv- eller radio-udsendelse, hvor chatten typisk handler om den pågældende udsendelse.

En særlig chatform inden for det område er *chat med de kendte*, hvor forskellige kendte som fx statsmini-

steren, en forfatter eller en popgruppe stiller op til en times chat om alt mellem himmel og jord.

NICK NAMES. De mest populære chats begrænser sig til 10-15 steder, hvor der ingen fast dagsorden eller tema er. Det er umiddelbart tilgængelige chatsteder, der ikke kræver, at man har et bestemt program på sin computer. Man skal blot have internetforbindelse. De populære steder er godt besøgt med mange hundrede chattere logget på samtidig det meste af døgnet.

Men skal man for alvor have del i herlighederne, må man skabe et *nick name*, der vækker interesse. Nick name er chatternes ord for det kæle navn, man giver sig selv, inden man træder ind i chatrummet.

Et nick name skal virke attraktivt og spændende, og det skal kunne genkendes. Opfindsomheden er dog meget svingende. Man møder mange nick names i stil med *Christina15*, *SuperSild* og *NiceGuy19*, der ikke udfordrer de andre chatteres associationsevne i samme grad som *-Furygan-*, *SkummelPræst* og *oO(RaverMeister)*.

Det er dog også sjældent, at en chatter beholder sit allerførste nick name. Mange chattere har flere forskellige nick names, som kan udtrykke chatterens forskellige identi-

tetsopfattelser eller hensigter med at chatte.

En chatter kan også vælge at udstyre sit nick name med en aktuel tilføjelse som *depri* (deprimeret) eller *kort* (vil kun chatte i kort tid). Denne tilføjelse virker ofte så appellerende, at den vil blive tematiseret af de andre chattere i form af spørgsmål eller kommentarer til, hvorfor vedkommende er deprimeret eller har så travlt.

SKJULT FOR DE ANDRE. I de fleste chatrum er der mulighed for både at chatte offentligt og privat.

Den offentlige kommunikation kan alle se, mens den private kommunikation kun er tilgængelig for de involverede. En stikprøveberegning lavet af TeleDanmark for forskellige chatrum inden for Opasia Chat viste, at den private kommunikation udgør 80 pct af den samlede kommunikation.

»I chat kombineres træk både fra tale og skrift. Man skriver og læser i en næsten samtidig dialog«

Denne popularitet kan sandsynligvis forklares med, at privat chatkommunikation bl.a. er stedet for udveksling af personlige oplysninger og intime beskrivelser og forestillinger, der kan udvikle sig til cybersex. De unge chatter hovedsagelig for at lære andre unge at kende, men chatten opfattes også som en form for rollespil, hvor man kan lege med sin identitet og med forskellige forestillinger, og hvor man kan flirte og måske være heldig at finde en date eller ligefrem en kæreste.

Ved første øjekast kan chat minde om 80'ernes telefoniske træfpunkt, fordi der er mange til stede samtidig, som ikke kender hinanden i forvejen og ikke kan se hinanden. Men chat foregår via skriftsproget, så mange af de træk, vi normalt bruger til at danne os et billede af den andens samtalestil, så som pauser, stemmekvalitet og -styrke og intonation, bliver enten formidlet via skriftsproget eller udeladt.

I chat kombineres træk både fra tale og skrift. Man skriver og læser i en næsten samtidig dialog. Selv om man har mulighed for at redigere sit indlæg, inden det sendes, fremstår chat ikke så velplejet og fejlfri som skriftsprog. Men dialogen bliver heller aldrig så spontan og ordrig som

i samtalen, selv om svarene er hurtige. Kommunikationen er meget kompleks:

HURTIG PÅ TASTERNE. Først skal et indlæg produceres og eventuelt redigeres, før det kan sendes af sted for at kunne ses på modtagerens skærm.

Dernæst skal modtageren læse og forstå indlægget og først derefter producere et svar. Samtidig med chatteren skriver sit indlæg, følger han eller hun også med i den øvrige kommunikation, der flyder uanfægtet videre på skærmen. Og ofte deltager chatterne i flere samtidige forløb. Chatten kan dermed minde om kommunikationen i et frikvarter, hvor bemærkningerne flyver frem og tilbage, og folk kommer og går.

Selv om chat i udgangspunktet er skriftsprog, ligner chat dog talesproget på mange områder: Sætningerne og indlæggene er korte og spontane, og de flyver frem og tilbage i ping-pong dialog. Decideret enetale bliver praktisk talt forhindret af chatsystemet, som kun tillader et bestemt antal tegn fx 140 i et indlæg. Skriver man for mange indlæg lige efter hinanden, bliver ens indlæg stoppet med beskeden fra systemet, at man *flooder*, dvs oversvømmer chatten.

Chat kan dermed bedst karak- ►

◀ teriseres som mange samtidige samtaler med mange forskellige afsendere og modtagere. Selv om reaktionstiden i chat er forlænget noget, fordi deltagerne skal have tid til at skrive deres indlæg, har man som afsender en forventning om at få et hurtigt og nærværende svar, ellers mister man nemt interessen. En vigtig egenskab hos en chatter er altså hurtighed ved tastaturet.

SOCIAL KOMMUNIKATION. Ligesom i de fleste samtaler fokuseres der meget på social kommunikation, dvs på at hilse og anerkende hinanden. Således vil de første tre til fem indlæg til og fra en nyankommen chatter typisk være forskellige former for hilsner som den følgende, hvor Salem hilser Baddie velkommen:

Salem: Heyyyyyyyyy Baddieeeeeee, og svares af Baddie med følgende indlæg: Baddie: Salem... HeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeeyZaNeR!!! *TøZeNuZeR!*

Hilsner er en del af de udtalte konventioner, der trods kommunikationsformens korte eksistens tid allerede er dannet. Selv om det kan synes overflødigt og tomgangsagtigt, har hilsner en vigtig gruppekulturel funktion. Den anerkendelse, der ligger i hilsnerne, er med til at markere, at chatterne har et fællesskab og en identitet som gruppe.

Men med hilsnerne tilkendegiver chatterne også interesse i at kommunikere og vise nærvær i stil med kommentaren ved stoppestedet: *Dejligt vejr i dag!*, som snarere handler om at bekræfte opfattelsen af, at man er tilstede samtidig og i samme situation, end om sagligt at debattere vejret. Chatterne bekræfter hinanden som værdige chattere i den givne situation, hvad der er nødvendigt for at undgå at blive ignoreret i den konstante kommunikationsstrøm.

I nogle chatrum findes der sågar chatbotter, hvis indlæg er forprogrammerede til at byde nyankomne velkommen og holde gang i snakken. De kan oftest genkendes på deres hurtige og forudsigelige svar.

CHATTENS FORKORTelser. Følelsen af nærvær og fællesskab kommer bl.a. til udtryk i spontanitet og personlige tilkendegivelser. Men eftersom

længden af indlæggene er begrænset, og kommunikationen er hurtig, kan chat minde lidt om telegramstil.

Indforståede ord skæres væk, så *det var en fed fest* bliver til *fed fest*. Der er desuden en udstrakt brug af forkortelser. Forkortelser eller akronymer er økonomiske udgaver af standardfraser som de engelsksprogede BRB (Be Right Back), IRL (In Real Life) og BTW (By The Way) eller af gestik og mimik som LOL (Laughs Out Loud) og de dansksprogede G (Griner), S (Smiler), V (Vinker), B (Blinker), som alle kan tilføjes fx et F (Frækt) eller MS (Meget Sød). Det mere spektakulære FASAG (Falder Af Stolen Af Grin) viser, at det danske chatsprog er produktivt.

Disse forkortelser optræder i hvert andet indlæg. Den hyppighed kan bl.a. forklares i chatternes forsøg på at bringe kommunikationssituationen så tæt på ansigt-til-ansigt-samtalen som muligt, hvor et udtryk som *Hold kæft* kan tolkes meget forskelligt afhængig af intonation og af om den, der siger det, smiler samtidig eller ser irriteret eller direkte truende ud.

Manglen på den slags gestik, mimik og intonation i chat forsøger chatterne at kompensere for i deres brug af forkortelser, *smileys* og kortere beskrivelser indrammet af asterisks som i det følgende eksempel: CYBERBOB: **Vil da oxo gerne kysse med Kiss men hun gider jo ikk*....*Sukker gnavent*...*

I dette eksempel kan den meget udbredte tendens til at bruge punktummer til at markere pause også ses.

UDTRYKSFULD GENGIVELSE. Chatterne vælger også at bruge store bogstaver til at markere, at de råber eller taler meget højt og dermed understreger

dele af indlægget: Mars: *Fordi hun har DRØMT OM MIG! *Gemmer mig lidt**.

Forsøgene på at efterligne den almindelige samtale er mange, og de giver chatkommunikationen et skær af ekspressivitet, fordi der fokuseres meget på den udtryksfulde og levende gengivelse. Ligesom den gode fortæller forstår at skabe livagtige billeder i tilhørernes hoveder, har chatternes evne til at agere nærværende og spændende stor betydning for, hvor eftertragtede de er som chatpartnere.

Chatsproget er alt andet end klinisk og sagligt. Det er fyldt med lydord, og der eksperimenteres meget med, hvad man kan skrive og hvordan.

Det højner deres sproglige bevidsthed. Også fordi de skal kende den rigtige stavning for at kunne forkorte o. lign.

Der uddeles mange kys og knus i chatten, og den personlige og intime samtale indtræder på et meget tidligere tidspunkt end i en almindelig samtale. Det skyldes bl.a., at chat er uforpligtende og anonym. Ingen kan spore hinanden, og man kan logge af når som helst, hvis samtalen bliver for nærgående eller tager en kedelig eller forkert retning.

Man må altså bidrage til samtalen på en interessant og vedkommende måde for at bevare den andens opmærksomhed.

LYDNÆR STAVEMÅDE. Ud over forkortelser og anderledes brug af store bogstaver og tegnsætning eksperimenterer chatterne meget med den gængse norm for retskrivning.

De staver ofte meget lydnært: *harj, daros, det sys jeg, hva, ik, ta, fa\'en, sår\'n, hvor\'n*.

Denne lydnære stavemåde er primært orienteret mod at fjerne de stavelser, der ikke udtales i almindelig samtale også kendt som afsnubning. Men den kan også som i de første to eksempler være et signal om en bestemt udtale, dvs *hey* med dybt åbent a med r-afsmidning og ikke det mere engelskklingende *hey*.

Også forsøg på lydskrift findes i chatten: *nåt* (engelsk: not), *how gås det, fåk* (engelsk: fuck), *majet* (meget).

»Chatsproget er alt andet end klinisk og sagligt. Det er fyldt med lydord«

Dette viser, hvordan chatterne forholder sig legende og let distancerede, men ikke ubevidste til de ortografiske regler.

Chatterne udnytter tværtimod bevidst de ortografiske regler i deres brud med dem og får på den måde deres sprog til at indeholde forskellige ekstrameddelelser. Den ekspressive ortografi kan forstås som en del af et kodesprog eller en chatstil.

Denne kode skal man mestre for at kunne forstå, at når KaCh fx skriver: CK ~>> *LåLLeR*, er det et udtryk for, at han griner af noget, Ckfever har skrevet forinden, samtidig med at han fordanser udtrykket. KaCh bruger sine normbrud til at demonstrere sprogligt overskud.

En anden meget udbredt lydefterlignende brug af tegn er den grafiske homofoni (enslydende ord eller tegn), som udnytter det faktum, at den samme lyd kan realiseres på flere forskellige måder: 2 Hot 4 U (too hot for you), CU (see you), d q du sq gåt 4tælle ma, vi cs. På dette felt er chatterne også produktive, idet tendensen nok er begyndt med de engelske homofonier, men nu også har bredt sig til danske lyde.

GAMMELKENDT ORTOGRAFI. Andre former for ekspressiv ortografi er markering af lydforlængelse for fx

at understrege intensiteten i udtrykket: læææææææænge, søøøøøøøøøøde lone, heeeeeejeej.

Men også mere dekorative stavemåder som *oxo* (også), *knuz* og brug af særtegnene @ £ \$ i stedet for a, l og s er meget udbredt især til dekoration af nick name og hilsner. Til sammen kan de forskellige stavemåder ses som chatternes forsøg på at gøre kommunikationen levende og vise personlig chatstil.

Det er kendetegnende for den lydnære chatortografi, at eksperimenterne rammer de ofte brugte ord. Udbredelsen af de alternative stavemåder sker derfor forholdsvis hurtigt, og genkendelsen bliver lettere.

Men mange af principperne for anderledes ortografi er gammelkendte og kan føres tilbage til samfundsdebattører og forfattere som fx Poul Henningsen og Harald Hørdal med deres reducerede former *lisaa*, *ta og tar*.

Ortografi som anvisning om tempo, betoning osv kendes fra Soya, ligesom markering af en bestemt dialekt eller sociolekt (udtale bestemt af social klasse) har været brugt af fx Storm P. i hans historier med folkelige gammelkøbenhavnske aktører. Problemet for den ortografiske provokatør er det samme som for chatterne: Angivelserne skal være af en sådan karakter, at de ikke kan for-

veksles med almindelige stavfejl, så skriveren ikke kommer til at fremstå som udannet eller yngre, end tilfældet er.

FOLKELIGT EKSPERIMENT. Mens mange af de fortidige brud med traditionsprincippet inden for dansk ortografi har været provokatoriske og kunstneriske, men isolerede forsøg på at ændre normerne, skal chatortografien snarere ses som et mere folkeligt og kollektivt, men stadig genre- og gruppespecifikt eksperiment.

Chatterne eksperimenterer dels med forskellige økonomiseringsprincipper, dels med ortografi som markering af kodesprog og stil. De unge chatters fællesskab kan opfattes som en gruppekultur, hvor gruppeidentitet, dvs markering af tilhørsforhold, er en vigtig faktor for at bestyrke gruppens værd og funktion.

De fleste unge chattere gør meget for at matche hinanden, dvs de søger at tilpasse sig de gængse rammer for kommunikationen, samtidig med at de konkurrerer om at være den mest ekspressive, levende og legende og om bedst at kunne genkendes på en bestemt stil.

I chatten kan de unge altså for alvor bruge deres sprogfornyende evner.

Tina Thode Hougaard er sprogforsker

Medlemstilbud

2%
BONUS
PÅ ALLE VARER

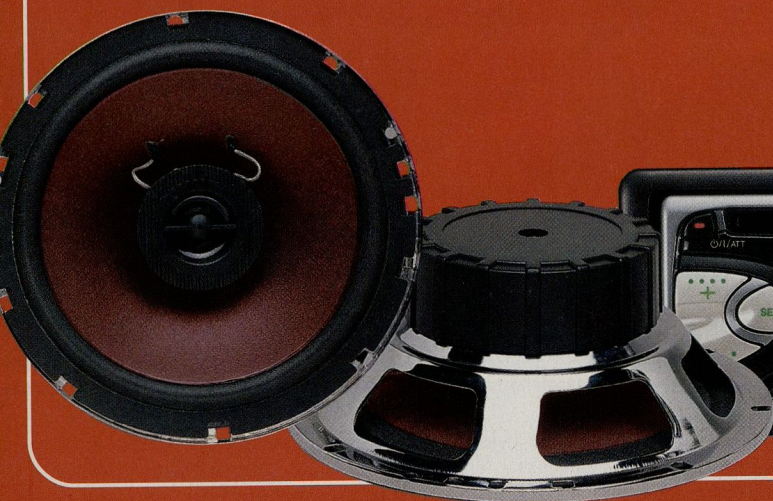
2% bonus på alt*

Er du medlem af FDB eller en brugsforening får du 2% bonus på alt, hvad du køber i Merlin og Merlin Tele & Foto. Tilbudene på dette opslag gælder kun i Merlin. Kameraet kan også købes i Merlin Tele & Foto. Få nærmeste Merlin Tele og Foto butik oplyst på tlf. 6315 2300. *Gælder dog ikke forsikring og ved indløsning af gavekort.

JVC AUTOSTEREO INKL. ULTIMATE AUTOHØJTALERSÆT

KD-S70. Smart autostereo med CD-afspiller og RDS tuner. Med aftageligt frontpanel, mod tyveri. Avanceret SCM (Sound Control menu) med alle de nødvendige funktioner. Line Out. 4 x 40 watt udgangseffekt. Inkl. Ultimate R62C autohøjttalere. 6" 2-vejs højttalere på 60 W med forkromet bagstykke. Spiller kraftfuldt – selv med mindre forstærkere, da de er bestykket med en særdeles kraftig magnet.

Pris ikke medlemmer for JVC autostereo og ULTIMATE højttalersæt 2.499,-

MEDLEMSPRIS

1.499,-

MEDLEMS-
RABAT

1.000,-

MEDLEMSPRIS

1.199,-

MEDLEMS-
RABAT

300,-

NIKON ZOOMKAMERA

One Touch 90 W. Fuldautomatisk kompakt zoomkamera med 38-90mm zoom. Tryk på zoomknappen og du kommer tættere på motivet - eller det modsatte, du får det hele med. Når du trykker på udløserknappen skydes beskyttelsesdækslet fra. Få altid perfekte og skarpe billeder under alle lysforhold med den automatiske lysmåling og den aktive autofokus. Selvdøser med 10 sekunders forsinkelse gør, at du selv har mulighed for at komme med på billedet. Indbygget autoblitz med flere muligheder samt rød øjne reduktion ved hjælp af et hjælpelys, der tænder kort før flashen affyres. Inkl. batteri og bærerem.

Pris ikke medlemmer 1.499,-

Sikkerhed

Ånd lettet op ved hændelige uheld, tyveri, tab eller fabriktionsfejl. Vores servicepakke inkluderer fuld forsikring af dine køb uden selvrisk! Derudover giver vi fuld erstatning ved repetitioner i hele forsikringsperioden.

Rådgivning

Supplér din servicepakke med 365 dages Extra Back-Up. Har du et teknisk problem, eller er manualen uforståelig, sidder kompetente og specialuddannede medarbejdere klar ved telefonen alle ugens dage. Grib telefonen og ring – det er service hos Merlin!

HUSK!

Medlemstilbudene kan også bestilles på www.merlin.dk til afhentning i nærmeste Merlin

Merlin

ser rødt...

**WIDESCREEN TV
INKL. BORD OG
DVD-AFSPILLER**

MEDLEMSPRIS

7.999,-

**MEDLEMS-
RABAT**

4.500,-

SALORA 28" WIDESCREEN TV INKL. TV-BORD OG DVD-AFSPILLER

28 SPW 52. 28" WideScreen TV med Nicam stereo. Super Flat Black Matrix billedrør. Tekst-TV med 512 siders hukommelse. Nem opsætning af kanaler via menu-guide. 2 scart stik, AV-front, S-VHS udgang. Inkl. fjernbetjening, TV-bord og JVC DVD-afspiller (model XV S 42). I kompakt og slim-line design. Afspiller DVD/CD/CD-R/RW og Video CD. Dolby Digital/DTS udgang. 21-polet Scart-terminal med RGB. Inkl. fjernbetjening.

Pris ikke medlemmer for TV, TV-bord og DVD-afspiller 12.499,-

Merlin

Få nærmeste Merlin butik oplyst på tlf. 6315 2300
eller find os på Internettet, www.merlin.dk

Medlemstilbud

2% bonus på alt*

Er du medlem af FDB eller en brugsforening får du 2% bonus på alt, hvad du køber i Merlin og Merlin Tele & Foto. Tilbudene på dette opslag gælder kun i Merlin. Telefonen kan også købes i Merlin Tele & Foto. Få nærmeste Merlin Tele og Foto butik oplyst på tlf. 6315 2300. *Gælder dog ikke forsikring og ved indløsning af gavekort.

DORO TRÅDLØS TELEFON INKL. EKSTRA HÅNDSÆT

Audioline 25 + 1. Trådløs telefon med nummerviser med op til 30 numre i hukommelsen. Display med 2 rækker, genopkald, autosvar, 10 kortnumre og tastaturlås. Desuden mulighed for overførsel af samtaler mellem håndsættene. 10 timers taletid eller 110 timer stand-by. Op til 300 m rækkevidde. Inkl. ekstra håndsæt.

Pris ikke medlemmer 999,-

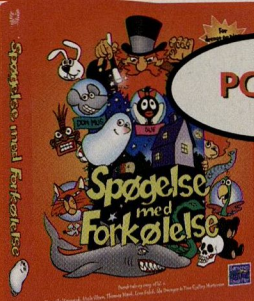

MEDLEMSPRIS

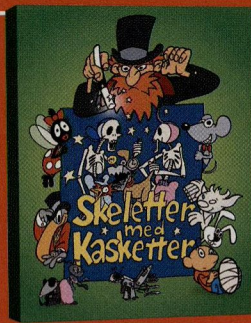
699,-

MEDLEMS-
RABAT

300,-

PC SPIL

MEDLEMSPRIS PR. STK

49,95

MEDLEMS-
RABAT

50,-

Pris ikke medlemmer Pr. stk 99,95

SPØGELSE MED FORKØLELSE

En klassiker blandt danske børnespil for alle børn mellem 4 og 10 år. Sammen med Don Mus, hunden Herman og Fluen Sue skal du hjælpe Dennis i onkel Bellinis store gule hus.

BELLINIS BIKINI

Tag med Dennis og hans 3 venner til Slapafnien og se om du kan løse den mest mærkelige gåde. Undervejs møder du Dracuella, Hr. Hvarulv og mange andre mærkelige væsner. For børn mellem 5 og 12 år.

SKELETTER MED KASKETTER

Endnu en gang skal du hjælpe Dennis, Don Mus og Fluen Sue med at finde Herman. Troldmanden Bellini har igen lavet ulykker sammen med sine hjælpere. For børn mellem 5 og 12 år.

Sikkerhed

Ånd lettet op ved hændelige uheld, tyveri, tab eller fabriktionsfejl. Vores servicepakke inkluderer fuld forsikring af dine køb uden selvrisk! Derudover giver vi fuld erstatning ved reparationer i hele forsikringsperioden.

Rådgivning

Supplér din servicepakke med 365 dages Extra Back-Up. Har du et teknisk problem, eller er manualen uforståelig, sidder kompetente og specialuddannede medarbejdere klar ved telefonen alle ugens dage. Grib telefonen og ring – det er service hos Merlin!

HUSK!

Medlemstilbudene kan også bestilles på www.merlin.dk til afhentning i nærmeste Merlin

Merlin

ser rødt...

- 1000 Mhz AMD Duron processor
- 128 MB SD RAM
- 20 GB harddisk
- 16 x DVD drev
- 32 MB Savage Pro grafikkort
- 56K modem
- Windows XP Home
- 17" skærm

DVD-DREV OG
WINDOWS XP

AMITECH MULTIMEDIA PC

1703. God all-round PC med det nye Windows XP Home operativsystem. PC'en er klar til internet og du kan se DVD-film direkte på PC'en. Leverages med en komplet softwarepakke med StarOffice kontorprogram V5.2 på dansk, eTrust Antivirus, Opasia Internet adgang, leg & lær spil samt actionspil. Derudover får du Amitech første-hjælpssække, som udover telefonhjælp, bla. også består af en genindlærings CD og Amitech e-Support som løbende giver dig hjælp og opdateringer til din PC. Inkl. genvejstastatur, mus og 17" skærm med højttalere.

Pris ikke medlemmer 9.495,-

MEDLEMSPRIS

7.995,-

MEDLEMS-
RABAT

1.500,-

Merlin

Få nærmeste Merlin butik oplyst på tlf. 6315 2300
eller find os på Internettet, www.merlin.dk

Mit yndlingsfoto

Samvirke har bedt en række af Danmarks bedste fotografer udvælge det af deres egne billeder, de er allermest glade for - ikke nødvendigvis deres bedste - og skrive hvorfor. Linda Hansen er 33 og har været selvstændig freelance fotograf i fem år. Hun fotograferer for magasiner (fx Samvirke), fagblade og firmaer og arbejder desuden med egne projekter til bl.a. udstillinger. For et års tid siden kunne hendes fotografier af navnesøstre, *Linda Hansen'er*, ses på Galleri Asbæk i København, og de udkommer senere i bogform.

Hestevognen

Billedet er taget, da jeg efter en fotoopgave var på vej hjem til København fra Kolding.

Det sidste par år er jeg begyndt at fotografere meget, når jeg er ude på ture i min bil. Ofte kører jeg lange stræk i forbindelse med arbejdsopgaver. Lader mig drage af vejret, naturen og det ofte meget smukke lys, mens jeg drøner derudaf i bilen.

Jeg elsker den lethed, der kommer i disse billeder - de oplevelser, man får på motorvejen, men som man sjældent registrerer, fordi man har for travlt med at nå sit mål.

Sådan en oplevelse på motorvejen var hestevognen...

Etik, moral, Robinson og

VIRKELIGHEDER. Uetisk, har mange sagt om de såkaldte *reality*-programmer - som *Big Brother*, *Robinson Ekspeditionen* og *Temptation Island*.

Det er øjensynligt let at blive moralsk forarget. Men udgør den type programmer faktisk et etisk problem?

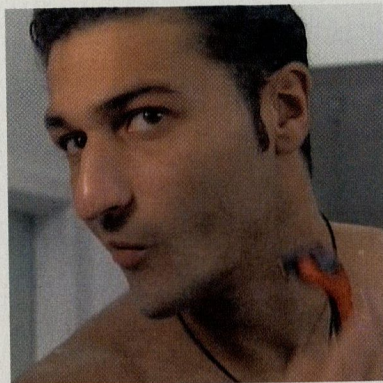
Begreberne etik og moral bruges ofte i flæng og uden skelnen mellem ordenes betydning. De bruges gerne og ofte samtidig, for de er oppe i tiden. Konsekvensen er bl.a. forvirrende og ufrugtbare debatter, hvor parterne råber i øst og vest.

Tv-mediet har forskellige funktioner. Det er formidler af virkelighed, fx i nyheds- og dokumentarprogrammer, og det er iscenesætter og konstruktør af en virkelighed med særlige tv-definerede spilleregler - som den helt specielle virkelighed der udspiller sig i *Big Brother*-huset eller på *Temptation Island*.

Tv kan i dag, uden at risikere seerstorm fra vrede og forargede seere, tillade sig at vise alt, hvad der er virkeligt: død, sex, lemlæstede lig i massegrave, grædende mennesker, hjerteoperationer, cancerlunger, udhungrede afrikanske børn, der lig-

Debatten om reality-tv forplumres af, at der ikke skelnes mellem etik og morals forskellige betydninger

Tekst: Jan Foght Mikkelsen
Illustrationer: TV Danmark, TV3

ger døende omsværmet af hæskarer af fluer. Dog vil der stadig på den gamle kanal, DR, blive taget et moralsk forbehold: »Vi skal advare mod stærke billeder«.

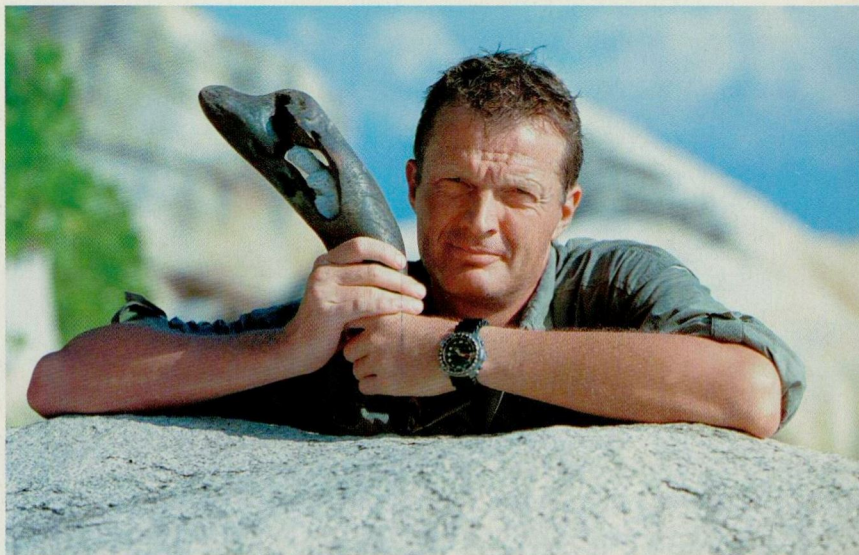
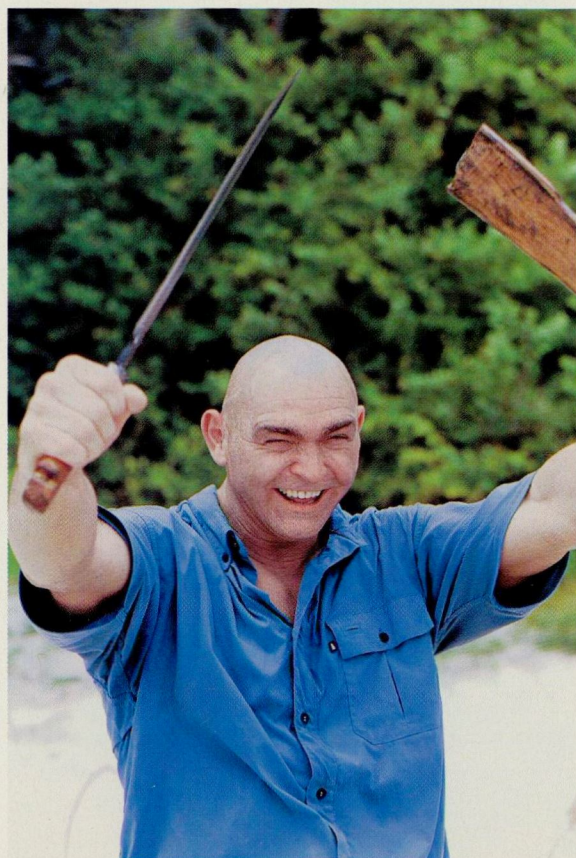
Tv er blevet en formidler af moralsk censureret virkelighed. Det har ikke noget ansvar, hvis en sydvietnamesisk officer henretter en *vietcong* partisan for åben skærm, eller hvis afrikanske guerillasoldater skyder til måls efter en tilfangetagen fjende, som de har smidt i floden fra en bro. Tv formidler i så fald blot en i sig selv brutal og ubehagelig virkelighed. Hvis nogle seere føler sig krænkede og bliver forargede over, at de skal se den slags billeder midt i aftenkaffen, så er det deres eget problem. Tv kan kun beklage på virkelighedens vegne.

BIG BROTHER-DEBAT. Det forholder sig anderledes, når tv selv konstruerer den virkelighed, der gengives i reality-programmer. I de tilfælde har tv-kanalen et etisk ansvar for de begivenheder, som den tv-konstruerede virkelighed fremkalder. Bliver der begået vold, voldtægt eller drab for åben skærm, vil både tv og

Big Brother

Fotos fra Robinson-ekspeditionen og Big Brother.
(TV Danmark og TV3)

voldsmanden blive draget til ansvar - etisk såvel som juridisk. Der er forskel på at vise en ubehagelig og forargelig virkelighed og så selv at iscenesætte et forargeligt virkelighedsunivers med tv-definerede spilleregler. Derfor har mange stillet spørgsmålet: Hvad kan Big Brother og andre reality-programmer tillade sig at sætte i scene og vise seerne? Hvor går grænsen? Og hvad er det egentlig for en slags grænse?

Umiddelbart før den danske Big Brother skulle sendes, udtrykte mange etisk betænkelighed ved konceptet. Kritikerne forventede og frygtede snagende, vulgært og plat tv, som appellerede til seernes indre grisebasse, dvs vores umættelige nysgerrighed, snagelyst og voyerisme («kigger»).

Usmageligt og uetisk mente mange. Big Brother udstiller deltagerens privateste liv i tv's offentlige rum, og deltagerne prostituerer derved sig selv. Mange var på »den gode smags« vegne forarget over både de kyniske tv-producenter, som kun spekulerede i høje seertal, og de skamløse deltagere: Hvordan kunne de dog indvillige i ublufærdigt og exhibitionistisk at udstille sig selv på tv døgnet rundt? Især for de ældre generationer over 40 år var det fuldstændig ubegribeligt.

Før Big Brother begyndte, var der hæftig debat i medierne. Men den stilnede hurtigt af, da det til manges

overraskelse viste sig temmelig tri-vielt og usexet at se på.

Relativt hurtigt blev der total tavshed om konceptet. Et tegn på stiltiende accept af endnu et underlødigt underholdningsprogram blandt mange andre.

Dermed var en grænse blevet flyttet for, hvad tv kunne tillade sig at vise. Tilmed tabte programmet mange seere allerede i anden ombæring i sidste halvdel af 2001, så det i hvert fald ikke kommer igen i samme stil: Dertil var det allerede for kedeligt og forudsigeligt.

Grænsen må derfor rykkes igen med nye koncepter, som kan trække de unge seere og dermed reklamekroner til.

FORSKELLE. Men det er i virkeligheden ikke den etiske grænse, der rykkes, når tv-producenterne går til ekstremer. For der er afgørende forskelle på etik og moral.

Etik handler om brede, grundlæggende værdier, som kan bekræftes af mennesker, der i øvrigt har forskellig livsstil, religion eller politisk overbevisning.

Moral handler om mere private værdier og er bundet til tradition, religion, gruppetilhørsforhold og sociale konventioner.

De etiske værdier er offentlige og har bred gyldighed. Moral er i høj grad subjektiv og intuitiv - en umiddelbar følelse af afsky eller ube- ►

Etik, moral, Robinson og Big Brother

◀ hag, som ikke behøver begrundelse. Fx når man konfronteres med udstoppede hundehvalpe, guldfisk i blendere, menneskelort på dåse, splatterfilm, sadistiske pornofilm m.m.

Konservative protestanter fra Nordjylland kan være meget uenige med unge liberale i København i moralske spørgsmål, men alligevel enige om grundlæggende etiske værdier.

En kulturs etiske grundværdier forandres kun langsomt, mens moralske normer og holdninger kan forandres relativt hurtigt – som det er sket for køns- og seksualmoral, fx holdningen til homoseksualitet.

ETIK. Etik drejer sig altså om abstrakte, fundamentale principper og værdier i vores kultur, fx personers ret til selvbestemmelse, respekt for andre mennesker og deres anderledeshed, medmenneskelig solidaritetsfølelse og værdig og ansvarlig opførsel over for andre.

Det er fx uetisk at vildlede eller

tvinge patienter til at deltage i medicinske forsøg. Det er at bruge mennesker som blotte midler for et mål, at »tingsliggøre« dem.

Disse abstrakte principper og værdier er der grundlæggende enighed om i vores kultur.

Derimod er vi sjældent enige om

konkrete moralske normer, fx seksuelle. Der er nemlig blandt forskellige generationer, grupper og subkulturer forskellige opfattelser af, hvad der er »anstændigt« og »tilbørligt«. Af hvor grænsen går for, hvad »man« bør og ikke bør gøre.

MORAL. Moral er spontan, følelsesbetonet, og følelserne er det kit, som binder grupper sammen. Mange storbyunge kan acceptere og endog sætte pris på fx reklamer eller film, som gør død æstetisk, ironiserer over selvmord eller er meget seksualiserede.

I de tilfælde er moralens og tilbørighedens grænse i høj grad generationsbestemt. Det viste fx urfirmaet Rem Rem's kampagne *Why kill time, when you can kill yourself?* med billeder af iscenesatte selvmord.

En del unge fangede med begejstring, at kampagnen spillede på ironi og overskred et tabu. Men mange ældre uden for den unge målgruppe opfattede den som moralsk ulækker og uanstændig. Det gjaldt også forbrugerombudsmanden, som valgte at forbyde den.

Desværre er det ikke så enkelt, at hvis mange bliver forarget over et eller andet, er det et uomgængeligt indicium på, at her er et etisk problem.

Man kan ikke drage den konklusion,

at fordi nogle bliver forargede over analsex, homoseksualitet og piercing i tungen og andre steder, er sådan en handlemåde uetisk. Der er netop tale om seksualmoral og ikke seksualetik, og der er ofte flere seksualmoraler inden for en kultur.

Derimod er der enighed om at kalde fx voldtægt og pædofili for uetisk.

I begge tilfælde forbryder gerningsmanden sig mod fundamentale, etiske principper, som der er enighed om på tværs af forskellige seksualmoraler, religiøse eller politiske overbevisninger.

SPØRGSMÅL/SVAR. Ud fra denne skelnen mellem etik og moral kan det ikke kaldes uetisk, når deltagerne i Big Brother fx viser bar røv, danser riverdance med dinglende pik eller farver kønsbehåringen lyserød for åben skærm. Det opfattes af nogle seere som vulgært og smagløst og som uanstændigt og umoralsk tv. Men det er ikke en opfattelse af etik – derimod en moralsk opfattelse.

Men hvor er der så etiske problemer i forbindelse med Big Brother og lignende reality-programmer? Går de faktisk over den etiske streg, eller støder de blot an mod nogle gruppers moral?

Har Big Brother-konceptet presset deltagerne til ydmygende eller ned-

værdigende handlinger? Har det lokket dem til at udlevere sig selv, fx ved at fremvise pinlige episoder og svage karaktertræk for åben skærm? Har konceptet fået dem til at opføre sig uansvarligt eller hensynsløst over for hinanden? Har konceptet vildledt deltagerne til at deltage i et spil, de ikke kan gennemskue, og dermed manipuleret dem til at gøre noget, de ellers ikke ville gøre? Har Big Brother krænket deltagerens ret til privatlivets fred ved at overvåge dem døgnet rundt?

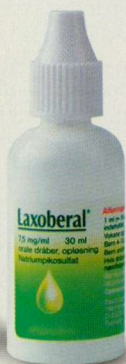
Svarene på alle spørgsmålene er nej. Og det skyldes primært det forhold, at deltagerne selv har valgt at medvirke på de givne betingelser. Det giver derfor ifølge princippet om selvbestemmelse ingen mening at kritisere konceptet for at være uetisk. Kan en tv-overvågning som er valgt frivilligt, krænke en persons ret til privatliv? Nej!

USKADELIGT. Spørger man deltagerne selv, nævner de heller ikke etiske problemer som det, der generer dem. De kritiserer ikke den totale overvågning og udstillingen af deres svagheder, pinlige episoder eller det frarøvede privatliv. Det har de jo valgt frivilligt. Hvad der er problematisk for beboerne i Big Brother-huset, er derimod savnet af venner, kæreste og familie, isolationen i ►

Andet at bruge tiden på?

Det er ubehageligt. Det er tidskrævende, når maven går i stå.

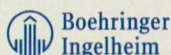

Laxoberal® dråber afhjælper dit ubehag på en effektiv og skånsom måde. Tarmens naturlige bevægelser bliver mildt stimuleret, så maven kommer i gang igen. Tag Laxoberal® om aftenen så virker maven næste morgen. Start med 10 dråber og justér herefter op eller ned efter behov. Laxoberal® er uden smag og kan tages i drikke. Laxoberal® fås i håndkøb.

Laxoberal®
Den effektive og skånsomme
løsning mod forstoppelse

Laxoberal® (natriumpicosulfat):

Afføringsmiddel mod forstoppelse. **Dosering:** Voksne og børn over 10 år: 10-20 dråber daglig. Børn 4-10 år: 5-10 dråber daglig. Børn under 4 år: 1 dråbe pr 2 kg legemsvægt (250 mikrogram per kg. legemsvægt). Dråberne bør tages om aftenen, hvis virkning ønskes den næste morgen. **Må ikke bruges ved:** Ved tilstande, hvor der pludseligt er opstået hindringer for tarmpassagen, f.eks. tarmslyng, ved alvorlig væskemangel samt betændelses tilstande i mave-tarmsystemet, som f.eks. blindtarmsbetændelse. Kendt allergi overfor natriumpicosulfat eller andre af præparatets bestanddele. **Forsigtighedsregler:** Bør ikke indtages dagligt over længere perioder. Årsagen til forstoppelsen bør undersøges, hvis der dagligt er behov for afføringsmiddel. Overdreven eller langvarig anvendelse kan medføre forstyrrelser i væske- og saltbalancen samt fremskynde en sekundær forstoppelse. Bør kun anvendes til børn under 2 år efter lægens anvisning. **Graviditet:** Bør kun anvendes i samråd med lægen. **Advarsel:** Bør ikke anvendes. **Bivirkninger:** I sjældne tilfælde kan ubehag i maven og diarré forekomme. **Pakninger og priser (08/01):** Laxoberal® orale dråber, opløsning 7,5 mg/ml: 30 ml: kr. 68,50. **Bemærk:** Indlægs-sedlen bør læses grundigt før brug. Evt. spørgsmål kan rettes til Boehringer Ingelheim Danmark A/S, Medicinsk afdeling, på tlf.: 39 15 88 88.

Etik, moral, Robinson og Big Brother

◀ det lille hus og frem for alt kedsomheden - tiden går uendeligt langsomt, og der sker intet.

Deltagerne tænker ikke selv over det, nogle omtaler som etiske problemer.

Tværtimod: De vil gerne snages i, blive set, blive kendte og helst også tv-vært som Jill, fotomodel som Søren eller rockstjerne som Christian fra den første Big Brother. Det er jo netop derfor, de har meldt sig som deltagere. De føler sig ikke som ofre, men som privilegerede.

De offentliggør i modsætning til kronprins Frederik frivilligt og med glæde deres private liv med alle detaljer. De har så at sige solgt retten til deres privatliv for muligheden for at blive kendt, gøre karriere på tv - eller for den halve million, som vinderen får.

Hvis der overhovedet er etiske problemer i forbindelse med Big Brother-konceptet, består de muligvis i TV Danmarks udnyttelse af deltagerne glamourøse, men naive drømme og deltagernes ofte manglende indsigt i egne kvalifikationer. Indtil videre må det konkluderes, at der set fra en etisk synsvinkel er tale om helt uskadeligt tv.

De kommercielle tv-kanalers jagt på høje seertal og annoncekroner fører ikke uden videre til etisk problematiske programmer. Derimod er reality-tv nok noget af det mest virkelighedsfjerne, man som seer kan blive udsat for efter den 11. september. Trivielt, forudsigeligt og - i hvert fald for seeren - en tryk og overskuelig lilleput-verden med små, trivielle og såre menneskelige konflikter. Nogle bliver måske såret og kniber en fåre, men ingen kommer til skade.

ETISK FORVIRRING. Grænserne for, hvad tv kan vise, er blevet rykket voldsomt i de seneste år. Og nogle gruppers moral har taget anstød. Men den eti-

ske grænse er slet ikke nået endnu. Seerne har mange spændende, vanvittige, platte, ekstreme og moralsk forargende programmer til gode, før den nås.

Den etiske grænse er af mange kritikere blevet forvekslet med grænsen for, hvad deres egen »gode smag« kan acceptere. Det er den forveksling, der afspejler tidens forvirrede forståelse af, hvad etik drejer sig om.

Og så den meget udbredte vilje til at blive moralsk forarget og omtale diverse problemer som *etiske*.

Men at gøre etik til et spørgsmål om moralsk forargelse er at forenkle tingene på en måde, som er u hensigtsmæssig for en konstruktiv og demokratisk debat.

Når etik gøres til et spørgsmål om individuel og gruppebestemt smag og intuitiv følelsesrespons, så er det ikke etik, der tales om, men moral, og så bliver det meget svært at diskutere.

Men let at have en mening, som hver især kan fremture med i ørkesløse »diskussioner« og tv-vox-pops. Ørkesløse fordi en subjektiv, intuitiv og smagsbestemt moralsk forargelse ikke kan iklædes argumenter, som kan appellere til og overbevise andre.

Som hvis en ung københavner forklarer sin bedstemor i Sønderjylland, at Rem Rems avantgardistiske, tabuoverskridende, ironiserende leg med selvmordet bare er så *cool, fed og sej?*

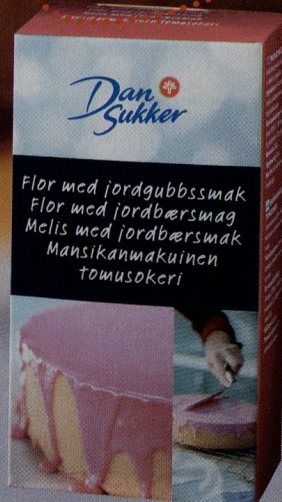
Og en 20-årig frisør eller en skoleelev på 12 forklarer repræsentanter for den gode smag, at Big Brother bare er *det fedeste tv?*

Jan Foght Mikkelsen er lektor og medieforsker på RUC og har skrevet flere bøger om medier, kommunikation og etik, senest Formidlingsetik.

Bidrag til en etik for strategisk kommunikation (Roskilde Universitetsforlag, 2002)

Glasure – den sjoveste del af oplevelsen

Nyhed

Skal den være med rosa tophat og jordbærsmag? Solgul med citronsmag? Eller dejlig chokoladebrun? Bag lidt muffins, og giv dem smag og en festlig farve. Vælg mellem Flor med chokolade-, jordbær- eller citronsmag, brug 1-2 spsk. vand – og lad den sjove del af bageriet begynde. Har du lyst til mere inspiration og sjove idéer, så kig på www.dansukker.com, eller ring til Danisco Sugar på 32 66 27 50 mellem kl. 9-12. Her er opskrifter, der passer til enhver fest – både for store og små bagermestre.

**Dan
Sukker**

Livet er en morgengave

Når bagerens rundstykker ikke er nok, når gæster har overnattet, når der er fødselsdag. Eller når dagen bare skal begynde ekstra godt

Redaktion og tekst: Inger Abildgaard . Opskrifter: Maria Larsen . Foto: Jes Buusmann

Dagens første luksus er andet end pandekager i stabler, et panel af glas med hjemmesyltede bær eller et svendestykke af bagværk. Nu prøver vi med elegance for livsnyderne, enkle, men udsøgte smagsoplevelser og bordet dækket med de bedste loppe- og retrofund. Kombinationen af egne køb på loppemarkeder vil altid være mageløs

En finérbakke af højeste vintage-mode erhvervet for 15 kroner, rektangulære keramikskåle købt i Sverige i varme tresserfarver, røgfærgede skuffer til krydderier, den højt elskede kande fra Dragør. Maria Larsen husker klart, hvordan og hvor tingene blev købt og det medlidende blik i nakken fra torvekonen, der heldigt fik prasket hende de specielle skåle på. Et sæt små frokostknive med skaft af ben minder om sirlige måltider hos farmor, hvor omhu var lagt i hver detalje, og kartoffelmos pisket op med æg og mel og bagt i klatter på panden kunne høre til menuen.

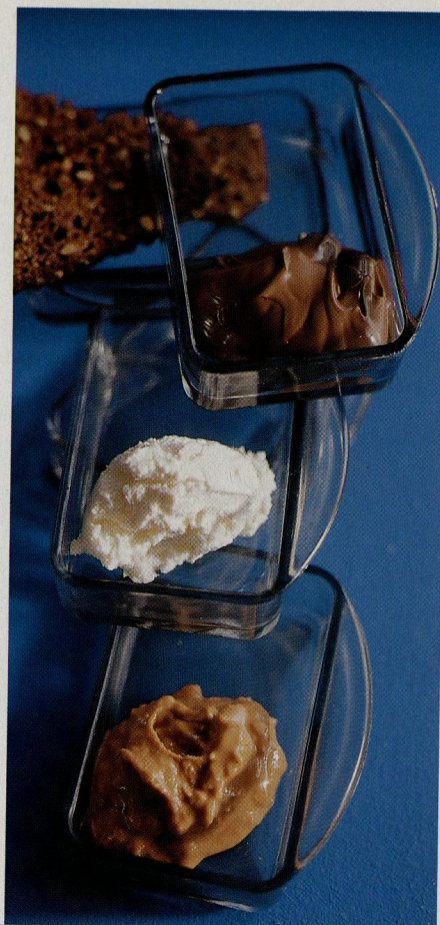
Citronshot

(6 glas)

**1½ dl kogt vand
ca 5 spsk honning
3-4 citroner (1½ dl) citronsaft**

6 tynde citronbåde

Honningen opløses i vandet og afkøles helt. Citronerne presses og saften blandes med honningvandet. Drikken opbevares i køleskab. Serveres som "shot" i snapseglas med en citronbåd.

**Lad små skåle med
nutella, jordnøddesmør
og flødeost rørt med revet
citron stå fremme.
Og ristet mørkt solsikke-
rugbrød, skåret ost og
krydret pølse i tynde skiver**

**Jordbærscones
med mandler**

Jordbærscones med mandler

(9 stk)

300 g (5 dl) hvedemel
2 tsk bagepulver
70 g (¼ dl) sukker
½ tsk salt
75 g smør eller margarine
1 æg
1½ dl mælk
50 g mandelsplinter

20 frosne store jordbær
15 g mandelsplinter

Hvedemel, bagepulver, sukker og salt røres sammen.
Smørret smuldreres ned i dejen.
Æg og mælk piskes sammen og røres i.
Dejen røres sammen med mandelsplinter.
Dejen sættes på en bageplade med bagepapir ved hjælp af to skeer.
To frosne jordbær sættes ned i hvert stykke af dejen.
Mandelsplinter drysses ovenpå.
Sconesne bages ca 20 min ved 200° på midterste ribbe.
Serveres lune.

Energi pr stk: 1120 kilojoule (270 kcal)

Energifordeling: Protein 9 % - 6 g, Kulhydrat 53 % - 35 g, Fedt 38 % - 11 g

Æg i kokotte med Dijonnaise og kapers

(6 pers)

6 store æg
salt og peber

1 dl Dijonnaise
2 spsk kapers

6 små kokotteforme smøres med lidt olie.
Et æg slås ud i hver form og drysses med salt og peber.
Formene stilles i en (eller to) gryder med lidt vand i bunden.
Æggene småkoger i ca 20 min indtil de er gennemkogte.
Æggene serveres lune i formen med Dijonnaise og kapers.

Energi pr pers: 490 kilojoule (120 kcal)

Energifordeling: Protein 26 % - 8 g, Kulhydrat 5 % - 2 g, Fedt 69 % - 9 g

Yoghurt med frugtsalat og hjemmelavede vanillecroutoner

(6 pers)

Croutoner:

4 skiver (160 g) italiensk brød
2 spsk solsikkeolie
1 spsk vanillesukker

3 rosa grapefrugter
2 bananer

6 dl sødmælksyoghurt

Brødet skæres i 1½ cm store tern, der vendes med olie i en skål.
Vanillesukker blandes med croutonerne.
Croutonerne spredes ud på en bradepande med bagepapir.
Nu bages de sprøde i ovnen ved 200° i ca 10 min.
De vendes nogle gange undervejs.
Croutonerne afkøles.
Frugten skæres i mindre stykker.
Frugtsalat, croutoner og yoghurt anrettes i små portionsskåle.

Energi pr pers: 1010 kilojoule (240 kcal)

Energifordeling: Protein 11 % - 7 g, Kulhydrat 53 % - 31 g, Fedt 36 % - 10 g

Livet er en morgengave

MedlemsButikkens NETtilbud giver os en enestående mulighed for at tilbyde vore medlemmer nogle helt specielle vine, som ellers ikke ville finde vej til vore butikker. Således også de 5 røde Bourgogne-vine som netop er blevet sat ind på vores hjemmeside: www.fdb.dk. Klik på MedlemsButikken/Vin & Spiritus og find en udførlig beskrivelse af de enkelte vine. Foruden de her i bladet viste, er der en Mercurey 1999 1. cru.

6 flasker

Fixin 1999, Felix Delarche

Vinen er mørk kirsebærrød. Duften er frugtfuld og minder om hindbær og kirsebær. Der er stor smagsfylde i vinen og et dejligt præg af aromatiske bær. Det er en kompleks vin og dog harmonisk og elegant som Pinot Noir kan være, når den er bedst! Vinen kan nydes nu og vil også udvikle sig yderligere frem til 5-7 år fra høståret.

Normalpris kr. 665,00

Medlemsrabat kr. 170,00

Medlemspris kr. 495,00

6 flasker

Aloxe Corton 1999, 1'er cru Les Maréchaudes

I Côte de Beaune's nordligste del, lige ved grænsen til Côte de Nuits, finder vi vinmarkene kaldet "Les Maréchaudes", 1'er cru, Aloxe-Corton. Vinen er mørk rubinrød og duften aromatisk kompleks og frugtrig. Smagen er fyldig og præget af moden frugt som kan minde om mørke bær som brombær, solbær og lidt tranebær. Eftersmagen er vedholdende og skjuler en fint integreret tannin. Som helhed er det en elegant og flot struktureret vin med en begyndende moden karakter og samtidig tegn på fortsat udvikling frem til omkring 2010.

Normalpris kr. 1.295,00

Medlemsrabat kr. 300,00

Medlemspris kr. 995,00

6 flasker

Nuits-Saints-Georges 1998, 1'er cru Les Chaboufs

Fra den gamle Bourgogneby Nuits-Saint-Georges løber en lille bivej i vest op til landsbyen Chaux. Når man følger denne kommer man til vinmarken "Les Chaboufs" i ca. 300 meters højde på de øst og sydvendte skråninger. Vinen fremstår nu med en mørk dybrød farve. Duften er rig på frugt og virker kompleks med toner af både kirsebær, solbær og tørrede frugter. Den kraftfulde smag understreges af en god struktur, saftig frugt og flot integreret tannin. Det er en kompleks smag, der vil udvikle sig i de næste 8 til 10 år.

Normalpris kr. 1.395,00

Medlemsrabat kr. 300,00

Medlemspris kr. 1.095,00

6 flasker

Pommard 1995, 1'er cru, La Platière.

Af Côte de Beaune's mange berømte vine, anses Pommard vel nok for at være noget af det mest maskuline.

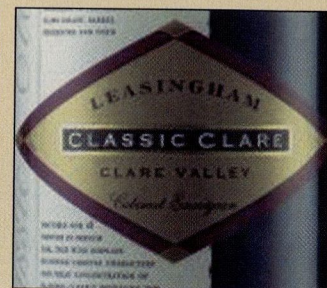
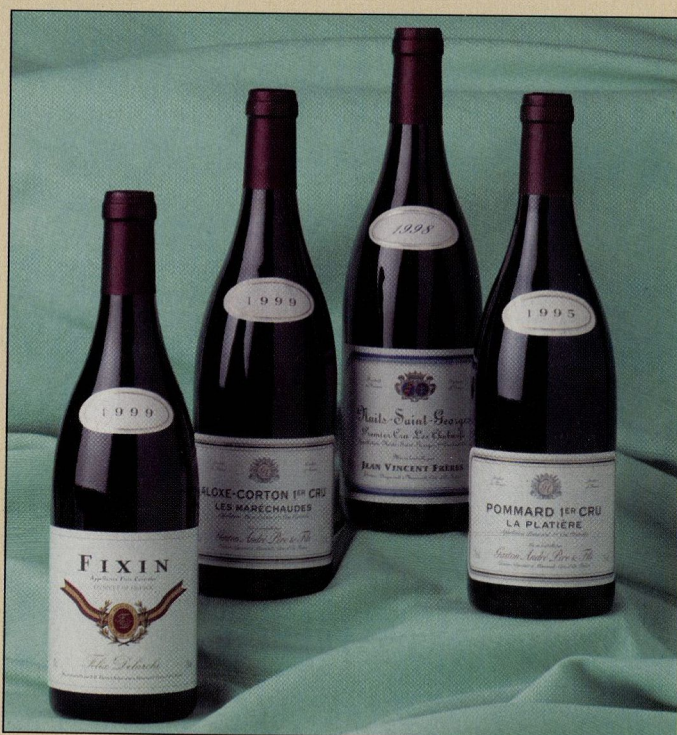
1'er cru "La Platière" er beliggende på de svagt skrånede marker øst for Pommard by. Det er en mørkfarvet vin med med kraftig duft af primært røde, modne bær og viol. Det er en holdbar vin med kompleksitet og en god del tannin, som er ved at modnes til større blødhed og afrundet fylde. Vinnager Patrick Moreau, som står for fremstillingen af denne vin, mener at årgang 1995 vil udvikle sig yderligere i 12 - 15 år.

Normalpris kr. 1.395,00

Medlemsrabat kr. 300,00

Medlemspris kr. 1.095,00

Vi har længe haft mange vine fra vort australske vinhus BRL Hardy på hjemmesiden og programmet er netop ajourført. Særligt topvinene er flot repræsenteret. Fra Ch. Reynella og Ebenezer over Leasingham Classic Clare til de absolutte prestigevine Eileen Hardy Shiraz og Thomas Hardy Cabernet Sauvignon. Medlemspriser for 6 flasker fra ca. 700,00 til 2.900,00.

6 flasker

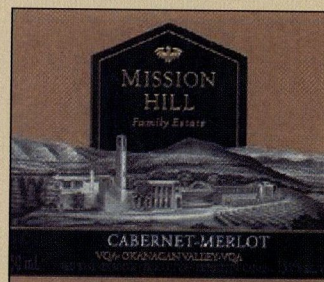
Leasingham Classic Clare Cabernet Sauvignon 1997

Normalpris kr. 1.900,00

Medlemsrabat kr. 300,00

Medlemspris kr. 1.600,00

Blandt nyhederne er også 3 spændende vine fra Canada og 4 fra Israel, fx.:

12 flasker

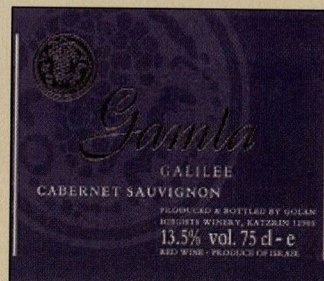
Mission Hill Cabernet/Merlot 1999

Okanagan Valley, Canada

Normalpris kr. 1.308,00

Medlemsrabat kr. 210,00

Medlemspris kr. 1.098,00

6 flasker

Gamla Cabernet Sauvignon 1998

Galilæa, Israel

Normalpris kr. 594,00

Medlemsrabat kr. 65,00

Medlemspris kr. 529,00

Gamle husdyrracer i fare

Systematisk avlsarbejde og forædling har fortrængt en række gamle husdyrracer, der kun kan overleve ved et målrettet bevaringsarbejde

Tekst: Poul Erik Pedersen · Foto: Biofoto

Gamle husdyrracer i fare

◀ **MANGE RACER.** Omkring år 1900 fandtes der cirka 2400 husdyrracer i Europa. I dag er cirka halvdelen forsvundet, og yderligere 40 procent er i fare for at forsvinde inden for de næste 20 år.

Af gamle kvægracer, som er mere eller mindre truet, kan nævnes Jysk Kvæg, Den Røde Danske Malkerace fra før 1970, Sortbroget Dansk Malkerace fra før 1965, Dansk Korthorn, og endelig findes der en lille bestand Ø-kvæg på Oregaard.

Ø-kvæget er den mest oprindelige race og er stamfar til Rød dansk malkerace. Officielt er Ø-kvæget ikke registreret som en race, da det er fra en periode, inden man inddelte kvæget i racer. Af svineracer kan nævnes Sortbroget Landrace og Dansk Landrace fra før 1970. Herudover findes der en række andre husdyrracer, som er værd at nævne. Det drejer sig om Den Jyske Hest, Frederiksborghesten, Knabstrupperhesten, Dansk Landfår, Dansk Landraceged, Dansk Landgås, Den Danske Landand, Skalborgghønen og Danske landhøns.

Desuden findes der en række racer af hunde, kaniner og duer, som kan komme i farezonen. Et lille vigtigt husdyr er bien - her især Den Brune Bi - Læsøbien, som vi skal passe rigtig godt på.

STATIV MED YVER. Systematisk avlsarbejde og høj forædling af husdyrene har i det seneste halve århundrede ført til en dårligere livsduelighed.

Køer er igennem flere årtier blevet større, og deres produktion af mælk pr ko er siden 1950'erne mere end fordoblet, og en malkeko producerer nu fem-seks gange så meget mælk, som en kalv kan drikke. Racen Belgisk Blåhvid får så store kalve, at de har svært ved at føde dem selv, og kalvene må derfor tages ved kejsersnit. Dette kvægs primære opgave er avl og krydsninger for at få større dyr til kødproduktion.

Groft sagt kan man sige, at nogle malkeracer efterhånden ligner et stativ, hvorpå der er hængt et yver, og på stativet er der ikke meget kød. Moderne kødkvægsracer derimod er så hårdt pumpede med kødvæv, at de dårligt kan bevæge sig omkring.

SVINENE. De svin, som bruges til kødproduktion i dag, er allerede alderdomssvækkede, når de er seks-syv år gamle. De svineracer, som var almindelige for 40 til 50 år siden, kunne blive 20 til 30 år gamle. De voksede ikke særligt hurtigt, de var altædende og havde en høj vitalitet. I dag er grisen slagtemoden på cirka et halvt år, hvor den opnår en vægt på omkring 100 kg. På syv til ni uger opnår smågrisene en vægt på 25 kg. Herefter tager de cirka 800 gram på om dagen. Tidligere gik der mere end et år for at nå slagtevægten, selvfølgelig afhængig af hvor stor og fed grisen skulle være, og fedt var jo værdsat tidligere.

Den hurtige vækst hos dagens

smågrise har kunnet lade sig gøre ved at afkorte svinens tarm (ved forædling), en hurtig fordøjelse med hurtig gennemstrømning af letfordøjelige foderemner, og længe var recepten også, at foderet var tilsat antibiotikalignende stoffer.

Kyllinger når en slagtevægt på cirka 1400 gram på gennemsnitligt 41 dage. For disse kan man i høj grad sige, at effektiviseringen har været invaliderende.

Kyllingerne vokser så hurtigt, at skelettet har svært ved at følge med. En absurditet, som skyldes vækstofdring og forædling, udelukkende med hurtig vækst som det overordnede mål.

FORHISTORIEN. Alle husdyr stammer fra vildtlevende dyreformer. I Asien og i det sydlige Europa har man fundet beviser på, at der blev holdt husdyr 7000-9000 år f.Kr. I stenalderen havde nordboerne hunden som husdyr. Først i den yngste stenalder (2500-1500 f.Kr.) blev får, geder, kvæg og svin almindelige som husdyr.

Hesten blev først tæmmet langt senere. Det skete i middelhavslandene nogle århundreder f.Kr.

Det forholdsvis varme klima, som herskede i Danmark i stenalderen, ændrede sig langsomt til et fugtigere og koldere. Denne ændring i klimaet betød, at man 4-6 århundreder f.Kr. måtte samle lager til vinterfoder og have dyrene i hus om vinteren. En udvikling, som gjorde men-

nesker og dyr mere afhængige af hinanden.

Vores tamkvægs uddøde stamfar er uroksen. Tyrene var enorme med en skulderhøjde på cirka to meter og med vældige fremadkrummede horn. Køerne var langt mindre. Stenalderbonden havde tæmmet uroksen, og tamformen var en smule mindre end de vilde former. Uroksen forsvandt fra Jylland omkring år 0. Den sidst kendte urokse blev dræbt i Polen i år 1627.

I første omgang blev de tæmmede dyr mindre end de vilde stamformer. Den bedre fodring og et systematisk avlsarbejde igennem de sidste cirka 200 år har så igen øget dyrenes størrelse. Især deres produktionssevne er øget markant.

OVERSET PROBLEM. I første halvdel af 1800-tallet indførte vi i Danmark husdyr fra flere forskellige lande, men renavl på de husdyr, man nu engang havde på en lokalitet, blev hurtig den foretrukne metode. En udbredt teori var nemlig, at dyrene havde en sted-egnethed, hvor de tilpassede sig et bestemt miljø.

Dyr, som havde levet mange generationer i et bestemt område, ville være nye racer i området overlegne. Derfor var der langt op i vores århundrede mange forskellige racer af de forskellige arter husdyr, og der var meget forskel på racer af for eksempel kvæg, afhængig af om de kom fra den magre jord i Vestjylland, fra den fede jord på Lol- ►

Gamle husdyrracer i fare

◀ land eller fra en fjern ø som Bornholm.

Med industrialiseringen af landbruget forsvandt mange af de oprindelige, danske husdyrracer. Trækhesten blev afløst af traktoren. Geden og i et vist omfang fåret mistede betydning. Avlsmetoderne blev forbedret. Mange oprindelige racer af især kvæg, svin og høns blev krydset med eller helt erstattet af udenlandske racer, som man har anset for at være de hjemlige overlegne. De oprindelige racer forsvandt hermed meget hurtigt. Kun takket være enkelte avlere forsvandt de ikke fuldstændig fra jordens overflade.

Gamle husdyrracer har stort set været overset i lovgivnings- og bevaringsarbejdet, hvilket er meget underligt. I natur- og kulturhistorisk perspektiv er der jo almindelig forståelse for at redde naturområder, der udgør levesteder for bestemte plante- og dyrearter, oldtidsminder, gamle bygninger, redskaber fra en svunden tid og gamle klædedragter.

Gamle husdyrracer ville i levende live være et meget spændende og fortællende element om fortidens kultur. Alligevel er mange racer gået tabt, selv om de har været ekstremt bevaringsværdige.

EN REDNINGSPLAN. Udvalget til bevarelse af genressourcer hos danske husdyr, som er nedsat af landbrugsministeriet, har en plan om i samarbejde med institutioner, foreninger og interesserede enkeltpersoner at opspore, samle og bevare gamle husdyrbestande og bevare genmateriale. Siden 1985, hvor udvalgets arbejde begyndte, har de gamle husdyrracer været i konstant tilbagegang.

Gorm og Stig Benzon fra Oregaard har siden starten af firserne gjort et stort arbejde for at finde frem til og bevare gamle husdyrracer i levende live. De har i flere artikler nævnt, at de moderne teknikker aldrig vil kunne erstatte levende dyr, og cellerne kan i nedfrosen tilstand degenerere og dø.

Dyrenes livsduelighed er ofte koblet med lavtydende egenskaber, som man i avlsarbejdet har gjort en stor indsats for at fortrænge. Men de gamle husdyrracer har en vitalitet, som er ekstremt bevaringsværdig.

De højt forædlede husdyrracer har ifølge nogle tyske forskere en vitalitet på cirka ti procent af deres oprindelige vitalitet, hvilket vil sige, at de vil have meget svært ved at overleve i naturen uden menneskelig mellemkomst. Af den grund er det vigtigt at bevare de gamle husdyrracer, som for de flestes vedkommende har en meget høj livsduelighed. En egenskab, som er forsvundet samtidig med, at man udelukkende har fremelsket højt-tydende egenskaber.

PÅ MUSEUM. I forbindelse med for eksempel egns museer, fredning af herregårde og udnyttelse af marginaljorde vil det være oplagt at placere græssende dyr som gamle racer af køer, heste, får og geder sådanne steder.

Det er til en vis grad også sket nu, for eksempel på Dansk Landbrugsmuseum GI Estrup på Djursland. Dette museum har eksisteret siden 1889, og de første 100 år koncentrerede museet sig om at indsamle redskaber og maskiner. Nu er arbejdsfeltet blevet meget bredere og omfatter også landbrugets planter og husdyr.

Poul Erik Pedersen
er miljøkonsulent og agronom

KALORIELET PÅLÆG OG PØLSER MED SMAG, SAFT OG KRAFT

VINK FARVEL TIL EN MASSE KALORIER...

Med CharcuLet kan du vinke farvel til en masse kalorier uden at sætte smagen over styr. CharcuLet er en omfattende serie af pålæg og pølser med smag, saft og kraft. Blot med færre kalorier. Kig ind på www.goel.dk og få inspiration. Du kan også deltage i konkurrencen om ophold på Skodsborg Kurhotel & Spa og Globalknive.

Liv uden land

Daglige ydmygelser for at komme på arbejde, tjene penge og leve i sikkerhed gør hverdagen til en kamp i palæstinensiske flygtningelejre. Her skildres tilværelsen set fra den vinkel

Tekst og foto: Ditte Bjerregaard

◀ **PRIVATLIV.** Fatima vågner om natten med mareridt. Samer føler sig som en krøbling. Inshevah har intet privatliv. Yahia frygter, at hans hjem igen bliver angrebet. Jamal bliver tjekket af sværtbevæbnede soldater, hver gang han skal på arbejde. Daglige ydmygelser og frygt for, hvad der sker i morgen, er en del af hverdagen i den palæstinensiske flygtningelejr Aida på Vestbredden, lige i udkanten af Betlehem.

I lejrens smalle, snoede gyder ligger husene side om side. Yahia, der er skolelærer på drengeskolen i lejren, sidder på en lav hvid plasticburet uden for huset og slapper af med en kop stærk arabisk kaffe. Kun en lille mur oversået med graffiti om et frit Palæstina adskiller hans hus fra gaden. Yahias smalle øjne og munden med det velplejede overskæg smiler venligt til naboerne, der passerer forbi og stopper op for at snakke og få en kop kaffe. To kvinder kommer ind ad den åbne dør for at tale med Inshevah, Yahias kone, der er ved at fylde tørrede vinblade med ris og kød til familiens aftensmad.

Manglen på privatliv er dét, som generer Inshevah mest ved at bo i lejren:

»Alle holder øje med alt her. Selv om jeg lukker vinduerne, bor vi så tæt, at man kan høre alt, hvad vi snakker om. Jeg elsker aftenens stilhed og ro, hvor jeg kan sidde og snakke med Yahia om fremtiden og børnene, mens jeg broderer. Min drøm er, at vi kan få vores eget hus med en have med blomster og træer. Børnene kommer tit op at skændes med nabobørnene på gaden, fordi det hele er så trangt. Det må være fantastisk bo et åbent sted med plads omkring«, siger Inshevah.

Aida-lejren opstod for 54 år siden som telte og intermistiske træskure i oliventræernes skygge, da 7-800.000 palæstinensere blev drevet på flugt fra deres hjemegne af israelerne. Efterhånden har lejren udviklet sig til huse, der ligger tætpakket mellem krogede gader og rummer i dag 5000 flygtninge.

Yahia og Inshevah Daajneh er, ligesom deres børn, født og opvokset i flygtningelejre. Deres forældre kommer fra syd for Hebron og blev

tvunget på flugt i 1948. Igen i 1967, da Vestbredden og Gaza blev besat under Seksdagskrigen, måtte familien flygte videre til Betlehem, hvor de lever nu.

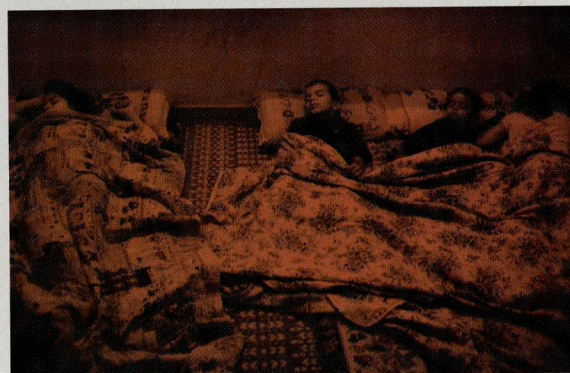
USIKKERHEDEN. Skoleferien er lige slut, og bekymrede forældre stimler sammen på skolelederens kontor i Aidalejren. To dage før er skolen blevet beskudt af israelske soldater fra høje bygninger, der ligger lige uden for Betlehems selvstyreområde. Skolens ydermur er fyldt med skudhuller, og FN-flaget, der vejer på toppen af bygningen, er skudt i laser.

Skolelederen argumenterer for at fortsætte undervisningen trods de gennemhullede vægge.

Det er bedst for børnene at være i skole, de værst medtagne og udsatte klasseværelser er lukket af, og murerne er ved at blive afsikret med sandsække. Efterhånden accepterer forældrene situationen og fortrækker ud af kontoret.

Siden den anden Intifada begyndte i efteråret 2000, er denne hændelse blot én blandt mange, som har gjort livet i lejren usikkert. Men hverdagen må også fortsætte.

Fatima, Yahia og Inshevahs 10-årige datter, er en af eleverne på FN-

skolen. Hun sidder i sin hvid- og blåstribede skoleuniform og virker upåvirket af hændelsen. I dag er hun mest af alt glad for, at skolen er startet igen.

Sommerferien har været lang. Hendes familie har ikke kunne besøge slægtninge i andre dele af det besatte Vestbredden, som de plejer. Siden Intifadaen er det ikke længere tilladt at rejse mellem de palæstinensiske områder, og i lejren er der ikke meget at lave. Der er ikke plads til legepladser eller træer i det nøje afgrænsede areal, hvor befolkningstætheden hele tiden stiger. Børnene plejede at lege uden for lejren og spille fodbold i den nærliggende olivlund, men det er for farligt nu,

da mange er blevet beskudt i området. Værst af alt har familien mistet deres hjem en decemberrat i 2000.

»Vores hus var flere gange blevet skudt på om natten, vi plejede at flygte ned i stueetagen, indtil det blev stille igen. Den her gang var der også missiler, som ramte vores hus. Jeg lå og sov, da skyderierne begyndte. Lyset virkede ikke, jeg havde bare tæer, og der var smadret glas over det hele. Far og mor råbte, at vi skulle løbe udenfor. Himlen var fyldt med store brag og lysglimt«, fortæller Fatima om episoden, der stadig kan fremkalde mareridt og få hende til at vågne grædende om natten.

FAMILIEN. Huset, der nu er ødelagt, var familiens centrum, som de delte med Yahias to brødre. Yahia og den ene broder – Jamal – har efter nogle hjemløse måneder lejet to små lejligheder ved siden af hinanden midt i lejren, der ligger mere i ly for de israelske skydepositioner. Yahias seks børn sover på gulvet i det ene rum, og om dagen rulles madrasserne væk og rummet bruges til legeværelse. Familien spiser i forældrenes soveværelse.

Trods den barske hverdag emmer de små rum af liv. Fatima, fem søskende og tre nevøer leger og skændes, ser tegnefilm i fjernsynet, henter kiks og slik hos købmanden henne på hjørnet i lejren, spiller fodbold uden for på gaden og laver lek-

tier på gulvet. Inshevah og hendes svigerinde snakker løs, mens de snitter grøntsager, og de mindste børn farer omkring.

Yahia og Inshevah ønsker, at alle deres børn får en uddannelse og arbejde. En chance som Inshevah aldrig fik, fordi hendes familie var fattig, og hun blev gift med Yahia som 19-årig.

Både Yahia og Inshevah kan mærke, at børnene er påvirket af konflikten og angrebene på lejren.

»De er mere nervøse og aggressive end før, selv om vi siger til dem, at de kun er børn og ikke skal tænke for meget på krigen og lave deres lektier. Men de er omgivet af konflikten. For en uge siden angreb israelerne lejren. Vi måtte holde børnene inde i det bageste lille værelse i flere dage, mens der var tanks og soldater i lejren. Huse, veje, biler, vandtanke og gamle oliventræer blev ødelagt. Børnene har kammerater, der er døde eller blevet såret. Så er det svært at forklare dem, at de ikke skal tænke på det«, siger Yahia.

Gemmeleg og fodbold bliver oftere og oftere afløst af lege, der afspejler krig - soldater mod demonstranter eller to hære mod hinanden, der tager fanger. Drengene har lavet geværer af trærester, og flasker fyldt med sand gør det ud for tåregas. Om fredagen, efter bøn i mosken, samler nogle af drengene sig ved tjekpointet og kaster med sten mod de israelske soldater. Yahia holder

øjeblikke med sin ælste søn, Muhamad på 13, og prøver at forhindre ham i at gå med.

»Drengene ser stenkast som noget heroisk og føler, at de viser modstand. Men det er en ulige kamp. De opnår ikke noget ved at kaste med sten mod soldater – kun at blive skudt«, siger Yahia.

DAGLIGDAGEN. Endnu inden solen er stået op over Aida-lejren, er Jamal, Yahias bror, på vej til fods til tjekpointet lige uden for Betlehem for at komme på arbejde. Det er forbudt for palæstinenserne at få biler over tjekpointet, og det kræver særlig tilladelse overhovedet at krydse tjekpointet til fods. Som en af de få mænd har Jamal fået lov, fordi han arbejder som sygeplejerske i Østjerusalem et kvarters kørsel fra Betlehem.

Jamal stiller sig tålmodigt i kø blandt unge, gravide og ældre palæstinensere, der må bære al deres oppakning i hænderne. Papirerne kontrolleres af svært bevæbnede, unge soldater.

»Nogle gange får jeg ikke lov at komme over, selv om papirerne er i orden. Så forsøger jeg at gå en lang omvej bag om tjekpointet og over bakkerne. Men det er farligt, vi ved aldrig, om de skyder efter os. Når jeg har haft aftenvagte, må jeg blive på hospitalet til næste morgen, fordi jeg ikke kan komme over tjekpointet om aftenen«, siger Jamal.

Til højre for tjekpointet peger Jamal på en bakketop.

»Før i tiden var bakken fyldt med fyrretræer, og som barn plejede jeg at lege dér med mine brødre. Nu er alle træerne væk, og det er meningen, at der skal bo 20.000 israelere i bosættelsen. Med Gilo på den ene side og Har Homa på den anden side af Betlehem er de ved at skille os i Betlehem fra vores familier i Østjerusalem. Israelerne bruger endda billig palæstinensisk arbejdskraft til byggeriet, men hvordan skal vi ellers forsørge vores familier?« sukker Jamal.

Gilo er en stor bosættelse, der kan ses fra olivenlunden ved Aidalejren. Naboskabet giver ofte anledning til angreb og gengældelse fra begge sider. Som følge af den israelske be-

◀ sættelse er palæstinensere og israelere geografisk filtret ind i hinanden. Men fysisk ligger bosættelserne som fæstninger i landskabet:

»Jeg har aldrig set nogle af de israelske børn, fordi der er en stor mur omkring byen. Men jeg har set i fjernsynet, at de israelske børn har legepladser og kan tage på udflugter. Nogle af dem har også svømmebassiner. Vi kan ingenting og har kun vand to gange om ugen, hvor det gælder om at fylde alle vandtankene på taget, så vi har vand til resten af ugen«, fortæller Fatima. Israelerne har fem gange så meget vand til rådighed som palæstinenserne.

DE UNGE. Ældre mænd sidder og drikker kaffe på trappetrin i lejren, yngre mænd går hvileløst rundt i små grupper. Før Intifadaen havde de fleste af disse mænd arbejde som bygningsarbejdere, arbejdsmænd og taxichaffører i Israel eller i turistbranchen i Betlehem.

»Jeg plejede at arbejde som blikkenslager i Jerusalem, men nu må jeg ikke længere passere tjekpointet, fordi jeg er ung og single – de tror, alle unge mænd er terrorister. Der er intet arbejde at få her i området«, fortæller Samer, 19, der er født og opvokset i Aidalejren.

»Jeg føler mig som en krøbling. Jeg er ung og har lyst til at arbejde. I min familie er det kun min far, der stadig har arbejde og forsørger os alle. Mit liv føles tomt og uden fremtid. Sådan var det ikke før«, fortsætter Samer, der kun er én af mange i samme situation.

Samer bor hos sine forældre.

»Før havde jeg planer om at bygge hus, blive gift og få familie. Nu kan vi ikke engang forsørge os selv. Vores liv er blevet nyttesløse, og hadet vokser inde i én. Nu handler det kun om, at vi får vores eget land«, siger Samer.

BRYLUP. Kvinderne strømmer mod det lille lokale for enden af en smal gyde i lejren. Manar, 20, skal giftes i morgen, og disko blander sig med traditionelle arabiske rytmer og toner. Manar sidder ophøjet på en scene udsmykket med kunstige blomsterranker og det palæstinensiske flag, mens varme spots lyser hende op. Ældre kvinder sidder langs muren, klædt i hvide tørklæder og dragter oversået med broderier i klare røde, blå og grønne farver, og klapper og råber til musikken. De unge piger danser sammen til musikken i vestlig tøj. Men den overvældende fest er kun skyggen af et traditionelt palæstinensisk bryllup.

»Bryllupperne plejede at vare en uge, og der var flere hundrede gæster. Nu festes der kun nogle timer, og gæstelisten er skåret kraftigt ned. Mange kan ikke komme frem, fordi de palæstinensiske byer er afskåret fra hinanden, og festlighederne begrænses også af respekt for de mange, der har mistet familiemedlemmer«, forklarer Inshevah, der er med til bryllupsfesten.

Suhair, 22, Manars veninde, læser til elektroingeniør og har ingen planer om at blive gift, før hun er færdig med sin uddannelse og har fået et arbejde. Andelen af piger på universiteterne i de besatte områder

vokser, men Suhair oplever også, at flere og flere af dem går med tørklæde – ligesom hun selv.

»Tørklædet har ikke så meget med religion at gøre, men er en tradition og en måde at vise sammenhold på i en situation som nu, hvor vi ikke ved, hvad der sker i morgen. Der er tit skyderier om natten, elektricitet kommer og går, jeg har svært ved at koncentrere mig om studierne, og vi bliver ofte holdt tilbage i bussen af soldater, så vi ikke kommer frem til universitetet.

Før tænkte jeg på at få arbejde og familie. Nu er målet at få et land, før kan jeg ikke føle ægte glæde. Jeg kan ikke længere glemme situationen her. Vi bor i en lejr, og alt er taget fra os«, siger Suhair, mens bryllupsfesten fortsætter, og de daglige lidelser fortrænges for en stund.

Ditte Bjerregaard er fotojournalist og har opholdt sig en måned i flygtningelejren for at skrive en børnebog om den 10-årige Fatimas liv (udkommer på Forlaget Thorup i denne måned) og lave en fotoudstilling om lejren på biblioteker.

EKSKLUSIVE SENIORBOLIGER

Drømmen om frihed...

- drømmen om at kunne gøre netop det - du har mest lyst til...

- kan blive virkelighed

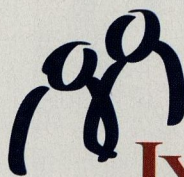
Har du tænkt på at slippe for alt det med hus, vedligehold og havearbejde - alt det, der lægger beslag på din tid og energi? En ny, stor seniorbolig kan være det alternativ, du søger. Det giver meget mere tid til at kunne gøre lige det, som du har allermost lyst til.

Vi opfører seniorboliger, der er meget velindrettede og i gode, gedigne materialer såsom mursten, tegltag og træ/aluminiumsvinduer. Seniorboligerne er gennemtænkte, så der f.eks. er elevator, ingen dørtrin eller kantsten, dørtelefon + mange andre gode detaljer, der fuldender billedet af en moderne, lys bolig i skønne omgivelser.

For tiden tilbyder vi attraktive seniorboliger ved Askov Højskole og tæt på vandet i Augustenborg By. Områder, der kendetegnes ved naturmæssige og kulturelle værdier. Seniorboligerne er her i størrelserne fra 95 kvm. til 135 kvm. Priserne starter ved 280.000 kr. og en månedlig husleje på 4324 kr. inkl. fællesudgifter (f.eks. græsslåning og udv. vedligehold).

Ring og hør nærmere om projekterne, få tilsendt materiale eller se allerede nu vores hjemmeside

www.seniorbolig.net

**Jyske
SeniorBOLIG a/s**

Jernbanegade 2, 6000 Kolding

Tlf. 75 54 02 10

E-mail: seniorbolig@mail.tele.dk

LÆSERBREVE

Fortsat fra side 29

Forskellige dyrkningsmetoder

Kirsten Kirstine Blok Lyngsø, København, skriver bl.a.:

Jeg vil gerne have en letforståelig forklaring på forskellen mellem dyrkningsmetoden for biodynamiske og økologiske produkter.

Anette Nygaard de Voss, COOP Danmark Laboratoriet, svarer:

Den biodynamiske dyrkningsmetode opstod omkring 1930 på grundlag af den østrigske filosof og naturforsker Rudolf Steiners tanker og idéer om kunstneriske, pædagogiske, medicinske og naturvidenska-

belige områder. Den adskiller sig fra den økologiske ved, at der fx anvendes planteekstrakter o.a. for at stimulere og styrke jorden og planter.

Biodynamikere i Danmark er organiseret under Demeter-forbundet.

Rent lovgivningsmæssigt behandles de to dyrkningsformer ens, dvs krav omkring dyrkning, opdræt af dyr, an-

vendelse af gødning og mineraler, kontrol og mærkning samt brug af det røde, statslige Ø-mærke.

Hvis De har interesse i at læse mere om biodynamisk og økologisk landbrug kan vi anbefale følgende internetadresse: www.alt-om-okologi.dk

eller skal jeg fjerne emballagen og indpakke det i fryseposer inden nedfrysningen af hensyn til de kræftfremkaldende stoffer i emballagen?

Jessie Hallas, COOP Danmark Laboratoriet, svarer:

Plastemballage, der bruges i direkte kontakt med fødevarer, er omfattet af en række lovgivningsmæssige krav netop for at tilgodese forbrugernes sundhed og sikkerhed.

Lovgivningen stiller således krav til, hvilke stoffer der må bruges til fremstilling af plasten, og grænseværdier for »afsmitning« sikrer, at plasten ikke må afgive stoffer til fødevarerne, som kan være sundhedsskadelige, når vi spiser maden.

Grænseværdierne er fastsat af eksperter i EU (EUs Videnskabelige Komité for Levnedsmidler) på baggrund af en sundhedsmæssigt vurdering af stofferne ud fra den viden, som foreligger.

Al plastemballage er underlagt disse regler – således også emballage til økologiske produkter og fersk kød.

Herhjemme har Fødevareinspektariatet den højeste ekspertise, når det gælder spørgsmål om sundhedsskadelige stoffer i emballage.

Debatten om kræftfremkal-

Plast og kræft

Lisbeth Ejlskov, Roskilde, skriver:

Jeg køber ofte økologiske grøntsager og frugter i Brugsen. Kan jeg være sikker på, at det plastfolie, de er emballeret i, ikke indeholder kræftfremkaldende stoffer?

Mit spørgsmål drejer sig både om danske og udenlandske varer.

Kan jeg nedfryse køb, der ligger i små plastikbakker og emballeret i plastfolie direkte,

- hvis du vil udfordres og hente inspiration
- hvis du vil holde en anderledes ferie

Et længere ophold, hvis du vil være klogere på dig selv og verden og øge dine kompetencer.

Klik ind på vores hjemmeside og læs om over 1500 kurser på 88 højskoler.

Ring eller send en mail og få tilsendt **Højskolernes fælleskatalog 2002.**

www.hojskolerne.dk

Telefon: 33 13 98 22

E-mail: kontor@ffd.dk

Højskolerne

Højskolernes Hus, Nytorv 7, 1450 København K

14-DAGES KURSER OG OPHOLD

Vandringer
NATUR & KULTUR - AKVAREL - PÅ CYKEL

Livsforståelse
LITTERATUR - KUNST - BORNHOLM

Dans
SQUAREDANCE - SENIORDANS - FOLKEDANS

Rekvirer specialbrochurer:
14-dages kurser fra d. 2.5 - 9.10
Vinterskole med 8, 14 og 22 ugers kurser

Telefon: 5697 4077

E-mail: adm@bornholmshojskole.dk

www.bornholmshojskole.dk

BORNHOLMSHØJSKOLE

dende stoffer i emballage har især været fremme i relation til PVC og nogle af de blodgøre-re, som tilsættes PVC.

Netop de sundhedsmæssige betænkeligheder, der er ved PVC, har været en af be-væggrundene til, at FDB/COOP Danmark gennem mange år har arbejdet på at erstatte PVC med andre plast-materialer og siden 1. april 1998 ikke har accepteret varer emballeret i PVC.

Vores krav til PVC-fri em-ballage betyder også, at vi ikke bruger PVC til indpak-ning i vores slagterafdelinger. Et andet aspekt, som har ligget til grund for ønsket om at und-gå PVC, er materialets mil-jøbelastende egenskaber ved affaldsbortskaffelsen.

Ved nedfrysning af kød be-skytter butiksemballagen ikke tilstrækkeligt mod udtørring/frysebrænding (kødet bliver gråt, hårdt og tørt) og harsk-ning (iltning) af fedtet.

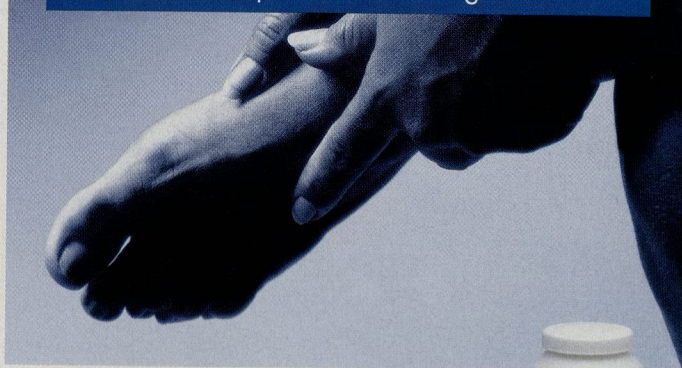
Derfor anbefaler vi, at plast-bakken og den tynde plastfilm erstattes af en kraftig plastpo-se, som er beregnet til frys-ning.

Posen skal lukkes omhygge-ligt samtidig med, at man sør-ger for at fjerne så meget luft som muligt fra posen.

Korrekt emballering, hurtig indfrysning og den rigtige frosttemperatur giver kødet den længste holdbar. Fede ud-skæringer holder sig på grund af harskning dårligere ved frostopbevaring end magert kød.

URO I BENENE

- et problem for mange

Naturlægemediddel til forebyggelse af lettere væskeansamlinger og uro i benene.

Rutinol indeholder pagodetræsknopper med det aktive stof rutin, som er kendt for sin evne til at styrke de små blodkars vægge og reducere deres skrøbelighed. Efter ca. 4 ugers forbrug af Rutinol, er kar-væggene blevet styrket, og man vil opleve en klar forbedring og velvære i benene.

100 stk. kr. 120,00 - 200 stk. kr. 224,75

Fås på Apoteket, i Matas og Helsekostbutikker.

Rutinol®. Pagodetræsknopper (*Sophora japonica* L. gemma). MTrn.: 6131693. **Deklaration:** 1 tablet indeholder pagode-træsknopper svarende til 100 mg rutin. **Lægemeddelform:** Tablet. **Farmakodynamiske egenskaber:** Virknings-mekanismen er ikke kendt i detaljer, men flavonoidet rutin mindsker formentlig den kapillære permeabilitet. **Indikationer:** Naturlægemediddel til forebyggelse af lettere væskeansamlinger og uro i benene. **Dosering:** Voksne: 3 tabletter 3 gange dag-lig. **Kontraindikationer:** Ingen kendte. **Graviditet og amning:** Erfaring savnes. **Trafikfarlighed:** Ingen mærkning. **Bivirkninger:** Milde tilfælde af allergisk hudreaktion er rapporteret i sjældnetilfælde. **Overdosering:** Ikke kendt.

Dansk Farmaceutisk Industri A/S · Tlf.: 4486 0220 · www.dkpharma.dk

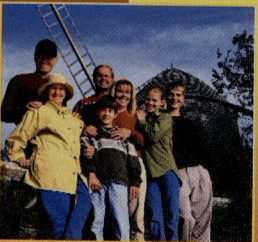
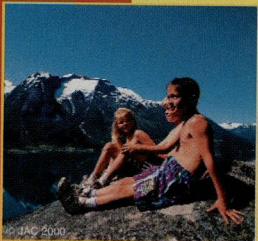
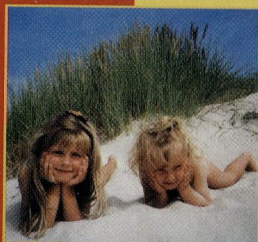
NOVASOL

13.000 feriehuse i Danmark Norge Sverige og Mellemeuropa

NOVASOL tilbyder feriehuse for enhver smag. Fra det klassiske feriehus til luksushuset, fra weekendophold til SPAR-ferie eller vores helt store nyhed - feriehus med **gratis** adgang til badeland i Danmark. I Norge og Sverige tilbyder vi nu også lystfiskerhuse i de skønneste naturområder, mens Tjekkiet og Ungarn byder på storbyophold og solskinsferie.

Danmark

Lej et feriehus ved vest-kysten til 6 personer med **gratis** adgang til bade-land under hele opholdet. Pris fra **kr. 2.485,-** for én uge.

Prag

Lej et feriehus i Prags omegn til 9 personer med udendørs pool. Pris fra **kr. 3.145,-** for én uge i juni.

Sverige

Lej et feriehus i Småland med vaskemaskine og parabol. Pris fra **kr. 3.290,-** for én uge.

Ja tak! Send mig venligst følgende **NOVASOL**-katalog:
☐ Danmark
☐ Sverige/Norge
☐ Mellemeuropa

Navn: _____
Adresse: _____
Postnr.: _____
By: _____
e-mail: _____

Kuponen sendes til:
NOVASOL AS
Søvej 2
6792 Rømo
Tlf.: 70 424 424
Fax 70 424 425
e-mail: novasol@novasol.dk

Bestil online på www.novasol.dk • Eller salgsafdelingen på tlf.: 70 424 424 fra 9 til 21

Malerskole i Alperne

11 dage

+ sprogskole

Drømmer De om et par fredfyldte uger i et smukt hjørne af de franske alper, hvor De kan spadse, læse og male på lærred, så har vi fundet stedet i den lille franske bjergby Vaujany med udsigt mod bjerge og dale. Her kan man male under kyndig vejledning, og malerskolen er lagt sådan til rette, at også nybegynderen kan være med.

Oveni det hele tilbyder vi hver eftermiddag 3 timers gratis undervisning i fransk for begyndere og let øvede.

CODE OPLEVELSE

Vi flyver fra København til Geneve, og for provinsboerne er der (for 450 kr) indenrigs-flytilslutning fra alle SAS-lufthavne. Tilslutning fra DSB-station koster 290 kr.

I Vaujany skal vi bo på Hotel Les Grandes Rousses. Et hotel af en fornuftig standard, beskedent, men pænt og ordentligt. I landsbyen er der butikker, restauranter og en stor og flot indendørs swimmingpool. En stor kabinelift kan bringe én fra 1250 højde-

meter til 2800 m midt i Alpe d'Huez, hvor udsigten over alperne er betagende.

HELPEPENSION

Opholdet er med helpension. Måltiderne indtages i hotellets restaurant. Dog er der kun frokost 4 dage her. Resten af tiden er der selvsmurt frokostpakke, som man kan tage med ud i landskabet. Vand til måltiderne er gratis. Øvrige drikkevarer kan købes til fornuftige priser.

Værelserne er enkelt udstyret med toilet/dusch (dog minus 5 værelser).

MALERSKOLE

Maleren Katja Herrik, der tidligere har undervist på Samvirke Rejsers malerskole, er også lærer i år. Hun er virkelig god til at få både nybegynderen og den mere erfarne i gang.

Lige uden for døren er der gode muligheder for at male. Undervisningen foregår ved, at læreren går rundt og diskuterer og vejleder gæsterne individuelt.

Hver dag samles vi endvidere før middagen og gen-

nemgår de færdige billeder. For nybegyndere bliver der på ankomstdagen et kort introduktionsprogram

I rejsens pris er også inkluderet en malerpakke til hver gæst med pensler, tegnekul, acryl-farver, tegneblok, en træramme og lærred til fire billeder. Staffeli lånes. På hotellet kan der købes ekstra materialer.

Under opholdet vil der blive arrangeret en gratis busudflugt (med frokostpakke) til Grenoble.

SPROGSKOLE

Vi har tilrettelagt fransklektioner hver eftermiddag for begyndere og let øvede. Til at klare denne opgave har vi engageret en dansk skolelærer, som i flere år har levet i Frankrig.

Undervisningen henvender sig selvfølgelig til malerskolens elever, men også til evt. medrejsende ægtefæller eller børn, som måske ikke er så interesseret i at male.

Det er helt frivilligt, om man ønsker at deltage - og det er helt gratis. Dog skal den enkelte selv betale for evt. lærebøger og ordbøger, som kan købes på stedet.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris: 9.995 kr for indkvartering i delt dobbeltværelse. Børn indtil 12 år i forældres værelse:

7.495 kr.

Enkeltværelsestillæg: 1.400 kr. Sygeafbestillingssikring: 5% af rejsens pris.

Inkluderet: Hotelophold med helpension, dvs. morgenmad, frokost 4 dage og selvsmurt madpakke resten af dagene, og middag hver dag (+ vand). Fly fra Kastrup til Geneve/retur, bustransfer, udflugt til Grenoble, malerpakke med pensler (3), kul (1), tegneblok (1), acrylfarver (10), lærred (4) og ramme (1) - undervisning ved malerlærer. Desuden franskundervisning 3 timer hver dag i 8 dage. Dansk rejseleder.

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

264	22.06	02.07
265	02.07	12.07

Tekn.arr: Pist'ase ski, Kbh.

7 dage

Paris

På denne dejlige bustur til Paris bliver der interessante udflugter og byrundturer. I Reims besøges et af de gode champagne-huse og den gotiske Domkirke med Marc Chagalls berømte glasmosaikker. Maleren Claude Monets pragtfulde have og atelier i Giverny ligger også i programmet en af dagene.

I Paris bor vi på et godt 3-stjernet hotel, centralt ved Place de la République. Der er tilrettelagt en sejltur på Seinen og en byrundtur til bl.a.: Triumfbuen, von Spreckelsens triumfbue i la Defense, Eiffeltårnet, Latinerkvarteret og Notre Dame. Inkluderet er bl.a. morgenmad hver dag, 2 middage og alle udflugter.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris: 4.295 kr.

Enkeltværelsestillæg: 1200 kr. Afbestillingsforsikring: 5% af rejsens pris.

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

208	20.04	26.04
209	27.04	03.05
210	04.05	10.05
211	11.05	17.05
212	06.07	12.07
213	13.07	19.07
214	20.07	26.07
215	07.09	13.09
216	14.09	20.09
217	21.09	27.09
218	28.09	04.10

Tekn.arr: De Graa Busser.

Krydstogt til Grønland

til Diskobugten og Uummannaq

Denne rejse bringer os til Grønlands helt enestående naturscenerier med de største og mest spektakulære gletschere og isbjerger i Diskobugten og i det nordlige Grønland. Med skibets manøvredygtighed og vore 4 professionelle gummiflåder har vi mulighed for at komme ind overalt, hvor traditionel turisme har trange kår.

En eksklusiv naturrejse, der adskiller sig fra traditionelle krydstogter med hovedvægt på landgange tæt på de store naturseverdigheder, fjernt fra turismens hovedveje. Vi lægger tillige vægt på et højt rejselederniveau og et

11 dage

fleksibelt program. Måltider ombord er inkluderet.

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:
263 28.06 08.07

REJSEOPLYSNINGER:

Pris pr person i dobbeltkahyt (kategori A): **19.995 kr.**

Pris pr person i dobbeltkahyt (kategori B): **23.995 kr.**

Pris pr person i dobbeltkahyt (kategori C): **28.995 kr.**

Kat. A: køjesenge, håndvask, toilet/dusch på gangen.

Kat. B: køjesenge, toilet/dusch på værelset.

Kat. C: dobbeltseng, toilet/dusch på værelset.

Teknisk arrangør: Albatros Travel.

Østersøen rundt

10 dage

Polen - Litauen - Letland - Estland

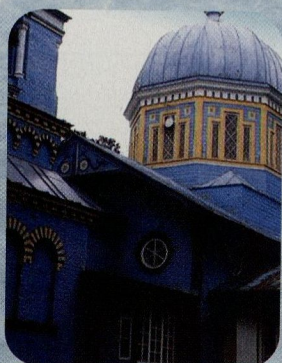
På denne rejse drager vi med bus gennem Polen og de tre baltiske lande. Vi prøver at give et nutidigt billede af forholdene i det nye Østeuropa. Rigtig meget er inkluderet i rejsens pris, bl.a. middagen hver dag og alle udflugter.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris pr person i dobbelt værelse: **7.195 kr.**
Enkeltværelsestillæg: 1.995 kr.

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

238	03.05	12.05
239	24.06	03.07
240	01.08	10.08
241	20.09	29.09

Tekn. arr:
De Graa
Busser.

12 dage

Med Hurtigruten langs Norges kyst

- måske en af verdens smukkeste sørejser

En pragtfuld sørejse til Bergen, Trondheim, Nordkap, Lofoten, Trollfjorden, Hammerfest og Kirkenes. Gennem trange fjorde og langs bjergrige kyster med majestætiske fjeldvægge. Alle måltider ombord er inkluderet. Indkvartering sker i udvendig 2-sengskahyt med bad/toilet.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris pr person i dobbeltkahyt kat. A - (øverste dæk) **14.395 kr.**

Pris pr person i dobbeltkahyt kat. B - **13.695 kr.**

Enkeltkahyt kun på kat. B: tillæg 1.675 kr. (dog ikke på efterårsafgangene).

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

253	02.05	13.05
254	05.05	16.05
255	10.05	21.05
256	27.09	08.10
257	30.09	11.10

Tekn. arr: DSB Tours.

**SAMVIRKE
REJSER**

Poul Hedemann

6 dage

Holland

Med bl.a. den store Van Gogh & Gauguin-udstilling og verdensudstillingen for blomster - Floriaden.

På denne enestående rejse skal De opleve malerkunst og blomsterkultur af verdensklasse.

De kommer til at se Van Gogh-museets nye store udstilling med malerier af Vincent van Gogh og Paul Gauguin, bl.a. fra deres fælles ophold i Arles.

De skal opleve Kröller-Möller-museet med dets fornemme samling af moderne kunst og van Gogh-samlingen. Der bliver også besøg i Scheveningen på det særprægede private "Louisiana-agtige" museum, "Skulpturer ved Havet", hvor vi skal se en af verdens fineste skulptursamlinger.

Desuden skal vi besøge den kæmpestore blomsterverdensudstilling *Floriaden*, som kun arrangeres hvert 10. år.

På hele turen bruges gode hoteller og meget er inkluderet i rejsens pris, bl.a. middag i 5 dage og entré til udstillingerne.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris pr. person i dobbeltværelse: **4.995 kr.**

Enkeltværelsestillæg: 995 kr.

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

258	05.05	10.05
259	19.05	24.05
260	26.05	31.05

Tekn. arr: De Graa Busser.

12 dage

Rundrejse i Kina

På denne tur opleves det hele og mere til: de store seværdigheder fra kejsertiden og den moderne dagligdag i byen og på landet. Kinesisk havekunst, lægekunst og kogekunst, te- og silkeproduktion, Pekingopera, akrobatik og meget mere. Og der både flyves, sejles, køres i cykelrickshaw, med tog og med bus.

Der bliver besøg i Beijing, Sommerpaladset, Den Himmelske Freds Plads, Den forbudte By, Himlens Tempel, Den Kinesiske Mur Ming-gravene.

Med nattoget til Shanghai, med bus gennem Yangzi-deltaet til den lille by Zhouzhuang, ad Den store Kanal til Suzhou, med bus til Hangzhou ved Vestsøen og meget mere.

Inkluderet er: helpension inkl drikkevarer.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris: 15.795 kr. Enkeltværelsestillæg: 1.995 kr.

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

229	03.05	14.05
230	11.10	22.10

Tekn.arr: Albatros.

9 dage

Kina & Beijing

Rejsen til Kina kan ikke sammenlignes med noget andet. Det mægtige rige, større end Europa, med en milliardbefolkning og en tusindårig kulturhistorie, er utroligt spændende og fremmedartet.

Vi har arrangeret en meget speciel rejse, som vil give Dem en enestående chance for at opleve Kina og Beijing.

REJSEOPLYSNINGER:

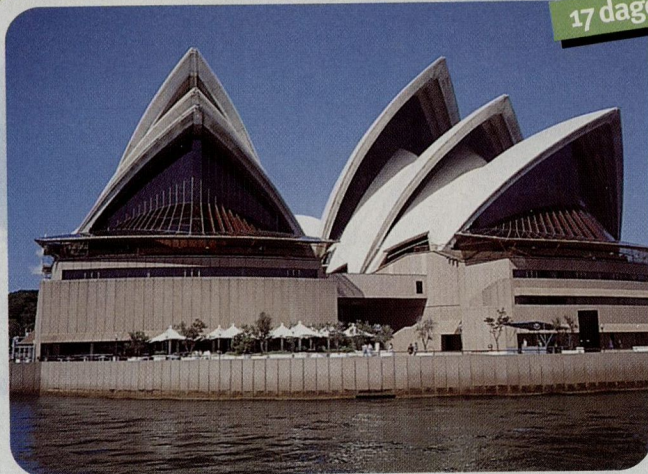
Pris: 10.995 kr. Enkeltværelsestillæg: 2.195 kr.

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

222	16.04	24.04
242	16.09	24.09
243	23.09	01.10
244	13.10	21.10

Tekn.arr: DSB Tours.

17 dage

Australien

Til New South Wales - South Australia - Northern Territory - Queensland

Det er en utrolig flot og spændende rejse, Samvirke Rejser har tilrettelagt. I Australien går rejsen til Sydney, Adelaide, Alice Springs og tropebyen Cairns. Vi bestiger verdens største sten »Ayers Rock«, besøger den tropiske regnskov i Queensland, svømmer og slapper af i Stillehavet ved Dunk Island mm. En oplevelse bliver 24-timers togturen på 1.kl gennem Australien. Ring efter rejseprogram.

REJSEOPLYSNINGER:

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

272	07.11	23.11
-----	-------	-------

Tekn.arr: DSB Tours.

Provence

12 dage

En pragtfuld busrejse til bl.a. Schweiz og Chambery, Frankrig med Napoleonsruten og Nice, Vence, Monaco, Nîmes og Arles. Med besøg på Chagall-museet i Nice, Picassomuseet i Antibes og Matisse-museet i Vence. Vi ser også Galerie Maeght i Vence og det smukke kapel, som Matisse har dekoreret i Vence. En stor oplevelse bliver køreturen til fuglereservatet i Camargue.

Inkluderet i rejsens pris er bl.a. morgenmad hver dag, 7 midt-dage og programmets mange udflugter. Det er en pragtfuld rejse, som vi har gennemført i mange år.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris: 7.495 kr.

Enkeltværelsestillæg: 1.995 kr.

Rejsenr: Afrejse: Hjemkomst:

231	23.04	04.05
232	07.05	18.05
233	10.09	21.09
234	24.09	05.10

Tekn. arr: De Graa Busser.

Carl Larssons Sverige

På denne rejse skal vi besøge Selma Lagerlöfs og Carl Larssons Sverige. Vi skal opleve Värmland og Dalarnes sorte skove og krystallklare søer og spadserer i de dejligste små byer, hvor træhusene står stolte og nymalede. Vi skal glæde os over lyset og luften ved Siljansøen, og så skal vi tæt på noget af alt det dejlige, som egnen her har at byde på - fx maleren Anders Zorns villa og museum.

Der bliver naturligvis også besøg på Mårbacka hvor Selma Lagerlöf boede og arbejdede det meste af sit liv og i maleren Carl Larsson hjem i Sundborn i Dalarna. Og meget mere.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris: 4.995 kr. Enkeltværelsestillæg: 1.100 kr.

Rejsenr:	Afrejse:	Hjemkomst:	Fra/til
248	30.06	06.07	Jylland
249	07.07	13.07	Sjælland
250	14.07	20.07	Jylland
251	21.07	27.07	Sjælland

Tekn. arr: De Graa Busser.

USA rundrejse

Californien, Utah, Arizona, Nevada -
Grand Canyon

16 dage

En pragtfuld, veltilrettelagt rundrejse til noget af alt det smukke og fremmedartede i USA - San Francisco, Las Vegas, Los Angeles, Solvang, Grand Canyon, Zion National Park, Bryce Canyon, m.m. Og så i september - på den bedste årstid. Turen foregår i et behageligt tempo med moderne bus (hvor der er ekstra tomme sæder).

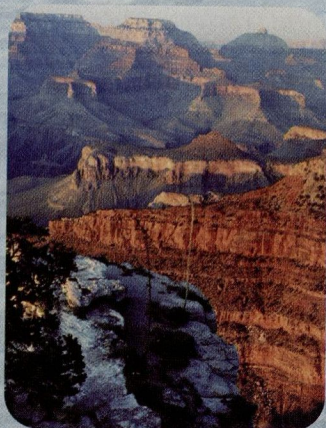
En rigtig dejlig rejse, hvor der er fin overensstemmelse mellem pris og kvalitet. Ring efter rejseprogram.

REJSEOPLYSNINGER:

Pris: 24.995 kr.

Rejsenr:	Afrejse:	Hjemkomst:
271	09.09	24.09

Tekn. arr: DSB Tours.

Samvirke Rejser

Korsdalsvej 101 • 2610 Rødovre

tlf: 43 86 44 75 / 43 86 44 98

fax: 43 86 20 10

e-mail: samvirkerejser@fdb.dk.

Internet: www.fdb.dk/samvirkerejser

Bestillingskupen til:

Samvirke Rejser, Korsdalsvej 101, 2610 Rødovre.

Tlf: 43 86 44 75 eller 43 86 44 98. Fax: 43 86 20 10.

e-mail: samvirkerejser@fdb.dk.

Internet: www.fdb.dk/samvirkerejser

Medl.nr:

Navn:

Navn på evt ledsager(e):

Adresse:

Postnr:

By:

Telefon dag:

Telefon aften:

Rejsenr:

Enkeltværelse ☐

Sygeafbestillingssikring ☐

Påstigning- Fly/tog- tilslutning:

Sygeafbestillingsforsikring, der dækker afbestilling på grund af dokumenteret sygdom (lægeerklæring) hos rejsedeltageren eller i den nærmeste familie, kan tegnes hos Samvirke Rejser. Det skal ske samtidig med, at rejsen bestilles.

Kunsten i børns hverdag

Bente Scavenius er kunsthistoriker og medlem af Kulturrådet for Børn. Sidste år udkom hendes bog *Den lille billedkunst* (Forlaget Gyldendal), en let introduktion til kunstens udvikling i Danmark fra gotikken til guldalderen, skrevet med tanke på at børn på en ukompliceret måde kan lære at glædes ved vores malere og få indblik i de forskellige perioder. (Foto: Scanpix)

SYNS PUNKT

FÆLLES VÆRDIGRUNDLAG. Fra tid til anden sker det, at der åbner sig en sprække, og man gennem den får mulighed for at være med til at gøre en forskel på et område, der ligger ens hjerte nær.

Sådan oplevede jeg det, da jeg blev opfordret til at træde ind i Kulturrådet for Børn, nedsat af Kulturministeriet i januar 2000. Dermed fik jeg chancen for at være med til at gøre kunst og kultur til en væsentlig del af børns opvækst. En vigtig opgave, som ikke kan prioriteres højt nok.

Som formidler har det altid været af stor betydning for mig at være med til at gøre billedkunsten til en del af børn og unges hverdag. Ved at delagtige børn i den billedverden, som vores kunsthistorie rummer, og ved at styrke deres kreative evner giver man dem ikke blot rige oplevelser, men også kompetencer og et fælles værdigrundlag.

Det er umådelig vigtigt at styrke det kulturelle fundament, for det kan i en splittet tid danne værdifulde fællesskaber. Vores kultur er samfundets vigtigste fundament. Derfor bør den også være en fællesnævner i børn og unges dagligdag.

IKKE EN SUR PLIGT. Billedkunsten med alt, hvad den rummer af stilhistorie, kulturhistorie og gode hi-

storier, skulle gerne være en naturlig del af dagligdagen, som børn bør lære at tilegne sig, uden at processen forbindes med sur pligt og tung læring. Kunst og kultur skal være lige så fundamentalt vigtigt for børn som at spise og trække vejret.

Kulturrådet for Børn har nu været aktivt i to år og har to år igen, hvor mange højst forskellige projekter vil blive realiseret ud over det ganske land.

Blandt disse er en kulturorienteret skole, som vi meget håber skal blive til inspiration for mange skoler i fremtiden. Den kulturorienterede skole skal fx være med til at give børn et naturligt forhold til bl.a. billedkunst, musik, teater og dans. Både i skolen og fritiden skal børnene komme i kontakt med alle sider af den skabende kunst, og de skal med den største selvfølgelighed komme og gå på vores kulturinstitutioner. De skal med iver og begejstring kunne udfolde sig på billedkunstskoler, musikskoler eller sportspladser og bruge deres musikke talenter, så de udfordrer sig selv på sjæl og legeme - af lyst og ikke af pligt.

Et andet vigtigt projekt er den række af kulturbaser, som oprettes flere steder i landet, og som skal formidle de tilbud og muligheder, der er i børnenes nærmiljø. Ikke blot vores institutioner, men også vores kirker, gravhøje, kulturlandskab etc skal være en del af deres dagligdag.

KVALITET. Det er også en drøm at give børn forståelse for kvalitet og ordentligt håndværk gennem en hverdag, der er præget af god arkitektur, design og kunst. Det burde være et krav, at skolebørn er omgivet af kvalitet i form af gode møbler og vedligeholdte byggeri. Den æstetiske dimension burde være tilstede overalt på vores institutioner.

Men på det område er der desværre langt igen. I denne sammenhæng skal et frugtbart projekt nævnes, som jeg oplevede i *Tante Andante-huset* i Ebeltoft, hvor børn i samarbejde med arkitektstuderende fra Århus udtænkte og opbyggede et område med arkitektur i børnehøjde. Det var til stor inspiration for alle deltagere.

I disse år tales der meget om, hvordan den danske kulturarv bedst bliver bevaret. Der bruges mange penge på at arkivere, restaurere og konservere vores kulturværdier, og det gøres med henblik på kommende generationer. Alene af den grund er det vigtigt at give vores børn indblik og ansvarsfølelse over for kulturarven.

Bevidstheden om vores kultur er en styrke for alle og et godt fundament i opvæksten. Det er blandt meget andet det, som Kulturrådet for Børn står for.

Ved redaktionens slutning stod Kulturrådet for Børn på listen over råd, der skal »analyseres nærmere« af regeringen for evt nedlæggelse

**Nu kan du tanke billig benzin og diesel
mere end 500 steder i Danmark**

Bestil et gratis OK Benzinkort på 80 200 300 eller www.ok.dk

OK
ALTID BILLIG BENZIN

Hip hop

fra subkultur til massekultur

30 år er det siden, hip hop kulturen udsprang fra undergrundens barske og kriminelle miljø i USA. Nu er den tilbage - på de bonede gulve - både i USA og størstedelen af verden

Tekst: Marie Riegels Melchior

Illustration: Lise Rønnebæk/fotos fra Scanpix

B FOR BREAKDANCE. Hip hop kulturen, som den i begyndelsen af 1970'erne udsprang fra gadelivet i New Yorks ghettokvarterer, har skiftet karakter. På tværs af etnisk herkomst, religion og sociale lag tager USAs teenagere nu hip hoppen til sig. De lytter til rap-musikken, klæder sig i den karakteristiske store, løse og posende tøjstil, og med akrobatiske bevægelser lever de sig ind i breakdancen. Kulturen er blevet en kommerciel succes, og de unge betaler gerne.

Det er lørdag formiddag. Den ene store familiebil efter den anden med mor eller far bag rattet ruller ind ad den palmebevoksede indkørslen til Ramada Hotel i Miami Beach, Florida. Fra de parkerede biler hopper alt fra syv- til 20-årige piger og drenge ud. Alle er iklædt logodekoreret tøj, som umiddelbart synes at passe bedre til en, der mindst er fem gange større. Med forskellige indstuderede fingertegn, grinen og højlydt snakken hilses der på hinanden, inden alle skal igennem den rutinemæssig kropsvisitering for blyanter, kuglepenne og klistermærker – her skal ikke være mulighed for at afmærke territorium – før de kan blive lukket ind til det, de længe har glædet sig til: *B-boy Masters Pro-Am International Hip Hop Conference*.

Inden for i hotellobbyen syder det af energi. På det brunmønstrede tæppe ligger piger og drenge – eller rettere *b-girls* og *b-boys* (en person, som dyrker danseformen *breakdance*) – i spredt fægtning: En er gået i spagat, en snurrer rundt på sit hoved, en løber opvarmende på ste-

det, en kaster sig i en baglæns saltomortale, en står og øver robotlignende bevægelser. De er alle ved at varme op til den store finaledag efter fire forudgående dages hård konkurrence.

OPRINDELSEN. Det kunne forventes, at stemningen ville være intens og sammenbidt, men tværtimod ses det flere steder rundt i lokalet, at en gruppe af deltagerne står beundrende og kommenterer en konkurrents *moves* (øvelser).

»Selvom vi er benhårde konkurrenter, snakker vi sammen om vores moves og lærer hinanden nye vilde tricks. Det her er jo også for sjov og ikke bare en konkurrence om at være den bedste«, forklarer en smilende og forpustet fransk b-boy fra Marseilles, der på sine bare skuldre har store overfladiske brandsår fra at have snurret på skuldrene på det syntetiske gulvtæppe. Men det er også de meste ekstreme moves, som skal sikre, at han og hans franske *breakdance crew* (hold) kan forsvare deres vindertitel fra sidste år og igen triumferende stikke vinderchecken på flere tusind dollars i lommen.

Sceneriet fra Miami Beach er ved at være en typisk weekendoplevelse i enhver større amerikansk provinsby. For breakdance oplever i disse år en renaissance. Danseformen er blevet professionel og en sport, som dyrkes af unge amerikanere side om side, på tværs af sociallag, religiøs overbevisning og etnisk herkomst. Fortiden er en anden historie.

Breakdance opstod oprindeligt i New Yorks ungdomsbandedmiljø

blandt sorte amerikanere. For dem var de robotlignende bevægelser blot en måde at danse på. Men i midten af 1970'erne mistede de interessen for dansen, og graffiti-maling blev det nye, alle gjorde. Man skulle tro, at danseformen som det næste ville uddø, men tværtimod.

For som de sorte amerikanere voksede fra breakdancen, tog de latinamerikanske teenagere den til sig. På subwaystationer og gadehjørner udfordrede det ene *breaking crew* det andet. To mod to blev der danset mod hinanden, indtil de omkringstående tilskuere afgjorde hyldede et hold til sejren. Inspirationen til de enkelte breakeres stil blev hentet fra forskellige kampsportgrenes bevægelsesrepertoire og fra 1970'ernes populære *Kung Fu*-film.

KOMMERCIELT. Nu er tiderne skiftet, og inden for de seneste år er danseformen sågar blevet en holdsport på flere *high schools* (gymnasier) i Californien. Forældre til unge *b-girls* og *b-boys* citeres i amerikanske aviser for at synes, at danseformen er en positiv fritidsaktivitet for deres børn, og at dansen fremmer børnenes selvdisciplin. Og som *Angie S. Monroe* – der står bag internetfirmaet *www.DMT3.com*, som lever af at promovere hip hop talenter – siger med begejstring i stemmen:

»Det ultimative ville være, hvis breakdance bliver en fremtidig olympisk disciplin«.

At stå til hip hop koncert med rap-gruppen *Beatnuts* i hjertet af Manhattan er samme oplevelse af ►

Hip hop

fra subkultur til massekultur

◀ tværkulturelt fællesskab. For som det for b-boy og b-girls er breakdancen, der samler dem, er det her rapmusikken. Og sådan kan den ene hip hop oplevelse remses op efter den anden, uden at budskabet ændres.

Humlen i det hele er, at hip hop-kulturen nu godt og vel 30 år gammel er vokset ud af subkultur-betegnelsen og i stedet omtales som en amerikansk masseungdomskultur. Hip hop er blevet en del af det at være amerikansk teenager - om det så er, fordi man lytter til musikken, med akrobatiske bevægelser lever sig ind i breakdancen eller klæder sig i hip hoppers tøjstil.

Ifølge avisen *The New York Times* købes 80 procent af hip hopmusikken i dag af unge, hvide middelklasseamerikanere.

Og i modsætning til de engelske punkere, som var bange for blive kommercielle og dermed miste deres subkulturelle autenticitet, har hip hoppen fra begyndelsen været parat til et kommercielt gennembrud. Det er deres succeskriterium.

HIP HOP I DANMARK. I kølvandet på denne udvikling er hip hoppen også blevet eksporteret til størstedelen af verden. I blandt andet Cuba, Frankrig, Japan, Malaysia, Schweiz og Tyskland har man sine egne unge hip hoppere, b-girls og b-boys. Også i Danmark er vi med på vognen - både rap musikken og hip hop kulturen er helt oppe i livsstilen hos dagens unge.

»Breakdance er helt afgjort ved at få et comeback i Danmark. Interessen er konstant stigende, og man kan mærke, at ungdommen er sulten efter viden om breakdance. Breakdancen er ved at etablere sig som en danseform på linje med ballet, disco-dans og jazz ballet. Man breakede også i 80'erne herhjemme, men dengang var det kun et kort modefænomen. Nu er breakdancen genopstået på sine egne præmisser«, fortæller den danske breakdanceinstruktør Mark Ray - blandt b-boys og b-girls kaldet *Dr Break* - som dagligt rejser fra folkeskole til folkeskole for at introducere de unge til danseformen.

Udviklingen er også positiv for in-

tegrationen blandt danskere og indvandrere. Man ser dem breake side om side, på lige fod, med gensidig respekt for hinanden og lige stor gejst for træningen og kunstformen. Her er et forum, hvor de kan være unge og vilde og fyre al deres ungdommelige energi af på en konstruktiv, positiv og livsbekræftende måde

Hip hop kulturen er som sagt blevet sat til salg. Fra at begrebet hip hop i sin tid blev brugt som et navneord, bruges det nu som et tillægsord. Der tales om *hip hop mode*, *hip hop musik*, *hip hop noveller*, *hip hop film* mm. Og den amerikanske middelklassens teenagere hiver rutineret bundt efter bundt af grønne pengeseddel op af lommen for at investere i hip hop industrien.

MODEN FØLGER MED. Tøjdesigneren Tommy Hilfiger mærkede tydeligt tendensen, da han allerede i begyndelsen af 1990'erne begyndte at designe tøj, som appellerede til hip hoppen - dynejakker i monsterstørrelse, baseballkasketter, store cowboybukser med hængerøv og brede bukseben og løsthængende sweatshirts med Hilfigers rød, hvide og blå logo på. Omsætning gik fra 53 millioner dollars i 1991 til 847 millioner dollars i 1998.

Før havde hip hop modens kendetegn været anti-mærketøj, men som kulturen er blevet kommerciel og har spredt sig til forstadens unge, er mærke-tøj blevet attraktivt. De store hip hop modemærker i USA er FUBU, Sean John, Phat Farm og Rocawear.

Historien er den samme, når det gælder musikindustrien. Hip hop musikken skovler penge ind, og flere af kunstnerne i branchen er blevet mange-millionærer.

Omfanget af succes ses fx hos den hvide rapper, Eminem, fra Detroit. Han slog ganske enkelt rekord i musikindustriens historie ved at sælge flest plader på kortest tid. På bare syv dage solgtes hans seneste album *The Marshall Mathers LP* (fra 2000) i hele 1,7 millioner kopier. Sådan! Rap musikken er i det hele taget inde i en radikal vækstkurve. Den samlede omsætning i USA i år 2000 var godt 1,8 milliarder dollars - en stig-

ning på 20 procent fra 1999, og hip hoppen er hermed landets næst mest solgte musikgenre, lige i hæle- ne på rock.

MASSEKULTUR. Udviklingen er som den amerikanske drøm i en nødde- skal. Fra undergrundens barske og kriminelle miljø til de bonede gulve, lange, hvide limousiner og et platin *American Express* kreditkort. Så stue- ren er hip hoppen blevet, at en stor udstilling om den netop har været vist i Bronx Museum of Art - i en af de bydele, hvor hip hoppen blev født.

Hip hoppers historie er endnu et bevis på, at det kan lade sig gøre at kravle op af den amerikanske samfundsrangstige kun hjulpet af eget initiativ og flid. Hip hoppen opstod som et alternativ til den nærmeste, prædeterminerede, triste fremtid for USAs ghetto-børn - en fremtid som for mange er endt med at være høj på *crack* (en form for kokain), bag tremmer eller myrdet.

»Hip hoppen var for os en alternativ væremåde, en anderledes livs- stil, hvor man gik anderledes klædt, gik på en anderledes facon på ga- den, udviklede sine egne tegn og sin egen retoriske leg med ord. Vi voksede jo op med at se, hvordan vores brødre blev involveret i gadekrimi- nalitet og med en forestilling om, at for at blive en voksen mand skulle man først have siddet i fængsel.

Men igennem hip hoppen fik mange af os andet at tænke på; vi drømte om at blive til noget stort. Vi tjente penge på at lave fester med dj Kool Herc og danse breakdance på gaden. Og med gruppen Sugar Hill Gang's hit *Rapper's Delight* i 1979 be- gyndte det så for alvor at rulle ind med penge for hip hoppen«, forkla- rer hip hop-historikeren Nelson George, hvis seneste bog er en biografi om new yorkeren og hip hopperen, Russell Simmons, som er en af bag- mændene i promoveringen og eks- porten af kulturen gennem pladeselskabet Def Jam.

Og han fortsætter:

»Hip hop kulturen er nu blevet en massekultur, men kulturen er stadig baseret på forskellige måder at ud- trykke sin identitet på. Jeg'et er sel- ve kernen i hip hoppen. Det gælder for mange hip hoppere i dag, lige-

Lis from 1998

som dengang, om at redefinere sig selv og skabe en ny virkelighed omkring sig, hvor ens drømme kan gå i opfyldelse. Vi ville jo væk fra det kriminelle og tarvelige miljø og blive til noget stort.

Denne flugt fra dagligdagens problemer er grunden til, at hip hopperne opfinder deres eget kunstnernavn. Det giver dem mulighed for at skabe distance til fortiden og mulighed for en anden fremtid, de selv er herrer over. Kommersialiseringen af kulturen er tilsvarende afgørende for deres succes. Man skulle tro, at flid i skolen ville bringe en lige så langt, men mange føler stadig, at de i det amerikanske skolesystem løber panden mod en mur af mislykket integration mellem farvede og hvide.»

KRITIK. Det er nu ikke alle inden for hip hop kulturen, som kan acceptere den kommercielle udviklings sel-

viske karakter. En kritisk stemme er organisationen *The International Zulu Nation* – en organisation, der siden 1973 har haft som formål at udbrede hip hoppens budskab med en stærkere politisk og spirituel drejning.

Organisationens grundlægger er dj Afrika Baambaataa, der anses af mange for at være opfinderen af betegnelsen hip hop. Andre hævder dog, at det var dj Hollywood, som fandt på navnet med ordlegten i teksten: »Hip, hop be de hop, de hi hop, hip de hop. On and on and on and on. Like hot butter on what?...Pop-corn«).

Dj Afrika Baambaataa er talsmand for dem, som ærgrer sig over, at hip hopperne – unge såvel som gamle – glemmer deres rødder, så snart de er kommet til penge. De glemmer at dele deres mange millioner dollars med deres brødre og

søstre, som stadig må stå op til det kummerlige liv i de eksisterende amerikanske ghettoer. De har jo også været med til at udvikle hip hoppen til dens succes, pointeres det.

Men kritikken er kun en spæd røst. For essencen i hip hoppens udvikling er, som en af hip hoppens højt respekterede kvindelige musikere, Lauryn Hill, indrammer det så præcist i første verselinie på soloalbummet *The Miseducation of Lauryn Hill* (1998):

»It's funny how money change a situation«.

(Interessant (morsomt) hvordan penge ændrer en situation).

Marie Riegels Melchior
er etnolog og bosat i New York

I næste nummer:
Hip hop revolution i Cuba

Jeg bevæger mig - derfor er jeg!

Hvorfor hader vi at elske bilen? Hvorfor er der den ambivalens ved et transportmiddel, de fleste af os trods alt betragter som uundværligt?

»Bilen giver os frihed, ingen tvivl om det! Den har i snart et helt århundrede holdt sin førerplads som selve symbolet på vestlig civilisation. Det at være mobil er så afgørende for vores selvforståelse som moderne mennesker, at vi er tilbøjelige til at sætte lighedstegn mellem en høj grad af mobilitet og et samfunds udviklingsniveau.

Men jeg mener, vi bør erstatte den højt besungne mobilitet med et nyt mål, at benytte vores mobilitet med så megen omtanke at vi ikke begrænser andre typer af trafikanter i deres udfoldelsesmuligheder.

Ud over at bilisme også afstedkommer trafikulykker, støjgener, drivhuseffekt og er med til at ødelægge landskabsværdier og bymiljøer, så indebærer mobilitet også altid immobilitet. Altså - når bilerne kører frem, så skal fodgængerne stoppe op. Og omvendt.

I 1970'erne begyndte man for alvor at stille spørgsmålstejn ved bilens velsignelser - ligesom man gjorde med så meget andet.

Alligevel har bilismen totalt fået lov til at forme vores bysamfund. Se bare på Los Angeles, hvor man groft sagt skal være bilist for overhovedet at kunne færdes i byen.

Også herhjemme kan man rent visuelt se, hvordan bilen har fortrinsret: Først er der den brede kørebane. Så en smallere cykelsti. Og så fortovet til de spadserende.«

Hvorfor er bevægelse næsten blevet synonymt med det moderne samfund? Hvorfor er det tilsyneladende så vigtigt at kunne komme væk?

»Det er det store spørgsmål, vi altid vænner tilbage til, når vi diskuterer trafik-sociologi. Traditionelt har man sagt, at jo mere mobilitet, jo mere civiliseret er et samfund. Det er dét, jeg anfægter som en given sandhed.

Der er selvfølgelig forskellige motiver for at bevæge sig. Nogle gør det af nød - fx flygtninge. Andre af lyst - turister. Mange ud fra et dagligt behov når de pendler frem og tilbage mellem deres hjem og arbejdsplads. Men desuden er der en tendens til pseudo-mobilitet i vores samfund. En slags - »Jeg bevæger mig - derfor er jeg«. Unge mennesker, der cruiser rundt i store biler

Sociologen og trafikforskeren *Jörg Beckmann*, der netop har færdiggjort en ph.d.-afhandling om bilen som socialt og kulturelt fænomen, er i det daglige fortrinsvis cyklist, fodgænger og løbehjulist - ikke mindst på de langstrakte gange på Danmarks TransportForskning, et sektorforskningsinstitut under Trafikministeriet, hvor han er ansat. Her forsker han pt i de sociale omstændigheder ved trafikulykker og er desuden involveret i et projekt, der skal se nærmere på internationale pendlere - personer, der jævnligt rejser over store afstande

fredag aften, er bare et eksempel på mobilitet, der i alt fald ikke har det rationelle formål, at bringe os fra punkt A til punkt B.

Men at vi som samfund tillægger bevægelsesfrihed så stor betydning, ses bl.a. ved, at vi vælger at straffe forbrydere ved at sætte dem i fængsel. Det indebærer jo en stærk begrænsning af deres mobilitet. Nogle fanger har da også beskrevet, hvordan de under fængselsophold har været nødt til i deres fantasi at forestille sig, at de daglige spadsereture i fængselsgården i virkeligheden var lange vandringer ude i verden. Ellers var de blevet sindssyge.

I øvrigt er der jo også andre måder at være mobil på. At meditere er jo fx at foretage en rejse i sindet. Og når man går på internettet, er man mobil i cyberspace. Jeg tror faktisk ikke, at alle har det samme behov for at være fysisk mobile.«

Hvordan skabes de holdningsændringer, der skal til, for at bilismen ikke kommer til at diktere, hvordan vi indretter vores samfund?

»Vi har brug for, hvad jeg i min afhandling kalder *refleksiv mobilitet*.

Vi skal, både som samfund og individer, i højere grad begynde at overveje, hvordan vi benytter vores muligheder for mobilitet mest hensigtsmæssigt, så vi ikke ødelægger det for os selv eller andre. Jeg mener, at trafikplanlæggerne bør være mere opmærksomme på de forskellige trafikskulturer - den *multimobilitet* - der trods alt er en realitet for de fleste. Vi er alle sammen på forskellige tidspunkter henholdsvis fodgængere, passagerer i forskellige former for kollektive transportmidler, cyklister - og bilister.

Jeg mener fx ikke, at en massiv udbygning af den kollektive trafik er løsningen - ikke hele løsningen i hvert fald. Men vi kunne måske godt lære noget af de succesfulde initiativer med at dele biler, som kendes fra bl.a. Schweiz. Man behøver ikke nødvendigvis at eje sit eget køretøj for at kunne nyde den frihed, som privatbilismen giver os.«

Men at eje sin egen bil - er det ikke netop dét, det hele handler om? Biler er

jo også et signal om status og personlighed.

»Jo, selvfølgelig er det sådan for en del bilister. Nogle typer indgår i en slags hybrid med deres køretøj, hvor det kan være svært at afgøre hvor chaufføren ender, og køretøjet begynder. Man kan næsten spørge sig selv: Hvem ejer i virkeligheden hvem?

I forbindelse med min afhandling har jeg gennemgået et par årgange af Forenede Danske Motorejeres blad *Motor*. Ud fra deres forsideillustrationer kunne man tydeligt se en markant udvikling i retning af, at køretøjet fik større betydning end bilisten. Til sidst var der slet ikke en person på forsiden - kun en bil med de og de særlige tekniske egenskaber. På en måde signaleres det, at det er teknologien - og ikke menneskene - der bestemmer, hvordan vi opfører os som bilister. Den holdning synes jeg også, at trafikplanlæggere er tilbøjelige til at have.«

Men er der ikke også, når alt kommer til alt, tekniske løsninger på en lang række af de problemer, biler traditionelt er skyld i? I dag har vi blyfri benzin, udstødningsfiltre, sikkerhedsseler, airbags og der er blevet etableret rundkørsler og stilleveje for at forbedre trafiksikkerheden. Siden midten af 1970'erne er antallet af trafikdræbte jo blevet mere end halveret i Danmark.

»Jeg er enig i, at teknologien løser nogle af de problemer, der fx er i forhold til ulykker og forurening. Men teknologien skaber også nogle andre

problemer. Den enkelte ny-producerede bil bliver måske nok udstyret med benzin-filtre og andre forbedringer. Men størstedelen af forureningen vedrørende bilisme sker allerede i produktionsfasen.

Desuden kommer der flere og flere biler på gaden over hele verden, så den samlede udstødning stiger under alle omstændigheder. Men i virkeligheden er det værd at bemærke, at bilen vender sig mod sig selv: Den bliver sin egen værste fjende. Det er antallet af biler i gadebilledet, der gør trafikken ulidelig for den enkelte bilist. Og det er andre bilister, der kan betyde, at man bliver involveret i en trafikulykke.«

Nu vi taler om teknologi: Vil IT-samfundet mindske vores behov for at bevæge os rundt på fire hjul?

»Det skulle man jo umiddelbart tro. Og i nogle sammenhænge er det vel også tilfældet. Der er blevet etableret mange tusinde hjemmearbejdspladser i Danmark, og i forretningslivet kan parterne mødes til telekonferencer over store geografiske afstande.

Men på den anden side er der en tilbøjelighed til, at kommunikation bare genererer mere kommunikation. Og behovet for direkte kontakt forsvinder ikke bare, fordi man nu også kan mødes elektronisk.

Og der findes endnu en »bindestreg«-mobilitet: hypermobilitet. Et eksempel er erhvervslederen, der er på vej i sin firmabil over Øresundsbroen med mobiltelefonen inden for rækkevidde og sin internet-opkoblede bærbare computer på sædet ved siden af. Han er mobil i flere dimensioner på én gang. Og han mener vel ikke, at han kan undvære nogen af dem.«

Hvordan forestiller du dig, at vi kunne få større omtanke, så vi ikke begrænser andre typer trafikanter?

»Jeg mener, at forskere, lovgivere og trafikplanlæggere skal arbejde for at ændre holdninger og handlingsplaner bevidst i retning af en mere bæredygtig samfærdsel, hvor privatbilismen bliver integreret på lige fod med andre trafiktyper.«

Månedens interview

Tekst: Helle Broberg Nielsen

Foto: Sine Fiig

Ridderen og det delte land

Italiens regeringsleder, den stenrige forretningsmand og tv-magnat Silvio Berlusconi, skaber splid helt ind i hverdags- og privatlivet

POPULÆR OG FORHADT. Italien har delt sig i to lejre: For eller imod *Berlusconi*, landets rigeste mand, der sidste forår blev valgt som regeringsleder, og hans parlamentariske hof, der for en stor dels vedkommende består af personlige advokater, politiske medløbere og ja-sigere.

Tekst: Jesper Storgaard Jensen . Foto: Scanpix, Søren Rud

Silvio Berlusconi taler til
folket er show i bedste
amerikanske stil

Italienerne enten afskyr eller forguder ham. Det er sort eller hvidt. Enten eller, og der er sjældent plads til gyldne middelveje.

Ved en bryllupsfest hos en nær ven faldt snakken på et tidspunkt på politik. Min borddame, en pige omkring 30 år, betroede mig, at der var

problemer på hjemmefronten. Hun havde stemt på et parti til venstre for midten. Hendes kæreste havde derimod stemt på Berlusconi's højreorienterede *Forza Italia*, hvilket i den efterfølgende tid havde givet anledning til ikke så få hidsige diskussioner. Adskillige gange havde kære-

sten måtte holde flyttedag - fra dobbeltsengen til sofaen i stuen - for, som hun sagde:

»Siden Berlusconi er blevet valgt, har vi skændtes en del. Min kæreste forstår simpelthen ikke, at jeg ikke kan snappe den arrogance, som Berlusconi og hans folk repræsenterer.« ►

Ridderen og det delte land

«Jamen, Berlusconi har banket en kæmpevirksomhed op. Det er sådan en type, Italien har brug for. Og han er hidtil aldrig blevet fundet skyldig i korruptionsanklagerne», forsvarede den sofalogerende kæreste sig.

Historien giver et glimrende billede af tingenes tilstand i Italien under Berlusconi. Der er absolut ingen amoriner i luften mellem højre og venstre.

KONTROVERSIEL. Berlusconi ejer nationens tre største, private tv-stationer, det succesfulde fodboldhold *Milan*, flere aviser og ugeblade, bogforlag, reklamebureauer og forsikringsselskaber. Den evigt smilende mand er således også indehaver af en interessekonflikt, der er omtrent lige så stor som hans personlige formue.

Men i Italien, hvor det at løbe med strømmen og holde med den stærkeste og mest succesfulde af og til nærmest kan virke som en nationalsport, gav hverken Berlusconis interessekonflikt eller det faktum, at han er tiltalt i flere retssager om regnskabsfusk og korruption af

dommere, tilsyneladende anledning til nævneværdige bekymringer hos en stor del af de italienske vælgere. De higede efter forandringer og fremgang, og så måtte indviklede spørgsmål som moral, politisk etik og sammenblanding af politiske og private interesser komme i anden række.

Således gik det til, at *il Cavaliere*, ridderen - en titel Berlusconi har fået for sin indsats i italiensk erhvervsliv - blev udråbt til »ny konge« i italiensk politik. Og det til trods for at hans interessekonflikt, verserende retssager, personlige stil samt flere spektakulære love alle er brikker i et puslespil, der viser et billede af en stadig mere kontroversiel person. Både venstrefløjen og mere moderate spørger sig selv og hinanden:

»Hvordan i alverden kunne de andre dog stemme på Berlusconi? Hvordan kunne de tilsidesætte al moral?«

FRONTERNE TRUKKET OP. Venstrefløjen ser ham som en korrupt forretningsmand, der sidder på regeringsmagten for at mele sin egen kage og undgå retsforfølgelse. For

dem er han et arrogant magtmenne-ske, der har slået adskillige af sine personlige advokater og venner med i parlamentet.

Højrefløjen ser derimod Berlusconi som en frelser, en dygtig og begavet forretningsmand, der har overført sin foretagsomhed til det politiske liv. Al snak om korruption og regnskabsfusk tilbagevises med Berlusconis egen forklaring om, at han forfølges af kommunistiske dommere.

Fronterne er trukket skarpt op, og den knivskarpe politiske opdeling mellem højre og venstre slår også igennem i italienernes sociale relationer. Ikke sjældent hører man fx venstreorienterede tage afstand fra ellers sympatiske nye bekendtskaber, hvis det viser sig, at de har stemt på Berlusconi.

Tendensen fremgår også af en undersøgelse foretaget af analyseinstituttet *Doxa*. Den angiver Berlusconi som Italiens mest »populære person«, foran bl.a. nationalklenodier som Oscar-vinderen Roberto Benigni (filmen *Livet er smukt*) og den populære landsholdsspiller Alessandro del Piero. Samtidig må Signor

Graffiti mod Berlusconi. I det, der kan læses, står bl.a.: *Gå din vej, Berlusconi*

Italienerne har altid beundret de succesfulde - uden megen tanke på deres metoder

Berlusconi dog finde sig i også at være på førstepladsen på listen over mest »forhadte personer« - endda foran selveste Bin Laden.

ET FORVARSEL. Men hvad er der sket i Italien, siden Berlusconi er kommet til magten, og har dagligdagen ændret sig? Disse spørgsmål har *Samvirke* stillet Giorgio Bocca, en af italiensk journalistiks *grand old men*, historiker og forfatter til en række bøger om Italiens historie og samfund. Bocca, der bl.a. er kendt for at have holdt sig fri af partipolitiske interesser, siger:

»Berlusconi-regeringen repræsenterer ikke blot en politisk forandring, men også en lang række fuldstændigt ukendte personers indtræden i italiensk politik. De er total blottet for politisk ideologi og udelukkende drevet af profit. Husk på, at mange af de valgte fra Forza Italia er Berlusconi's personlige advokater og reklamefolk fra hans reklamebureau. De har en anmassende og arrogant holdning og en overbevisning om, at folk blot skal

overtales til at skifte standpunkt. Det er en slags tæppesælger-mentalitet.«

I august sidste år, omtrent halvdelen måned efter Berlusconi-regeringens tiltrædelse, fandt det G8-topmøde sted i Genova, som udviklede sig til katastrofale voldsscener mellem 15.000 politifolk og 150.000 demonstranter. Det var muligvis ved den lejlighed, italienerne første gang fik fært af, at et eller andet havde ændret sig, efter at ridderen var kommet til magten.

Bocca er ikke i tvivl om symbolværdien af G8-begivenhederne:

»Sammenstødet mellem anarkisterne og politiet bredte sig til de fredelige demonstranter, der fik sig en vaskeægte skræklektion af politiet. Det, der skete i Genova, var et frygteligt forvarsel til det italienske samfund om, at vi er på vej mod et nyt autoritært styre.

Det er ikke fascisme, men det ligner. Det er nærmest en slags diktatorisk styreform. Genova viste, at det indebærer store fysiske risici at modsætte sig, at gå imod strømmen, og det er præcis derfor, man næsten må kalde styreformen sådan.«

DEN RIGE MAND. Bocca mener dog ikke, at italienerne som under 2. Verdenskrig er fascinerede af den stærke mand:

»Nej, italienerne længes ikke efter en Mussolini-type. Værdierne har ændret sig. Under fascismen var den fysiske styrke og magt et ideal. Nu er idealet derimod rigdom, og i den henseende er Berlusconi den perfekte inkarnation af italienernes drøm. Historien i italiensk presse om, at Berlusconi har købt jord for seks mia lire (ca 24 mio kr) ved siden af sin villa på Sardinien, for at ingen skulle bygge dér, gør et stort indtryk på mange italienere.«

Om italienernes fascination af vinderen, den stærke, siger Bocca:

»I perioden 1992-94, da *Operation Rene Hænder* (mod korruption helt op i landets øverste kredse) var på sit højeste, stod italienerne last og brast med dommerne, fordi de var overbeviste om, at de ville vinde slaget. Nu da italienerne har set, at Berlusconi har vundet, holder de med ham. Det er den stærkes lov. Kun få tør vove skindet, og mange håber på

en plads i hans hof. Jeg kender adskillige journalister, der tidligere var kritiske over for Berlusconi, og som nu er hoppet med på vinderens vogn. Det gælder også for mange aviser. De fleste af Italiens store aviser er efterhånden »gået over til Berlusconi«. Det fornemmer én som jeg, der kender faget indefra, gennem nogle helt klare signaler. Poleret skrivestil selv når der gives kritik, flottere overskrifter og pænere fotos af Berlusconi. Jeg betragter mig som fri og dermed også privilegeret, men hvis Berlusconi en dag skulle købe avisen, jeg skriver for, er det slut med mig som medarbejder.«

YDMYGELSE OG AFMAGT. Kun få måneder efter Berlusconi-regeringens indsættelse vedtog den flere spektakulære love, der nærmest fik den italienske venstrefløj til at gå ud af sit gode skind af raseri og afmagt, og som medførte ikke så få løftede øjenbryn rundt om i Europa. Som fx at regnskabsfusk kun kan give anledning til frihedsstraf, såfremt der eksisterer en forurettet part, der beviseligt har tabt penge. Hvis det ikke er tilfældet, kan regnskabsfusk nu kun straffes med bøde. Og indviklede bureaukratiske procedurer ved udveksling af retsakter mellem Italien og Schweiz, som medfører, at en stor mængde allerede indsamlet bevismateriale nu er blevet ugyldigt, bl.a. fordi loven har tilbagevirkende kraft.

På spørgsmålet om Berlusconi-regeringens nye love trækker Bocca opgivende på skuldrene:

»Jeg har aldrig i italiensk politik set en sådan sammenblanding af politik og private interesser. Berlusconi bruger sin politiske magt til at pleje sin virksomheds og sine personlige interesser. At være vidne til dette giver mange italienere en følelse af ydmygelse og afmagt. Ydmygelse fordi de værdier, vi er vokset op med, ikke længere er noget værd, og afmagt fordi vi i det politiske spil har været vant til helt andre regler.«

Bocca hentyder til, at Berlusconi's holdingselskab Fininvest er anklaget i flere sager om regnskabsfusk, og at Berlusconi selv sammen med parlamentsmedlem Cesare Previti, der samtidig er en af ridderens nær- ►

Ridderen og det delte land

◀ meste personlige advokater, i to tilfælde er tiltalt for korruption af dommere i retssager, hvor en del af bevismaterialet består af udskrifter fra schweiziske bankkonti.

På den baggrund har en del italienere en mistanke om, at politikerne Berlusconi forsøger at holde en beskyttende hånd over privatpersonen Berlusconi.

DRØMMEN OM AMERIKA. Sidste efterår fik man et bevis på, at også de demonstrerende italienere har delt sig i to grupper.

Den 10. november travede ca 100.000 demonstranter med bannere og flag gennem Rom og sang *Bella Ciao* som en protest mod Italiens deltagelse i krigen i Afghanistan.

Samtidig, på *Piazza del Po-*

polo i Roms hjerte, havde Berlusconi organiseret en storslået *USA-day* i solidaritet med ofrene for terrorangrebene i USA.

Foran ca 40.000 mennesker og med en sådan højtidelighed, at selv de fire løver, der er en del af *Piazza del Popolo*s egyptiske obelisk, må have krummet poter af lutter forlegenhed, sagde Berlusconi:

»Ligesom Kennedy sagde *Ich bin ein Berliner*, siger jeg, *Jeg er newyorker, vi er alle newyorkere.*«

Bocca er ikke i tvivl om Berlusconis talent som kommunikator:

»Han ved præcis, hvad folk vil høre. Med sine tv-kanaler har han været dygtig til at blande nyhedsformidling, underholdning, reklamer og politiske slogans. Også begivenheden på *Piazza del Popolo* var

et show i bedste amerikanske stil. Han har, om man så må sige, givet italienerne Amerika.«

AFKLÆDT PROTEST. Skønt den politiske satire har trange kår under Berlusconi, der nu sidder solidt på langt over halvdelen af italiensk tv's sendeflade, er der trods alt stadig plads til komikken.

Det beviser komikeren *Sabina Guzzanti*, der er eminent til at imitere Berlusconi, bl.a. i et satirisk program på det italienske stats-tv RAI, og betegner sig selv som »klart imod alt, hvad Berlusconi står for«.

I forbindelse med færdiggørelsen af sin første film fortæller hun i et interview i ugemagasinet *L'Espresso*:

»Filmen handler om en ta-

lentløs og arrogant foldeudpige og er samtidig en kritik af Berlusconis Italien.«

For at promovere sin film har Guzzanti lavet, hvad hun kalder en *anti-Berlusconi-kalender*, der vil blive uddelt i biografierne, når filmen efter planerne får premiere i denne måned.

Om hendes film og kalender bliver en succes, vil den kommende tid vise. Indtil videre har hun reddet sig en forside i det prestigefulde magasin *L'Espresso*.

Og formentlig en god diskussion i familien. Hendes far, Paolo Guzzanti, er en af Berlusconis trofaste støtter i det italienske parlament.

Jesper Storgaard Jensen
er cand.ling.merc.
i italiensk og bor i Rom

Køb haveprodukter pr. postordre

Har du spørgsmål, er du meget velkommen til at ringe direkte til vores leverandør - OPJ Handel på tlf. nr. 66 15 10 30. Her sidder eksperter klar med råd og vejledning.

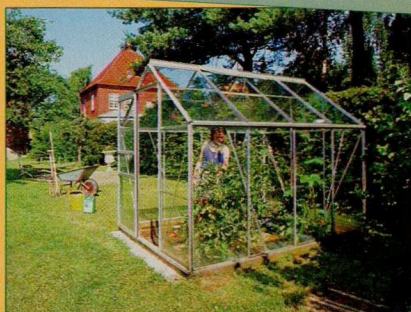
MAJOR LUKSUS 9,9 m²

Længde	Bredde	Totalh.	Sideh.
3,85 m	2,57 m	2,45 m	1,37 m

- 4 oplukkelige vinduer
- Specialafstivet både i tag og sider
- Specielle koblingssamlinger
- Dobbelt letløbende skydedøre

Vejl. udsalgspris 7.495,-
Rabat 2.000,-

Særpris **5.495,-**

MAJOR 5,0 m²

Længde	Bredde	Totalh.	Sideh.
2,57 m	1,93 m	1,95 m	1,24 m

- Incl. tagrender
- Letløbende skydedøre
- 1 oplukkelig tagvindue

Vejl. udsalgspris 2.995,-
Rabat 500,-

Særpris **2.495,-**

Model HAMLET 7,1 m²

Bredde	Dybde	Højde
3,05 m	2,32 m	1,85 m

- Redskabshus i stål. Leveres med dobbelte skydedøre

Vejl. udsalgspris 3.295,-
Rabat 1.300,-

Særpris **1.995,-**

Varerne bestilles i: OBS, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og Brugsen! - og bliver leveret GRATIS på din adresse

(excl. ikke brofaste oer) (Hvor tilkørselsforhold er mulige). Tilbuddet er gældende indtil 31.03.02 eller så længe lager haves.

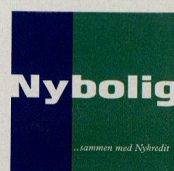
OPJ OPJ Handel a/s · Tlf. 66 15 10 30 · Fax 66 15 00 84 · Email opj@opjhandel.dk · www.opj.dk

Fedt værelse – men er der nogen **at være sammen med?**

Der melder sig mange store spørgsmål, når familien skal skifte bolig. Og mange gange kan selve bolighandlen være det mindste af det hele. Derfor sætter vi en ære i ikke bare at vide så meget som muligt om de boliger, vi hjælper vores kunder med at sælge og købe. Vi hjælper også gerne med at finde svar på alle de andre

ting – f.eks. om byens ungdomsklubber, og om der er andre børn og unge i nabolaget. Vi mener nemlig, at ordentlig besked er en vigtig del af en ordentlig handel. Få mere at vide hos jeres lokale Nybolig mægler eller på **www.nybolig.dk**

En ordentlig handel

Der skrives historie med den plakat

Månedens Plakat er en klassiker: Aage Rasmussen lyntogsplakat fra 1937

LEGENDARISK. Aage Rasmussens lyntogsplakat fra 1937 rangerer i berømmelse på højde med »Stauning - eller Kaos«-plakaten fra 1935 og Viggo Vagnbys turistplakat af betjenten, der holder trafikken tilbage for andemor og hendes ællinger.

»Et lyntog kommer susende mod beskueren med speedometerets runding hængende som en glorie over fartvidunderet. Nålen peger i rødt på tophastigheden 120 km i timen. Der skrives historie

med denne plakat, der handler om ydeevne, lynets hast, teknikkens sejr, om fremtiden, der med et slag er blevet nutid, og om menneskelig overvindelse af mørkets kræfter gennem kraftsymbolet, lyntoget. Det er en helt igennem stilren plakat«, skriver professor Erik Steffensen om DSBs plakat-kunst i bogen *Pas på toget!*

Lyntogsplakaten har umiddelbart ikke noget at gøre med den lange serie af kunstplakater, som er bogens emne, og

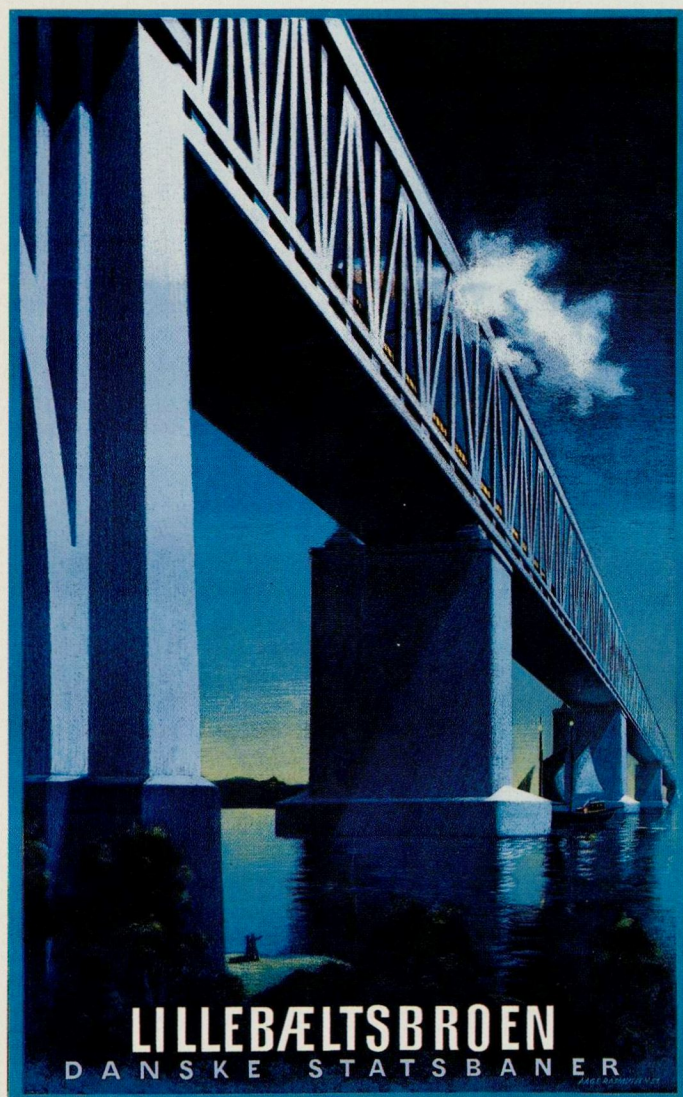
dog kan man sige, at den lagde stilen og indirekte fordrede, at etaten i sin videre markedsføring brugte kunstneriske midler af høj kvalitet.

ET DEBUTARBEJDE. De danske Statsbaner havde været igennem en sløj periode i begyndelsen af 1930'erne, men med indvielsen af Lillebæltsbroen og den første serie lyntog i 1935 var der basis for en ny offensiv strategi, og da faldt det så heldigt, at en ung,

ukendt tegner en dag helt uventet mødte op på Statsbanernes reklamekontor med sit debutarbejde. – Og det var noget særligt.

Reklameafdelingen købte straks det glødende fatamorgana i den pariserblå himmel, og dermed havde dansk plakatkunst fået et nyt navn, Aage Rasmussen (1913 – 1975).

Efter sit overraskende gennembrud som plakatkunstner tegnede han allerede samme år en lige så stilsikker plakat af

Aage Rasmussen tegnede også Lillebæltsbroen som led i et mangeårigt samarbejde med DSB

I 1938 vandt Aage Rasmussen Berlinske Tidendes konkurrence om en ny turistplakat med den bølgede kornmark. Den blev dog først trykt i 1946, og i mellemtiden havde en typisk landsbykirke erstattet den oprindelige, typiske bondegård på billedet

den nye Storstrømsbro. Den blev på en udstilling i Amsterdam for reklamebranchen omtalt som *noget af det bedste, der er blevet skabt inden for den europæiske plakatkunst i de senere år*, og begge plakater fik æresdiplom på verdensudstillingen i Paris i 1937.

Senere fulgte plakaten af Lillebæltsbroen og et mangeårigt samarbejde med DSB. Derudover lavede Aage Rasmussen mange turistplakater. Den første bestilte fødebyen Assens, den anden vandt han i en konkurrence i 1938, hvor hans forbillede, den store franske plakatkunstner Cassandre var overdommer.

Vinderforslaget var oprindeligt beregnet for Landbrugsudstillingen på Bellahøj, men blev kasseret. Da Aage Rasmussen skulle sende det bidrag, han havde tegnet til konkurrencen, manglede han noget indpakningspapir og var på nippet til at bruge plakaten med kornmarken. Heldigvis fik han dog den idé, at han kunne indsende begge plakater som konkurrencedeltagere, og så fandt han noget andet papir at emballere dem i. Kornmarken vandt, men blev på grund af krigen først trykt i 1946.

I efterkrigstiden tegnede Aage Rasmussen en bred vifte af plakater, også valgplakater, forsikringsplakater og filmplakater, men »toppunktet i hans plakatkunst, det suggestive billede, der bevarede sin styrke usvækket, mens erindringer om de øvrige faldede, havde Aage Rasmussen allerede skabt med lyn-togsplakaten«, skriver Lars Dybdahl i bogen *Den Danske Plakat*.

Månedens plakater er *Lyntogsplakaten* af Aage Rasmussen fra 1937. Format: 62x100 cm, pris 120 kr inkl forsendelse

----- Månedens plakater · marts 2002 -----

Redaktion: Vibeke Banke

Sendes i kuvert til:

Samvirke

Mrk Plakat

Roskildevej 65

2620 Albertslund

Medlemsnummer _____

Navn _____

Adresse _____

Postnummer _____

By _____

_____ stk *Lyntogsplakaten*, pris 120 kr inkl forsendelse.

Det samlede beløb kr _____ fremsendes i check sammen med denne kupon. Frimærker modtages ikke. Hvis der betales pr Homebanking eller giro: 6 45 11 95 skal denne kupon ikke indsendes. Anfør medl.nr, navn, antal og plakats navn på giroalonen. Eksp ca 14 dage.

Tykkere børn har det svært

FDB sætter fokus på et af skolens tabuer

SMILER MINDRE. For første gang lægger FDB op til, at skolen griber fat i de personlige og sociale problemer, tykke børn og unge ofte oplever. Som udgangspunkt for undervisningen udgiver FDB et nyt magasin med titlen *Det er ikke altid lige fedt* til brug i skolerne ældste klasser.

Magasinet består af en række artikler, som er skrevet med forskellige indfaldsvinkler til tykke børns problemer. Mobning, ringe selvværd og mangel på kammerater er klare følgevirkninger af de ekstra kilo. Og er det virkelig rigtigt, at tykke børn smiler mindre end andre børn? Det mener i hvert fald en jævnaldrende kammerat i én af artiklerne.

»Det er ikke et let emne at tage op i undervisningen. Derfor er lærerens tilgang til

problemet og den medfølgende lærervejledning meget vigtig for udfaldet. Jeg håber, at vi kan være med til at skubbe i den rigtige retning på saglig og pædagogisk forsvarlig vis«, siger FDBs skolekonsulent Ole Laursen, som står bag materialet.

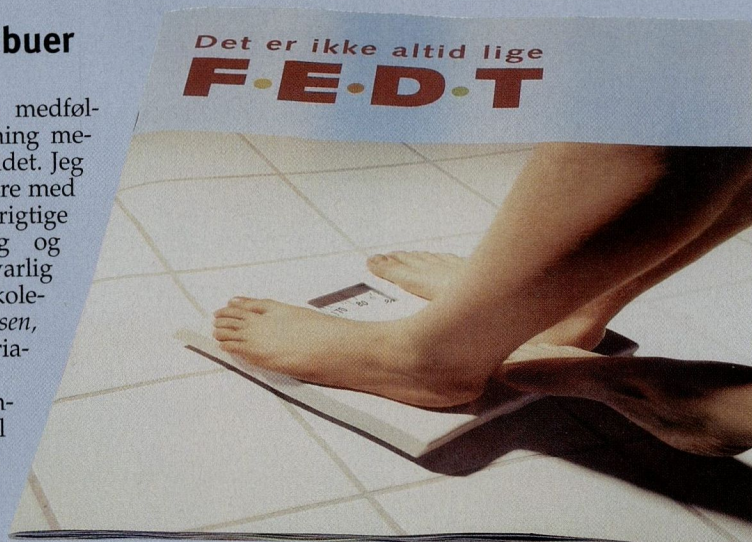
Magasinet henvender sig både til de børn og unge, der selv er overvægtige, til klassekammerater og naturligvis til undervisere, familie og andre, der har problemer med overvægt inde på livet. Og det har ganske mange! Undersøgelser viser, at overvægten i stigende grad rammer børn og unge. Julemærkehjemme-

ne har lange ventelister, og mange børn er på appetitnedsættende medicin.

Magasinet på 24 sider og lærervejledning kan bestilles hos FDB Serviceafdelingen tlf 43 86 46 51, via e-mail:

skolekontakten@fdb.dk eller via hjemmesiden: www.fdb.dk/skolekontakten.

Prisen for 25 magasiner og lærervejledning er 250 kr. Et enkelt magasin kan fås for 15 kr.

Ny nostalgi på kokebogshylden

NYT OG GAMMELT. Vintage, retro og genbrug er tidens modeord for det »gamle«, som bliver moderne igen. Og en slags nostalgi er det, når SuperBrugsen udgiver efterfølgeren til Brugsens små kokebøger.

Den nye kokebog, som slet og ret hedder *SuperBrugsens kokebog*, indeholder de 60 bedste opskrifter fra arkivet. Primært opskrifter fra den ugentlige SuperBrugsen avis gennem de seneste tre år.

Alle varer, der bruges i opskrifterne, kan købes i SuperBrugsen.

SuperBrugsens kokebog er på 128 sider og kan købes i alle SuperBrugser landet over til 79 kr.

Egne regler for hønsehold

DYREVELFÆRD. Nye EU-regler fra 1. januar 2002 tillader ni høns pr kvadratmeter i hønsehuset, men af hensyn til dyrevelfærden fastholder COOP Danmark det tidligere arealkrav, der maksimalt tillader syv høns pr kvadratmeter. De nye regler omfatter fritgående høns og skrabehøns, og derfor har COOP Danmark valgt at mærke frilandsæg og skrabæg med det gamle arealkrav. Det sker i samarbejde med DANÆG som leverer æg til COOP Danmarks butikker.

Foto: Sine Fiig

3	BEKVEM- MELIG- HEDERNE	FREDEN	BEDE	KVEL- STOF	HÅND- VERKERE	SAMVIRKE REJSE- MÅL	STED- ORD	RIDDER	JOM- FRUER	FUGL	OMV. REKKE	DYRET	FLÆDE	LØFTE	VELTAL- ENDE	MORGENDÆM- RINGEREN	2
APPARATER	T	R	A	N	S	F	O	R	M	A	T	O	R	E	R		
ATOM	I	O	N	SPORE- PLANTE METER	M	O	S	VILLE ØGLE									
BEN	L	E	M	M	R	DYR SIGTER	G	E	D	HJØRNE VÆKST- DEL		S	V	TOMUS SPIL			
VRIDE	S	N	O	EMBAL- LAGER MÅLER	D	Å	S	E	R	TITTE ORGANI- SATION		S	E	UDHUS INSTRU- MENT			
KALIUM	K	FUGL STOF	D	U	E	R	I	K	SPISE ILLOVAL			N				USIKKER	REPU- BLIK
STEN- DUNGER			E	R	ØDE- BLIK UDRÅB	S	E	K	Ø	N	D	IVRE TIDS- FORK.				T	E
PIGE			STREJ- EDE	AFFALD DRIK	S	K	R	Ø	T	OMRÅDE LANDS- DELENE				S	MERTEN PIGE	V	I
SITRER						R	SPORTS- STEVNE	BRAND- MEND VALUTA	R							E	R
UNG- HEST					LEGE- TØJ GAVDER	Y	O	Y	O			TOPE STED- ORD			REM	S	E
FOR- MODE				OPHØJE PURT	A	D	L	E	SKAL- DYR GIVE	R	E	O	E	R	ITALIEN	I	
100		ANTAL VARMERE	T	R	E	S	SYNGE	N	Y	N	N	E	SPANIEN JYSK STED		NOTA- BENE	N	B
LIDEN- SKABE- LIGT			L	E	R	T	ØSTRIG	HINE SKRIGER	D		TYVERI SKIN- HELLIG	R	A	N	MALER OND	D	A
ILDEN	L	U	E	N	LUND ILT	O	A	S	E	BELGIEN HOVED- STAD	B	S	JORD BLEK- SPRUTTER		L	E	R
SPISTE	I	N	D	T	O	G	M. BOG- STAV	K	OVER- VÆRET NUL	B					E	T	
GOLF- PLØK	T	E	E	RET- NING	TON KORNET	T	SINKER ITAL FLØD	R	O	U	G	E	LANGS OPERA	A	D	MUGNE SIGE	O
FINDES	E	R	TJENDT SKAL			→ P	Å	→	K	R		A		OLM ENG- LAND	U	K	A
FART		E			80 ENERGI	O	L	HOLD- NINGEN	A	T	T	I	T	U	D	E	N
EUROPA- VEJ		VOKAL VAND		EFTER- SKRIFT MADNING		VOKAL GÆSK TEGN	E	SKILT SYNGE- SPIL	R	FØRORD- NING		D		K	T	VAND ANLÆG	S
TOPE			SANG- ENE	A	R	I	E	R	N	E	SELEN	JORD TAL	A	L	MARK LUXEM- BOURG	A	G
HOL- LAND	N	L	MARK- LAND NOOE	G		T	ILDSTED 50	E	S	S	E	TRÆRNE MIDT I VEJ	E	L	L	E	N
MULIG- HEDER				N		A		T				E		GENI	E	N	E

Kodeordene i Krydsordsopgaven i nr 1/2002:

Luksuskrydstogt i Caribien

Blandt de indsendte løsninger med disse ord blev der trukket lod om 10 gange 1 gavecheck à 200 kr, som er sendt til følgende:

Liv Guttesen, Åparken 8, 4.-3, 8000 Århus C
S. Hansen, Kobbelvænget 51, 6.th., 2700 Brønshøj
Jytte Skøtt, Birkealle 6, N. Nebel, 6040 Egtved
Gudrun Nielsen, Druelundsvej 1, 4660 Store Heddinge
Tove Gilsbo, Artillerivej 78, 5., 2300 København
E.S. Pedersen, Skjelholmvej 24, 7900 Nykøbing
Laila Lindhardt Kristensen, Silkeborgvej 931, 8462 Harlev J
Kirstin Rikka Nørgaard, Ekkodalen 20, 2., 8210 Århus V
Karl Steffen Olsen, Hallenslevvej 22, 4281 Gørlev
Mogens Bjørnlund, Fennebakken 109, 8800 Viborg

Vil De deltage i lodtrækningen om 10 gange 1 gavecheck à 200 kr (til anvendelse i OBS!, Kvickly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og Brugsen), må kodeordene findes og skrives på kuponen.

Løsningskupon ----- Indsendes senest 20. marts 2002 -----

Samvirke Kryds
Postbox 89
2620 Albertslund

e-mail: samvirkekryds@fdb.dk
(må kun indeholde kodeord, navn og adresse)

Kuerten må kun
indeholde
løsningskuponen

Kodeord

Navn

Adresse

Postnummer

By

Et nyt FDB i en ny tid

Hvad mener medlemmerne?

MÅLSÆTNINGSDEBAT. COOP Norden er dannet, og FDB skal træffe nogle vigtige strategiske beslutninger med henblik på fællesforeningens fremtid.

FDB har i fremtiden tre hovedinteresser:

- Som ejer af virksomheder (FDB ejer fx selv Merlin, reklamebureauet Republica og er medejer af COOP Norden)
- Som forening, der skaffer fordele til medlemmerne
- Som forbrugerorganisation
- FDB skal i løbet af foråret finde frem til hvilke mål, der skal være for de tre områder og ikke mindst, hvordan områderne skal vægtes i forhold til hinanden, samt hvad der skal være FDBs økonomiske fundament.
- Som medlem kan man læse nærmere og give sin mening til kende ved at klikke ind på FDBs hjemmeside www.fdb.dk

COOP Danmark A/S Laboratoriet

Hvert år udtager COOP Laboratoriet mere end 10.000 prøver og foretager ca 40.000 analyser ved brug af 260 forskellige analysemetoder. COOP Laboratoriet er akkrediteret efter den internationale standard ISO 17025 af DANAK under Erhvervsfremme Styrelsen. Det betyder, at laboratoriet er tildelt myndighedernes blå stempel for sine arbejdsmetoder og sin kompetence.

Løbende kontrol for sygdomsfremkaldende bakterier 2001

Bakterier	Antal fødevarer, vi har undersøgt	Antal prøver, hvor bakterien er påvist	Bemærkninger <i>Tallene i () angiver kontrollen år 2000.</i>
Salmonella	1392 (997)	15 (12)	COOP Laboratoriet undersøger mange forskellige fødevarer for salmonella, fx fersk kød, fjerkræ, letbehandlet pålæg og rå spirer. Alle udenlandske partier fersk kød og fjerkræ kontrolleres. De 15 prøver med positive fund var: 5 x berberandelår/-bryst, 3 x vagtler, 2 x hakket kalvekød, 2 x hakket oksekød, 2 x kalkunbryst/-filet, 1 x fersk and, 1 x fritgående gås, 1 x kængurustek og 1 x italiensk salami.
Campylobacter	240 (130)	71 (15)	Det er primært fjerkræ, som undersøges for campylobacter. Blandt prøver, som blev fundet positive, var: 38 x kylling, 21 x kalkun og 10 x ænder. Bakterien blev påvist i én prøve af COOP Danmarks campylobacter-frie kyllinger. (Inden slagtning tages ca 300 prøver ud af et stort parti kyllinger, som alle skal være negative for campylobacter. Det giver 99 procents sandsynlighed for, at hele partiet er campylobacterfrit. I efterkontrollen på COOP laboratoriet blev fundet en enkelt inficeret kylling, hvilket er acceptabelt ifølge regler opstillet af myndighederne).
Vibrio	38 (44)	2 (0)	De undersøgte prøver er fisk og skaldyr fra lande med tropisk eller subtropisk klima. 1 x seafood cocktail og 1 x black tiger rejer blev fundet positive. Begge produkter varmebehandles, før de spises. Vibrio er meget sjældent årsag til sygdom i Danmark.
Yersinia enterocolitica	94 (73)	1 (0)	Råt svinekød og spiseklare produkter af svinekød, fx røget filet, er blevet undersøgt: Den positive prøve var et svinehjerter.
Listeria monocytogenes	654 (775)	11* (21*)	Bakterien kan forekomme i de fleste spiseklare, kølede produkter som fx kødpålæg, gravad fisk, bløde oste, rå spirer. I lavt antal er bakterien ikke en risikofaktor. *2 (3) af de undersøgte prøver, spireblanding og flæskeroulade, havde flere bakterier end tilladt ifølge lovgivning.
E. coli O157	90 (124)	0 (0)	De undersøgte varer er primært, okse-, kalve- og lammekød samt rå spirer. E.coli O157 er ikke påvist i COOP Danmarks varer, trods en generelt stigende tendens.
Staphylococcus aureus	380 (280)	5* (0)	De undersøgte varer er typisk spiseklare varer som fx pålæg. * Alle 5 prøver havde et bakterieindhold under det maksimalt tilladte.
Clostridium perfringens	113 (128)	0 (0)	Clostridier og Bacillus er jordbakterier, som danner sporer, der kan overleve almindelig varmebehandling. De undersøgte varer er især færdige middagsretter, pølsemagerivarer og krydderier. * De fire positive prøver var krydderiblandinger. Bakteriefundene var på et uproblematisk lavt niveau.
Bacillus cereus	70 (66)	4* (0)	

Jagten på de uønskede bakterier

Status fra kontrollen 2001 viser, at campylobacter-bakterier har overhalet salmonella

RISIKOKONTROL. Når COOP Danmark Laboratoriet går på jagt efter sygdomsfremkaldende bakterier, er det først og fremmest de mest udsatte varer, laboratoriet har på sigtekorset. Dvs udvalgte kødprodukter, fjerkræ, pålæg, oste, spirer, fisk og skaldyr. Fund af salmonella bakterier bliver stadig mindre hyppige, og for tredje år i træk har laboratoriet ikke fundet salmonella typhimurium DT104, som er en multiresistent bakterie.

Den dårlige nyhed er, at man finder stadig flere prøver, som er inficeret med campylobacter-bakterier. Et problem som også kan aflæses i de offentlige sygestatistikker.

I år 2001 havde COOP Laboratoriet 2500 fødevarer til bakteriologisk kontrol for især sygdomsfremkaldende bakterier. 109 af prøverne viste sig at være inficeret med de uønskede bakterier. Det svarer til fire procent af de analyserede prøver. I år 2000 var resultatet ca to procent. Stigningen i 2001 skyldes netop campylobacter-bakterier i flere prøver.

FØLGER OP PÅ FUND. Varer i COOP Danmarks butikker skal leve op til både lovgivningens krav og koncernens

egne skærpede krav. Fx kræver COOP Danmark, at kylling/kyllingeudskæringer samt kalkunudskæringer skal være mindst 95 procent fri for salmonella. I praksis er alle kyllinger, der sælges i COOP Danmark butikker, helt fri for salmonella. Når COOP Laboratoriet finder varer, som ikke lever op til lovgivningen eller egne regler, skrider man hurtigt til handling. Hvis varerne stadig er på lageret, stoppes distributionen til butikkerne. Er varerne nået ud i butikkerne, vil de blive hjemkaldt.

SÆRLIGT ALVORLIGT. Helt uacceptabelt er det at finde sygdomsfremkaldende bakterier i spiseklare produkter, hvor bakterierne ikke fjernes ved en varmebehandling. Således fandt COOP Laboratoriet salmonella bakterier i salami fra Italien. Varen blev straks kaldt hjem fra butikkerne, og andre pålægsvare fra samme leverandør blev tilbageholdt på lagrene.

COOP Laboratoriets egne analyser viste ingen yderligere fund. Ved efterfølgende leverancer er leverandøren blevet bedt om at skærpe kontrollen og fremsende dokumentation, som viser, at varerne ikke indeholder salmonella bakterier.

Pikasol i COOP Danmark butikker

Nu fås det mest kendte mærke inden for fiskeolie, *Pikasol*, i COOP Danmark butikkerne og i OBS! Butikkerne forhandler både *Pikasol Omega-3*, kosttilskud, og *Pikasol GI-60*, naturlægemiddel.

OBS! sælger alle de viste produkter i 60/120/180 stk pakninger. Det samme gør Kvickly med undtagelse af naturlægemidlet i 60 stk pakningen. SuperBrugsen sælger kosttilskuddet og naturlægemidlet i 120 stk pakning. Dagli'Brugsen sælger naturlægemidlet i 120 stk pakning. Pris for fx 120 stk som kosttilskud eller naturlægemiddel er 175 kr.

Elektrisk stegegaffel

Linea elektrisk stegegaffel er termometer og stegegaffel i samme redskab. En smart indretning, som ved et tryk fortæller, hvor meget stegen har fået. Der er seks temperaturtrin på stegegafflen, fra meget rå til gennemstegt.

Stegegafflen bruger 3 stk AA 1,5 V batteri (samme som til et ur), der leveres med stegegafflen.

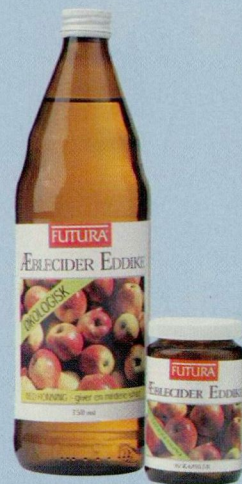
Kan købes i OBS! og Kvickly. Prisen er 79,95 kr.

Ved: Lone Bidstrup og Tove Dam

Foto: GBC color A/S

Med mindre andet er nævnt, kan varerne fås i OBS!, Kvickly, SuperBrugsen, Dagli'Brugsen, LokalBrugsen og Brugsen

Æblecider Eddike

Futura Æblecider Eddike fås i to former. Flydende økologisk med honning, som smager godt i et glas vand. Det drikkes tre gange dagligt. Eller som kapsler, hvor doseringen er tre kapsler daglig. Godt for den naturlige balance. Æblecider Eddike er et koncentreret udtræk af æblets bedste stoffer. Fås i OBS! og Kvickly. 750 ml koster 34,95 kr. 90 kapsler koster 69,95 kr.

Danefrost fyldte pandekager

I Danefrost serien, Danmarks største dybfrostmærke, lanceres en nem nyhed til frokostbordet. To slags lækre, tykke pandekager rullet om fyld, som varmes på få minutter i ovn eller mikrobølgeovn. Pandekagerne kan også serveres som lette middagsmåltider sammen med salat og brød.

Den ene slags pandekager er fyldt med hakket oksekød, løg, gulerødder og majs, der er krydret efter mexicanske traditioner. Den anden er med en klassisk blanding af spinat og skinke i en let flødesauce.

Sælges i pakninger med to pandekager i hver. Begge slags fås i Kvickly og SuperBrugsen til 16,95 kr. Dagli'Brugsen sælger spinat- og skinkepandekagerne til 17,95 kr.

Flere mejerivarer i eget mærke

Sidste år kom bl.a. piskefløde, *Solstrejf* smørbart blandingsprodukt, skummetmælksyoghurt med AB kultur og fromage frais 0,5 % i eget mærke. Nu lanceres også *creme fraiche* 18 % og *syrnet fraiche* 9 % i eget mærke. Produkterne er fremstillet for COOP Danmark af Brabrand Mejeri.

Syrnet fraiche er en let udgave af creme fraiche, men kun produkter med mindst 18 % fedt må kaldes creme fraiche.

Begge produkter fås i Kvickly og SuperBrugsen til 9,75/9,95 kr og i Dagli'Brugsen og LokalBrugsen til 10,50 kr – lidt billigere end mærkevarerne.

Minipisker til cappuccino

Café-kulturen har sneget sig ind i danske hjem, og nu kan man lave sin egen cappuccino ved hjælp af en lille batteridreven pisker, *Linea Minipisker*. Minipiskeren er beregnet til at skumme mælk til fx cappuccino. Bruger to stk AA batterier. Med piskeren følger dåse til chokoladedrys.

OBS! og Kvickly sælger minipiskeren, som koster 79,95 kr.

Film i marts

Min søsters børn: Se Peter Gantzler som onkel Erik i den nye udgave af den kendte film. Fås i OBS, Kvickly og SuperBrugsen. Den fås også som dvd i de to førstnævnte butikskæder.

A Knight's Tale: Et eventyr spækket med aktion. Fås i OBS!, Kvickly og SuperBrugsen.

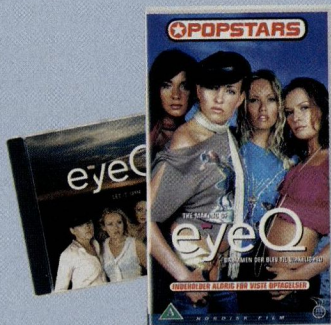
America's Sweethearts: Komedi med Julia Roberts i hovedrollen. Fås i OBS!, Kvickly og SuperBrugsen.

Klokkeren fra Notre Dame 2: Se fortsættelsen af første Disney udgave. Fås i OBS, Kvickly og SuperBrugsen og også som dvd i de to førstnævnte butikskæder.

eye-Q – Popstars live

Alle kender eye-Q, som kan ses på video og høres på cd'en *Let it Spin*. Popstjerneerne kan også opleves *live* dette forår. Danmarksturneen er startet, og koncertoversigt kan hentes på www.eyeq.dk/nyheder. Video og cd fås i OBS!, Kvickly og SuperBrugsen.

Danefrost fløde isbomber

Isbomber med karamelsauce og nøddekrokant er en lækker dessertnyhed, som man kan overraske gæsterne med eller servere for familien, når der skal kræses lidt ekstra. Isen er lavet af rigtig fløde, og inde i isen ligger en tyk karamelsauce som en sød overraskelse. Udenpå er et sprødt lag af hasselnøddekrokant.

Der er fire bomber i en pakke. Fås i Kvickly og SuperBrugsen til 29,95 kr og Dagli'- og LokalBrugsen til 32,95 kr.

Månedens cd'ere

Fox Kids Hits af diverse kunstnere: cd med masser af gode pophits, som vil falde i den yngre målgruppes smag. Numre med fx Westlife, Britney Spears m.fl.

Hank Marvin, *Guitar Player*: Oplev frontfiguren fra The Shadows på akustisk guitar i nyt album. Fås i OBS! og Kvickly.

James Last, *Gentleman Of Music*: Den verdensberømte orkesterleder udgiver koncertoptagelse indspillet i 2001 på dobbelt cd. Fås i OBS!, Kvickly og SuperBrugsen.

Diverse, *Alletiders Hits 2*: Opfølgning til succesen *Alletiders Hits 1*. Fås i OBS!, Kvickly og SuperBrugsen.

Giv naturen en hånd, når du vælger havemøbler

Der findes to slags havemøbler af træ. Dem, der er skyld i, at nogle af klodens ældste og fineste regnskove bliver forvandlet til døde månelandskaber - og dem, der efterlader frodige skove med masser af liv.

Valget er dit. Hvis du vil give naturen en hjælpende hånd, så se efter FSC-mærket, når du køber havemøbler. Mærket er din garanti for, at møblerne er fremstillet med omtanke - hele vejen igennem.

FSC - *Forest Stewardship Council* - er en global mærkningsordning for træ og træprodukter. FSC tager hensyn til både skoven og dens rige dyre- og planteliv, til økonomien i skoven og til de mennesker, der lever og arbejder i den.

FSC er din garanti for

- at skovene drives i samråd med lokalbefolkningen med respekt for deres sociale og kulturelle traditioner og økonomiske behov
- at der værnes om områder af kulturel og religiøs betydning samt områder med særlige naturværdier
- at truede dyre- og plantearter sikres

- at naturen forbliver uberørt i dele af skoven
- at skovens ressourcer bevares for eftertiden gennem langsigtede, bæredygtige driftsformer

FSC handler altså både om at bevare skovens mangfoldighed af dyre- og plantearter og om at give den lokale befolkning indflydelse og del i en sund økonomi.

Når du køber FSC-havemøbler, siger du *nej* til at ødelægge nogle af klodens rigeste og mest værdifulde naturområder - og *ja* til frodige skove med masser af dyr og planter.

Nepenthes, WWF og COOP anbefaler FSC
Læs mere på www.fsc.dk

Den stærke dreng

R. juul-02

Rasmus Juul har illustreret dette norske folkeeventyr. For nylig debuterede han med billedbogen *Kent og Ralle finder en skat*

Det var en gang en mand og en kone, som fik et drengebarn. Han skulle blive en rigtig kraftkarl, mente de. Moren lod ham derfor die i fem år. Så sagde de, at han skulle prøve at hive et egetræ op med rod. Drengen sled alt, hvad han orkede, men egetræet stod fast. Så lod de ham die i endnu fem år, og så kunne han bevæge træet. Så lod de ham die i endnu fem år, og så hev han træet op med rod så nemt som ingenting. Men nu ville han ikke være hjemme mere. Han samlede sine ting i tornystret og gik ud i verden.

Da han havde gået langt og længere end langt, kom han til kongsgården og bad om tjeneste. Det eneste, han ville have i løn, var at få lov til at skubbe til kongen i rumpen med sine to fingre. Det gik kongen straks med på. Han grinede og syntes det var vældig morsomt og satte drengen i arbejde.

En dag skulle drengen hente et læs brænde i skoven. Han lastede vognen så fuld, at hesten ikke kunne trække læsset. Drengen blev vred, bandt hesten fast oppe på læsset og trak

det hele hjem selv, så nemt som ingenting. Da kongen så det, forstod han, at det var voveligt at lade drengen få sin løn. Kongen blev bange og sur og klagede sin nød til dronningen. Hvordan skulle han slippe af med drengen, som var så stærk? Dronningen fandt snart på noget.

»Få drengen til at grave en dyb brønd«, sagde hun, »og når han er færdig med det, så sæt ham til at hente en stor bunke sten til at lægge rundt om kanten af brønden.«

Som sagt, så gjort.

En dag kom dronningen gående for at se på brønden. I vanvare tabte hun sin dyrebare guldring ned i den dybe brønd. Så måtte der findes tov frem og hejses en mand ned efter ringen. Men da han var kommet halvvejs ned, blev han så bange, at han gjorde i bukserne, og så de var nødt til at hejse ham op igen. Ingen anden mand turde prøve andre end tjenestedrengen. Han lod sig hejse ned for at lede efter ringen.

Imens samlede kongen alle sine mænd og riddere. De skub-

bede og væltede sten ned i brønden og begravde drengen levende.

»Hej, hey«, råbte drengen. »I må da ikke lade hønsene sparke sand i mine øjne, for så kan jeg ikke finde ringen.«

Men de væltede blot sten på sten og til sidst også en kæmpe møllesten ned i hullet. Den passede så godt, at drengen fik den om halsen som en krans.

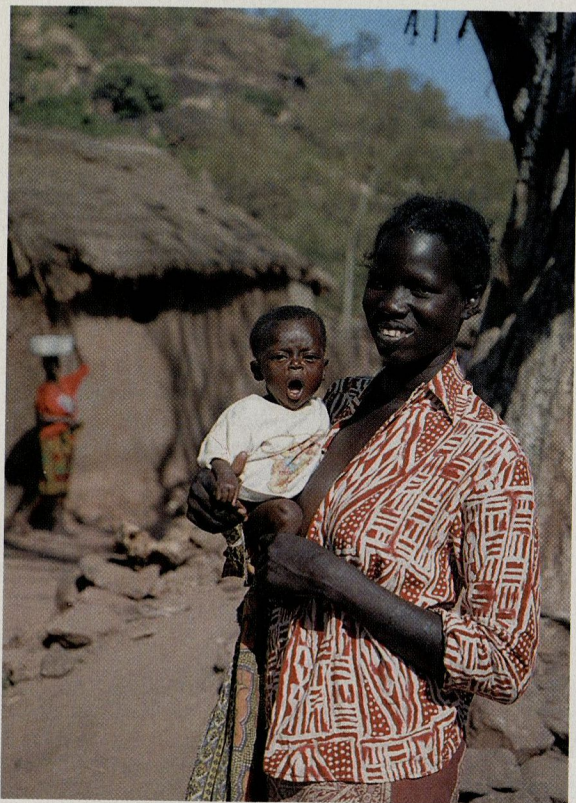
»Nåh, I vil også gøre mig til præst med krave og det hele.« råbte drengen. Og så kravlede han op med stenen rundt om halsen.

Nu blev kongen og alle hans mænd og riddere så bange, at de flygtede for livet. Men drengene løb efter, for han ville have sin løn.

Den fik han også. Han gav kongen et stød i rumpetten med sine to fingre, så kongen fór til vejrs som en flagermus. Og er han ikke kommet ned igen, så flyver han rundt der oppe endnu.

Trøstesløse udsigter

Verdens fattige kvinder betaler en meget høj pris, når globale markedsmekanismer i disse år fejrer deres livsgrundlag til side

MOD NYE MÅL. Verdens fattige og marginaliserede - det er kvinderne.

Og køns-blinde markedsmekanismer og traditionelle økonomiske strategier forstærker ulighederne.

Der findes derfor ingen løsning på fattigdommen, ingen vellykket udvikling i u-landene, uden at kvinderne er med til at skabe den.

I marts er FN vært for en global konference om finansiering af udvikling. Den finder sted 18.-22. marts 2002 i Monterrey i det nordlige Mexico.

Et nyt krav vil blive kørt frem:

U-landene skal selv mobilisere økonomiske resurser og udvikle nationale strategier, der bl.a. skal sikre, at marginaliserede grupper bliver en del af udviklingsprocessen. Uden en national proces, ingen bæredygtig udvikling, lyder logikken. Og heller ingen bistand eller investeringer.

Uden hjemlig kapital kan u-landene ikke tiltrække udenlandsk kapital, og det kan konferencen ikke ændre. For det er endnu ikke lykkedes at involvere den private sektor, og det er helt afgørende for at skabe økonomisk udvikling.

Men der er en meget vigtig dagsorden for konferencen:

Det er FN's nye mål at halvere fattigdommen i 2015, og udgifterne er beregnet til 50 milliarder dollars pr år samt 65 milliarder dollars pr år til humanitær hjælp.

Men hvor skal pengene komme fra?

0,7 pct i bistand fra hvert land - det ville tredoble bistanden! Og én pct ville gøre det muligt at gøre en masse! Så det bliver svært at undgå en sej debat om disse tal!

Men Irma Ochoa fra Mexico, der er medlem af styringskomiteén for NGO-Forum, som finder sted parallelt med FN-konferencen, har ingen illusioner:

»Konferencen har slet ikke til formål at skaffe finansiering af udvikling. For FN drejer det sig først og fremmest om at komme til at sidde rundt om bordet sammen med de vigtigste aktører i de økonomiske beslutninger som fx Verdensbanken og Valutafonden. Emner som køn, menneskerettigheder, faglige rettig-

heder og miljø er ikke relevante - de er blevet behandlet på andre konferencer, hedder det sig.

Hvis målet virkelig var at finde finansiering af udvikling, så ville der jo blive stillet spørgsmål ved de nuværende økonomiske modeller. Men - som en repræsentant fra den internationale Valutafond for nylig sagde til os: »Det er kun på dagsordenen at fremme den eksisterende økonomiske model!«

Men konferencen er begyndelsen på en proces, hvor regeringer kan udvikle nye relationer til hinanden«, mener Irma Ochoa og fortsætter:

DET USYNLIGE KØN. »Der kan være fordele ved internationale private kapitalinvesteringer i et land - men der er også store risici. Globale selskaber og lokale virksomheder forsøger målrettet at presse lønningerne i bund ved at bruge løstansatte til lav løn og uden sociale sikringer, typisk kvindelige eneforsørgere. Og når man har forringet den offentlige sociale service, lokker man udenlandske firmaer til, der tilbyder den samme service på markedsvilkår til priser, som fattige forsørgere ikke kan betale. I stedet for får kvinderne endnu flere byrder i familien«, siger Irma Ochoa.

Kønsbestemte uligheder er således indbygget i markedsmekanismerne. Hvis vi ikke forholder os til det, vil ulighederne forstærkes som resultat af udviklingsstrategierne, lyder advarslen fra dr Maria Floro, Filippinerne, der er professor i økonomi på American University i Washington og rådgiver for FN-organisationen UNIFEM.

»Kvindes stemmer høres ikke, og deres erfaringer tages ikke i betragtning, når beslutningerne for den økonomiske udvikling træffes. Kvinders øgede arbejdsbyrde i den uformelle sektor er »usynlig« i samfundsøkonomien. Kvinder bruger dobbelt så meget tid som mænd på ubetalt arbejde. Her bærer kvinderne skjulte økonomiske og sociale byrder, som ikke tages med i det almindelige samfundsregnskab. Kvinders forringede sundhed og nedslidningen af deres kapacitet tages heller ikke i betragtning, og ►

Test: Journalist Jette Lyhne
Foto: Scanpix

NYHED

Den lette måde at opdage og fjerne Hoved lus

Natruclear

Farver lus blå-grønne

Nu lancerer Natruclear en ny Shampoo og Våd kæmning Conditioner (balsam), som specielt er udviklet til at opdage og fjerne hovedlus fra alle i familien.

Shampooen indeholder 1% Tea Tree Olie med antiseptisk virkning, som renser for snavs og bakterier og kan derfor også bruges forebyggende.

Conditioner (balsam) gnides efter shampooen grundigt ind i håret og blødgør derved håret. Ved LUSEANGREB FARVES LUSENE I EN BLÅ-GRØN FARVE, så de let opdages og kæmning igangsættes med en tættekam.

Pris: kr. 49,75 pr. stk

SSL International

Nærmeste forhandler oplyses på tlf.: 39 66 60 45

Trøstesløse udsigter

«man får derfor et falsk billede af effekten af den økonomiske politik og af udviklingsstrategierne», fastslår Maria Floro.

»Politiske beslutninger om at investere i landets infrastruktur til gavn for erhvervslivet og investorerne går som regel ud over de offentlige budgetter for uddannelse, sundhed, vand, kloakering og andre sociale udgifter, og real-lønsfald og arbejdsløshed ses som markedsmekanismer. Samtidig tages det for givet, at kvinderne - hjulpet af døtrene, der trækkes ud af skolen - kan yde en nærmest ubegrænset og helt ulønnet indsats i familien og i lokalsamfundet.

Men når finanspolitik, investeringer og liberaliseringer

diskuteres og analyseres, uden at man tager højde for det ubetalte arbejde og de sociale omkostninger, vil resultatet være alvorligt fejlagtige vurderinger af udviklingstendenserne», siger Maria Floro.

KVINDERNE KNOGLER. Nelia Robinson fra Trinidad-Tobago forsker i de internationale handelsaftalers effekt på levevilkårene i det caribiske område. Hun opfordrer til en gennemgribende reform af de globale handelsaftaler i WTO.

»Ellers kan det globale finans- og handelssystem ikke fremme økonomisk vækst og social retfærdighed for alle verdens folk, sådan som der står i udkastet til *Finansiering af Udvikling* -konferencens slut-

dokument«, siger Nelia Robinson.

Hun fokuserer især på globaliseringens konsekvenser for kvinderne, og hun konstaterer:

»Frihandel og privatiseringer har ændret tilværelsen for befolkningen i Caribien dybtgående og har uddybet ulighederne mellem mænd og kvinder og mellem rige og fattige. Markedsøkonomien adskiller kønnene og giver dem forskellige vilkår:

Kvindernes løn er faldet, de ejer kun 75 pct af, hvad mænd ejer, og de er samtidig ofre for stigende vold og arbejdsløshed. Kvinderne arbejder 50-80 timer om ugen med elektronik, tekstil, samlebåndsarbejde osv. I eksport-zonerne er 90 pct af arbejdskraften kvinder, selv om de efterhånden erstattes af mænd i *high tech* industrierne.«

De traditionelle makroøkonomiske modeller tager desuden ikke højde for kvinders ubetalte arbejde og de offentlige behov, siger Nelia Robinson, der er caribisk koordinator for *Caribbean Association for Feminist Research and Action* og samtidig koordinator for det caribiske Gender & Trade netværk.

EU DUMPER PRISER. »Fattige afrikanske kvinder betaler en høj pris, når markedsmekanismerne fejler deres livsgrundlag til side, konstaterer også den afrikanske økonom, Winnie Madonsela, der forsker i globaliseringens konsekvenser for den afrikanske landbefolkning.

Winnie Madonsela er lektor i økonomi og leder af Afdelingen for Økonomi på Swazilands Universitet. Hun forsker bl.a. for organisationen Gender & Trade Africa. Netværket er en del af et globalt netværk, der arbejder for at dokumentere de kønsbetingede virkninger af den globale markedsøkonomi.

»Vi bliver nødt til at for- ▶

Biotta Økologiske grøntsagssaft

Biotta gulrotssaft, - grøntsags cocktail og - rødbedsaft er fremstillet af friske økologiske råvarer.

www.urtekram.dk

URTEKRAM

Distributør: Urtekram, Klostermarken 20, 9550 Mariager
Tlf. 9854 2288, Fax 9854 2233, E-mail: info@urtekram.dk

nogle starter med at glæde sig over nattens arbejde

Den bedste start, når kaffen er Karat

Trøstesløse udsigter

◀ holde os til de negative virkninger af den globale markedssøkonomi. Der skal skabes et sikkerhedsnet for ofrene for de globale handelsaftaler og politikker, der aftales i verdenshandelsorganisationen WTO. De skal have hjælp til at håndtere krisen og tabet af marked.

Og vi skal give dem mulighed for en ny start, så de kan forsørge sig selv. FN's konference om finansiering af udvikling i Mexico er en mulighed for at gøre opmærksom på problemerne», mener Winnie Madonsela.

De globale markedskræfter tager nemlig ingen sociale hensyn.

Det sydlige Afrika importerer mange fødevarer fra EU:

Fx en masse oksekød, som EU producerer meget billigt og i store mængder.

Sydafrikanske dåsefrugter og -tomater får også hård konkurrence. Som resultat af EU-støtten til Grækenland, Italien og Spanien kan tomater og dåsefrugt sælges til dumpingpriser i Afrika.

Varerne importeres til Sydafrika, som så sælger videre - uden at angive oprindelsesland - til Swaziland, Lesotho, Botswana, Namibia osv inden for den sydafrikanske toldunion.

Resultatet er afrikansk arbejdsløshed.

»Det er især kvinder, der mister deres job. For det er dem, der sidder ved båndene i fødevarerfabrikkerne. Og de har mange børn og andre familiemedlemmer, der er helt afhængige af deres indtægt. Konsekvenserne er mange: Børnene tages ud af skolen. Underernæring, sygdom og prostitution er resultatet«, fortæller Winnie Madonsela.

Winnie Madonsela kæmper med vanskeligheder af mange slags for at kunne dokumentere følgerne af den globaliserede handel. Arbejdet med at påvise sammenhænge og finde konkrete eksempler har ikke været let:

»Det er svært at opspore folk, når fabrikkerne lukker, og de er blevet arbejdsløse. Vi leder efter ofrene og får navne på folk, men det er svært at finde dem. Vi forsøger at samle cases for at beskrive, hvordan det går dem og deres familier. Det er svært

at tage ud på landet, der er dårlige veje, og jeg bruger min egen bil. Det er et problem for os at nå ud. Vi har ikke penge til at gøre det, vi gerne vil.«

TRUET FØDEVARESIKKERHED. Den ulige konkurrence på fødevarerne betyder, at fødevarerikkerheden trues:

»Mad er ikke længere noget, kvinderne dyrker selv, men noget de køber - hvis de har penge. Bønderne tvinges til at inddrage al jord til afgrøder, der kan sælges på verdensmarkedet, fx sukkerrør. Derfor lyder det: *Skaf valuta, så vi kan købe mad på verdensmarkedet!*«, siger Winnie Madonsela.

»Min definition af fødevarerikkerhed er, at folk skal kunne dyrke maden selv! Problemet er så bare, at globale handelsregler gør det ulovligt at bruge såsæd, som et firma har taget patent på! Bønderne har traditionelt altid gemt såsæden til næste sæson, men i dag kan den præpareres kemisk, så den ikke kan bruges. Desuden kan det skade jorden at bruge såsæd, der er kemisk præpareret.

Globaliseringen af fødevarerhandelen skaber desuden helt nye risici i lande, der ikke har nogen kontrolprocedurer! Europæiske forbrugere klager over, at kvaliteten af fødevarerne forringes på grund af de høje effektive produktionsformer. De forringede fødevarer udgør også en stigende trussel mod sundheden. Denne sundhedsrisiko får vi også i Afrika, når vi importerer fx oksekød fra EU.

Vi har ikke hørt om nogle tilfælde af kogalskab eller Creutzfeldt-Jacobs syge endnu, men vi ved ikke, hvor godt kødet er kontrolleret! Vi er bekymrede over risikoen, og der er jo også forskellige bakterier som fx salmonella.

Der er kontrol på vej i form af screening, men vi ved ikke noget, og det har aldrig været på dagsordenen før hos os. Men nu skal vi også tænke på, at æggene skal være kogte, og at kyllingerne skal vokse hurtigt - den slags fabrikker har vi også fået nu!«

URETFÆRDIG GÆLDSBYRDE. Diskussionen om de fattige landes gældsbyrde vil også komme op på konferencen i Mexico.

Og det er et emne, hvor *Viola Torres* fra Filippinerne vil komme på banen. Hun arbejder som forskningskoordinator for den filippinske organisation Frihed fra Gæld, og hun kalder det umoralsk og uretfærdigt, at fattige mennesker skal betale renter på lån, som fx blev brugt til militær undertrykkelse af den selv samme befolkning. Eller til projekter med store ødelæggende virkninger for miljøet. Eller til private firmaer, der via »gode forbindelser« har fået staten til at overtage tilbagebetalingen.

»Når man tænker på, hvor mange fattige der er i de fleste lande i Syden, så er det umoralsk og uretfærdigt, at det offentlige skal bruge så massive beløb på at betale renter af gæld i stedet for på helt nødvendige investeringer i boliger, sundhed, uddannelse, vand og hårdt tiltrængt udvikling«, siger *Viola Torres*.

Filippinerne har gennemlevet mere end 30 år med hårde offentlige nedskæringer og privatiseringer, forringelser i tilskuds- og støtteordninger fx til landbruget og øget konkurrence fra udenlandske varer, tjenesteydelser og kapital.

Alligevel kæmper landet fortsat med stor fattigdom og eftervirkningerne fra den asiatiske krise i 1997.

Jette Lyhne
er journalist

STENSGAARD OG DE INDBILDT FRIE

Er danskerne virkelig uafhængige og ubundne, når vi frivilligt lader os styre af systemer og konventioner? Læs med, når Pernille Stensgaard møder danskerne på deres tilholdssteder og demaskerer den nationale frihedsmyte. I Weekendavisen hver fredag.

weekendavisen
Personlighedernes avis

Postbesørget blad

Nr 59343 (8245 ARC)

Adresseringen udskrives fra FDBs centrale medlemskartotek på edb. Vedvarende adresseændring eller andre ændringer vedr dit medlemskab bedes meddelt FDBs medlemsservice på en ændringsmeddelelse, som du kan få i din butik, der gerne indsender den for dig. E-mail: medlemsservice@fdb.dk

Oplysning til Post Danmark:
Omdelingsperiode: 25. - 28. februar 2002

BOGKLUBBEN Samtid

- gode bøger til fornuftige priser

- Læs mere om månedens tilbud på side 30-31.
- **Husk at sende kuponen inden den 5. marts.**
- Du kan også bestille og afbestille bøger på bogklubbens automatiske servicetelefon **70 11 00 33** eller via bogklubbens hjemmeside **www.fdb.dk/samtid**. På hjemmesiden kan du også læse mere om bogklubben Samtid og månedens bogtilbud.
- Bogklubbens kundeservice har telefon 70 11 00 33 og fax 70 11 01 33.
- Bøgerne leveres inden for 3-4 uger, fra vi har modtaget din bestilling.

Vil du være medlem?

Ja tak, jeg vil gerne være medlem af bogklubben Samtid.

Underskrift

Min første bog er:

Husk at foretage din bestilling eller evt afbestilling inden den 5. marts.

Enten via kuponen, den automatiske servicetelefon 70 11 00 33 eller hjemmesiden www.fdb.dk/samtid

Jeg vil gerne bestille følgende bøger: (skriv det firecifrede bestillingsnr)

Nr

Nr

Nr

Nr

Nr

Nr

Jeg ønsker ikke månedens bog ☐ (sæt kryds)

Brevporto
4,00 kr

BOGKLUBBEN Samtid

Postbox 2109
+++0766+++
1045 København K

KØB NU – KUN I DENNE MÅNED

Fem stjerner
til Jessen

DEN DER LYVER

Ida Jessen
ROMAN GYLDENBØL

159 kr

Ida Jessen **Den der lyver**
En vaskeægte provinsroman, en fascinerende kærlighedshistorie og en læseoplevelse af de helt særlige.
Medlemspris: 159 kr Best.nr. 1582

SE DE
MANGE ANDRE
GODE TILBUD
PÅ SIDE 30-31

Uundværlig

POLITIKENS HAVE BOG

Det Danske Haveforening

199 kr

Politikens havebog

Stor, altfavnende havebog med masser af vejledning, gode tips og inspiration fra danske haveentusiaster.

Medlemspris: 199 kr
Illustreret, indbundet
Normalpris: 249 kr
Illustreret, indbundet
Best.nr. 1560

MÅNEDENS BOG

Den nye
Psykologihåndbog
Gennemrevideret udgave

179 kr
spar 153 kr

Den nye Psykologihåndbog

Suverænt og populært opslagsværk med en opdateret indføring i psykologiens kerneområde ordnet efter forskellige temaer og perioder i det menneskelige livs- og udviklingsforløb. Illustreret
Medlemspris: 179 kr Best.nr. 1556

Du kan læse om bogklubben på Samtids hjemmeside:
www.fdb.dk/samtid Her kan du også bestille og afbestille bøger.